

Evaluatie Prins Claus Fonds (2005-2009)

Eindrapport

Opdrachtgever: Ministerie van Buitenlandse Zaken

Rotterdam, 31 maart 2011

Evaluatie Prins Claus Fonds (2005-2009)

Eindrapport

Opdrachtgever: Ministerie van Buitenlandse Zaken

Eltje Bos
Gwen de Bruin
Anneke Slob
Anja Willemsen

Rotterdam, 31 maart 2011

Over Ecorys

Met ons werk willen we een zinvolle bijdrage leveren aan maatschappelijke thema's. Wij bieden wereldwijd onderzoek, advies en projectmanagement en zijn gespecialiseerd in economische, maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkeling. We richten ons met name op complexe markt-, beleids- en managementvraagstukken en bieden opdrachtgevers in de publieke, private en not-for-profit sectoren een uniek perspectief en hoogwaardige oplossingen. We zijn trots op onze 80-jarige bedrijfsgeschiedenis. Onze belangrijkste werkgebieden zijn: economie en concurrentiekracht; regio's, steden en vastgoed; energie en water; transport en mobiliteit; sociaal beleid, bestuur, onderwijs, en gezondheidszorg. Wij hechten grote waarde aan onze onafhankelijkheid, integriteit en samenwerkingspartners. Ecorys-medewerkers zijn betrokken experts met ruime ervaring in de academische wereld en adviespraktijk, die hun kennis en best practices binnen het bedrijf en met internationale samenwerkingspartners delen.

Ecorys Nederland hecht aan een duurzame bedrijfsvoering. Daarom printen wij standaard op FSC-gecertificeerd papier.

ECORYS Nederland BV
Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E asb@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Ecorys Arbeid & Sociaal Beleid
T 010 453 88 05
F 010 453 88 34

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	7
Achtergrond, doelstelling en aanpak van de evaluatie	7
Strategie en kenmerken van het Prins Claus Fonds	7
Beoordeling evaluatiecriteria	8
Aanbevelingen	11
2 Inleiding	13
2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen	13
2.2 Methodologie	14
2.3 Afbakening van onderzoek en activiteiten	14
2.4 Methodologische uitdagingen	16
3 Reconstructie van de interventielogica	19
3.1 Doelstellingen Prins Claus Fonds	19
3.2 Thema's en prioriteiten Prins Claus Fonds	23
3.3 Programma's en aanpak	25
3.4 Functionele relatie tussen het Fonds en de belangrijkste financier	27
3.5 Bevindingen en conclusies	29
4 Overzicht activiteiten en werkwijze	31
4.1 Organisatie	31
4.2 Overzicht projecten naar programma, regio, financiën en discipline	34
4.3 PCF prijzen	36
4.4 CER	37
4.5 Netwerkprogramma	39
4.6 Aanvragen	40
4.7 Library, projectbureau en kenniscentrum	42
4.7.1 Library	42
4.7.2 Projectbureau	43
4.7.3 Kenniscentrum	43
4.8 Bevindingen	43
5 Analyse van relevantie	45
5.1 Inleiding	45
5.2 Relevantie vanuit landenperspectief	45
5.3 Relevantie vanuit programmaperspectief	51
5.4 Conclusie	53
6 Analyse van doeltreffendheid	55
6.1 Inleiding	55
6.2 Prins Claus Fonds prijzen	55
6.3 CER	57
6.4 Netwerkprogramma	58
6.5 Aanvragen	61

6.6	Conclusies en verklarende factoren	63
7	Analyse van doelmatigheid	65
7.1	Monitoring en evaluatie	65
7.2	Doelmatigheid van de programma's	66
7.2.1	Prijzen	66
7.2.2	CER	67
7.2.3	Netwerkprogramma	68
7.2.4	Aanvragen	69
7.3	Organisatie en controle	70
7.4	Verklarende factoren en conclusies	70
8	Conclusies en aanbevelingen	73
8.1	Conclusies	73
8.2	Aanbevelingen	77
	Bijlagen	79
Bijlage 1	Evaluatie Prins Claus Fonds: programma van eisen	81
Bijlage 2	Evaluatiematrixen	85
Bijlage 3	Onderzochte projecten en project format	89
Bijlage 4	Geïnterviewde personen	95
Bijlage 5	Lijst bestudeerde documenten	97
Bijlage 6	Lasten overzicht PCF	99
Bijlage 7	Prijswinnaars 2005-2009	101

Voorwoord

Deze evaluatie is tot stand gekomen dankzij de bereidwilligheid van een groot aantal mensen in veel verschillende landen. De opdrachtgever het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft zich ondersteunend opgesteld en is behulpzaam geweest in het verstrekken van informatie en het leggen van contacten met ambassades. Het bestuur, de directeur (zowel de vertrekkende directeur als de nieuwe directeur die aan het einde van de evaluatieperiode is begonnen) en de staf van het Prins Claus Fonds zijn op allerlei manieren bijzonder bereidwillig geweest om ons van alle mogelijke informatie te voorzien, hebben veel contacten tot stand gebracht en waren open in het delen van inzichten. Natuurlijk hebben alle contacten en partners van het Prins Claus Fonds die uit veel verschillende landen afkomstig waren onze ogen geopend voor de uitdagingen van cultuur en ontwikkeling. De Nederlandse ambassades in de bezochte landen - Democratische Republiek Congo, Bangladesh, Kenia en Marokko- hebben ons zeer geholpen bij de landenbezoeken.

Frans-Willem Korsten heeft het evaluatieteam voorzien van uiterst waardevolle adviezen gedurende het evaluatieproces en heeft zinvol commentaar gegeven op eerste en volgende concepten van de rapporten. Het inceptierapport en het concept eindrapport zijn voorgelegd aan een referentiegroep. Het concept eindrapport is twee keer besproken. Een eerste concept van het eindrapport is besproken op 22 februari. Het commentaar is verwerkt in een tweede versie van het eindrapport dat op 10 maart is voorgelegd.

Het onafhankelijke evaluatieteam heeft in deze tweede en laatste versie alle feitelijke onjuistheden gecorrigeerd. Ook het inhoudelijk commentaar is steeds in overweging genomen en heeft in de meeste gevallen geleid tot een aanpassing van de formulering. Die aanpassing is erop gericht om meer helderheid te verschaffen. Niet noodzakelijkerwijs zijn de meningen van de betrokkenen overgenomen. Het commentaar is zeer uiteenlopend geweest en de evaluatoren hebben getracht goed naar de meningen van verschillende partijen te luisteren en maken uiteindelijk een eigen afweging. Zowel het ministerie van Buitenlandse Zaken als het Prins Claus Fonds kunnen een reactie op het eindrapport geven en aangeven of zij zich in de conclusies kunnen vinden en aanbevelingen zullen opvolgen.

Samenvatting

Achtergrond, doelstelling en aanpak van de evaluatie

Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een evaluatie van het Prins Claus Fonds laten uitvoeren met het oog op het aangaan van een nieuwe subsidieovereenkomst vanaf 2012. De evaluatie heeft tot doel inzicht te verschaffen in de relevantie, doeltreffendheid en doelmatigheid van het Prins Claus Fonds en de door het Fonds ondersteunde programma's en activiteiten. Van die evaluatie doet dit rapport verslag. In het kader van de evaluatieopdracht presenteert dit rapport bovendien concrete aanbevelingen, uitgaande van de conclusies die weer gebaseerd zijn op de feitelijke bevindingen. De evaluatie betreft derhalve zowel het afleggen van verantwoording over het verleden en heden als een reflectie op, en in het kader daarvan aanbevelingen voor de toekomst.

Het evaluatieteam heeft naast dossieronderzoek en interviews in Nederland vier landenbezoeken afgelegd: aan Bangladesh, de Democratische Republiek Congo, Kenia en Marokko. In totaal zijn 42 projecten uit de verschillende programma's onderzocht.

De opdrachtgever, het ministerie van Buitenlandse Zaken, vroeg om een onafhankelijke evaluatie gebaseerd op een helder en eenduidig evaluatiekader waarin het in kaart brengen van aantoonbare en meetbare resultaten centraal diende te staan. Tegelijkertijd moesten de doelstellingen en werkwijze van het Prins Claus Fonds uitgangspunt zijn voor deze evaluatie. Dit hield in dat het *beleid* van het ministerie inzake cultuur en ontwikkeling *niet* het uitgangspunt voor deze evaluatie kon vormen. Dit heeft de evaluatie voor bijzondere uitdagingen geplaatst. Een eerste probleem was dat het Prins Claus Fonds de doelstellingen niet op een dergelijke meetbare manier heeft geformuleerd. Een evaluatie die beoogt meetbare en aantoonbare resultaten in kaart te brengen, is derhalve nieuw voor het Fonds. Een tweede probleem was dat het ministerie via de evaluatie kaders stelt die het voordien niet op deze expliciete wijze stelde aan het Fonds. De evaluatoren hebben getracht om recht te doen aan de verschillende gezichtspunten. In het verlengde daarvan is het van belang voor alle betrokken partijen om oog te hebben voor de verschillende invalshoeken van de belanghebbenden.

Strategie en kenmerken van het Prins Claus Fonds

Het Prins Claus Fonds voor cultuur en ontwikkeling is op 6 september 1996 opgericht ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van Z.K.H. Prins Claus, als waardering voor zijn inzet op het terrein van internationale samenwerking. Het doel van het Prins Claus Fonds is volgens de statuten "het vergroten van het inzicht in culturen en het bevorderen van de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling". Het is een begrippenpaar – cultuur en ontwikkeling – dat een grote rol speelt in het handelen van het fonds. Het Fonds hanteert in theorie een breed antropologisch cultuurbegrip en het beschouwt cultuur als een basisbehoefte. In de uitwerking naar de verschillende programma's en activiteiten domineert evenwel het beeld van kunst in brede zin.

De doelstellingen zijn vooral in algemene en conceptuele termen uitgewerkt. Dat geldt ook voor meer thematische begrippen als *Zones of Silence* en *Beauty in Context*, die bedoeld zijn als sturend voor de programma's. Het Fonds heeft veel aandacht voor aankomende kunstenaars en zich ontplooiende intellectuelen en hanteert de kwaliteit van het vormgevende vermogen van de

kunstenaars en de diepgang van de intellectuele reflectie als belangrijke criteria bij de keuze van te financieren activiteiten. Het Fonds werkt vanaf het begin van zijn bestaan aan de opbouw van een breed netwerk. Het Fonds wil relaties aangaan op basis van gelijkwaardigheid en respect en hanteert dat principe als een belangrijk uitgangspunt voor het handelen.

Het Fonds werkt met verschillende programma's die zijn weergegeven, met de respectievelijke uitgaven, in de volgende tabel:

Tabel Aantal uitgevoerde projecten met uitgaven, per programma 2005-2009

Programma/activiteit	Aantal projecten	Gemiddelde uitgave per type project in Euro	Uitgave in Euro's
Cultural Emergency Response	44	26.078	1.147.418
Library	33	19.575	645.990
Netwerk	16	108.118	1.729.888
Prijs	61	32.377	1.975.000
Aanvragen totaal	663	13.264	8.793.915
<i>Aanvragen: Projecten</i>	<i>194</i>	<i>21.041</i>	<i>4.082.002</i>
<i>Aanvragen: Publicatie</i>	<i>76</i>	<i>21.193</i>	<i>1.610.688</i>
<i>Aanvragen Tickets</i>	<i>199</i>	<i>1.965</i>	<i>390.992</i>
<i>Aanvragen: Uitwisseling</i>	<i>194</i>	<i>13.970</i>	<i>2.710.263</i>
Total	817	17.494	14.292.240

Niet alleen financiert het Fonds een groot aantal uiteenlopende activiteiten via de programma's, maar ook veel verschillende disciplines in een verscheidenheid aan landen. Ruim een derde van de activiteiten vindt plaats in lage inkomenslanden.

Beoordeling evaluatiecriteria

Relevantie

Gedurende het bestaan van het Prins Claus Fonds zijn er duidelijke constanten in uitgangspunten, visie, missie en doelstellingen. Er zijn dienaangaande meerdere debatten gevoerd, die zich echter niet eenduidig hebben vertaald in de formulering van heldere 'meetbare' operationele doelstellingen. De doelstellingen, thema's en programma's, vormen tezamen een 'interventiologica', dat wil zeggen een geheel van ideeën omtrent de manier waarop men wil interveniëren op het gebied van cultuur en ontwikkeling. Echter de verschillende onderdelen hangen niet altijd logisch samen. Doelstellingen en thema's zijn weinig concreet uitgewerkt. Volgens het evaluatieteam maken die hiaten in de 'interventiologica' het uiteindelijk moeilijk voor het Fonds zelf om na te gaan of ze op de juiste weg is.

In de relatie tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken en het Fonds valt op dat het ministerie altijd grote vrijheid aan het Fonds heeft gelaten. Het ministerie heeft geen helderheid verschaft aan het Fonds omtrent de uitgangspunten voor de financiering. Beide partijen hebben uiteenlopende percepties van de dialoog die heeft plaatsgevonden. Het Fonds wijst op het uitstekende onderlinge begrip, terwijl het ministerie graag wat meer aandacht had willen zien voor, onder andere, het thema ontwikkelingsrelevantie en resultaten. Echter het ministerie heeft die wens niet altijd helder uitgesproken en deze niet op schrift gesteld.

Uit de evaluatie blijkt dat de onderzochte activiteiten aansluiten bij de doelstellingen van het Fonds. Het brede netwerk en de open en avontuurlijke houding van het Fonds heeft ertoe geleid dat er een groot aantal gevarieerde vernieuwende cultuuruitingen is gefinancierd. Het Fonds heeft op deze wijze een uniek mondiaal netwerk opgebouwd van vooraanstaande kunstenaars en intellectuelen maar ook van musea, festivals, architecten en uitgevers en andere organisaties die op verschillende niveaus uitblinken. Het Fonds slaagt erin, door de nadruk te leggen op het artistieke experiment en de artistieke kwaliteit enerzijds en de intellectuele breedte en diepgang anderzijds, in enkele landen *een niche* in de culturele sector te bedienen die andere organisaties laten liggen, zoals in Kenia bleek. Dit is geheel en al in lijn met de uitgangspunten van het Fonds.

Het ontbreekt het Fonds echter aan een landenperspectief, omdat voor een brede vraaggerichte invalshoek is gekozen. Er zijn derhalve ook geen analyses van behoeften in landen en regio's, ook niet van gebieden die door het Fonds als zogenaamde *Zones of Silence* worden aangemerkt, op grond waarvan gerichte identificatie van mogelijk interessante activiteiten zou kunnen plaatsvinden. Bij de selectie van de door het Fonds te subsidiëren activiteiten ligt de nadruk op culturele criteria. Het valt op dat de toetsing van de ontwikkelingscriteria weinig specifiek van karakter is. Bij de toetsing van ontwikkelingsrelevantie is sprake van het karakteriseren van landen en regio's aan de hand van brede, niet werkelijk uitgewerkte concepten. Kortom: de specifieke ontwikkelingsrelevantie van individuele activiteiten wordt niet expliciet benoemd. Zo staat nogal eens in de beoordeling van de aanvragen dat Noord-Afrika en Congo als *Zones of Silence* kunnen worden gekarakteriseerd zonder dat dit op een gedegen manier wordt uitgewerkt.

Bij de relevantie van enkele (sub)programma's, zoals de tickets als onderdeel van het aanvragenprogramma, kunnen vraagtekens gezet worden. Het gaat hier vooral om interculturele uitwisseling en het doelbereik hiervan is niet of nauwelijks vast te stellen.

Doeltreffendheid

Op outputniveau slagen de gefinancierde organisaties en kunstenaars erin om goed zicht te bieden op de gerealiseerde activiteiten, de omvang van de bereikte doelgroep, aandacht in de media, et cetera. Een grote variëteit aan doelgroepen, waaronder ook de allerarmsten, is bereikt. Met dat bereik is evenwel nog niet zoveel gezegd over het daadwerkelijke effect. Noch aan de hand van de beschikbare informatie, noch op basis van het primaire onderzoek uitgevoerd tijdens deze evaluatie, was het mogelijk om op systematische wijze inzicht te verkrijgen in de *effecten* van de door het Fonds ondersteunde activiteiten. Toch kan er over het effect wel iets worden gezegd. De verschillende programma's scoren verschillend op de realisatie van diverse doelstellingen. De internationale zichtbaarheid van het Fonds en zijn doelstellingen blijkt vaak vergroot te zijn door de prijzen. Verscheidene ondersteunde organisaties geven aan dat zij aan geloofwaardigheid en bekendheid hebben gewonnen door de steun van het Fonds en dit wordt ook geschraagd door (internationale) perspublicaties. Het netwerkprogramma draagt volgens de case studies vooral bij aan een meer onafhankelijke culturele sector en ook aan de bevordering van interculturele uitwisseling. Ook hebben netwerkpartners internationale prijzen gekregen. In een aanzienlijk aantal gevallen is sprake geweest van follow-up activiteiten als de spin-off van de ondersteuning door het Fonds. Dit varieert van het opzetten van een cultureel centrum door een laureaat tot het geven van workshops en trainingen en follow-up voorstellingen of tentoonstellingen in Nederland en andere landen.

Op de realisatie van meer maatschappelijke doelstellingen van het Fonds zelf, namelijk bevordering van zelfemancipatie, democratie en rechtvaardigheid, grotere aandacht voor politiek instabiele of arme gebieden, kon voor vrijwel alle programma's relatief weinig aantoonbare resultaten worden vastgesteld.

Bij de beoordeling van doeltreffendheid is het van belang om te realiseren dat het Prins Claus Fonds een groot aantal relatief kleine activiteiten ondersteunt en dat op basis van de case studies geen representatief beeld kan worden verkregen. Er kan wel een inschatting worden gemaakt. Vaak betreft het relatief kleine kortstondige activiteiten die meer of minder goed in de lokale omgeving zijn ingebed en waarvan de uitstraling soms groot is, maar vaak ook beperkt. Voor organisaties in arme landen, zoals Congo, heeft het eenmalig of twee keer financieren van een festival niet direct een blijvend effect, noch op de organisatie noch op de omgeving. Het beeld is, kortom, wisselend.

Doelmatigheid

De analyse van het beheer toont aan dat vooral in de selectiefase veel tijd en energie wordt geïnvesteerd, met name in het aanvragen- en prijzenprogramma. Tijdens het veldbezoek in Congo bleek wel dat niet in alle gevallen aanvragers geïnformeerd worden over afwijzing. De tijd en energie die in de selectiefase wordt gestoken gaat ten koste van de aandacht voor verdere follow-up. De kwaliteit van monitoring en evaluatie door het Fonds is nog niet op niveau. In feite wordt er na de goedkeuring van een activiteit, hoewel er wel rapportages ontvangen worden, nauwelijks aandacht besteed aan systematische monitoring en evaluatie. Het Fonds aggregereert geen gegevens op systematische wijze en trekt weinig lessen, waardoor de mogelijkheid tot kennisontwikkeling onvoldoende wordt benut. Het ministerie heeft het Fonds nooit heel direct aangesproken op het aantonen van resultaten, zodat ook daar kansen op verbetering via een goede dialoog zijn blijven liggen.

De ex-post financiële controle op recipiënten is eveneens vrij licht. Dit past bij de filosofie van het Fonds dat niet in een traditionele donorrol wil kruipen. In de praktijk hebben zich nauwelijks gevallen van fraude voorgedaan. De nadere analyse van de controlefunctie toont aan dat er voldoende checks en balances in het systeem zijn ingebouwd om corruptie en fraude te voorkomen.

Het Fonds heeft geen systeem om de doelmatigheid van haar programma's en activiteiten vast te stellen. De beoordeling van de doelmatigheid van de activiteiten onder de verschillende programma's levert een gevarieerd beeld op. De doelmatigheid van de projecten en uitwisselingen onder het aanvragenprogramma is goed wanneer naar de vaak beperkte kosten voor de gerealiseerde outputs en de doorlooptijd wordt gekeken. Aan de prijzen zijn geen voorwaarden verbonden en daardoor is het moeilijk werkelijk zicht te krijgen op de doelmatigheid. Voor het netwerkprogramma zijn te weinig gegevens beschikbaar om daadwerkelijk de doelmatigheid te beoordelen.

Op het programmaniveau zijn er ook grote verschillen wanneer naar de toegerekende programma-kosten wordt gekeken. Vooral de kosten voor het prijzenprogramma zijn zeer hoog. Dit is weliswaar het paradepaardje en uithangbord van het fonds, maar enige reflectie op de kosten voor de organisatie van de prijsuitreiking is zinvol. Ook de kosten van de netwerkbijeenkomsten en de publicaties binnen het aanvragen programma zijn relatief hoog te noemen. Daarentegen zijn de kosten van de andere drie componenten van het aanvragenprogramma, projecten, uitwisseling en tickets, relatief laag. Wat betreft de totale beheerskosten van het Fonds is vastgesteld dat deze ruim binnen de door het ministerie gestelde norm vallen.

Aanbevelingen

Voor het ministerie van Buitenlandse Zaken

- Leg in een nieuwe financieringsovereenkomst met het Prins Claus Fonds een aantal heldere en meetbare resultaatverplichtingen vast die gebaseerd zijn op de doelstellingen van het eigen beleid voor cultuur en ontwikkeling en op de doelstellingen van het Prins Claus Fonds. Beperk het aantal richtlijnen in de financieringsovereenkomst zodat er voldoende ruimte blijft voor het Fonds om de eigen strategie uit te voeren.
- Voer een zakelijke dialoog op de hoofdlijnen die aangegeven zijn in de financieringsovereenkomst en leg de gemaakte afspraken duidelijk vast.

Voor het Prins Claus Fonds

Strategisch niveau

- Werk de interventielogica verder uit. Besteed daarbij vooral aandacht aan het operationaliseren van de beoogde wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling en het begrip 'cultuur als basisbehoefte'. Geef in het verlengde hiervan aan wat operationele en vooral meetbare doelstellingen en daarbij passende indicatoren zijn en hoe die zich verhouden tot de verschillende thema's *Zones of Silence*, *Culture and Conflict* en *Beauty in Context*.
- Overweeg meer focus aan te brengen in het werkterrein van het Fonds zodat het selectieproces een minder zware beheerslast vormt en meer tijd vrij komt voor monitoring en kennisontwikkeling. Dit kan door de ontwikkeling van bepaalde scenario's, op grond waarvan keuzes worden gemaakt. Bij die scenario's zou ook de positionering van het Fonds ten opzichte van andere organisaties in overweging kunnen worden genomen.
- Mogelijke richtingen waarlangs het Fonds scenario's kan ontwikkelen, zijn:
 - Minder programma's en scherpere selectiecriteria per programma (dit betreft het al of niet voortzetten van het gehele aanvragenprogramma of schrappen van onderdelen daarvan; of al of niet voortzetten van het kenniscentrum in de huidige vorm).
 - Vaststellen van landenprioriteiten en/of prioriteiten voor bepaalde disciplines voor bepaalde programma's (bijvoorbeeld geen landenprioriteiten voor de Prijzen, maar wel voor andere programma's).
 - Sterkere thematische focus voor alle activiteiten of voor bepaalde programma's eventueel in combinatie met landenprioriteiten zodat bijvoorbeeld conflictgebieden structureel meer aandacht zouden krijgen.
- Verdere versterking van het lerende vermogen van het Fonds.
- Meer aandacht voor samenwerking met andere nationale en internationale financiers op het gebied van cultuur en ontwikkeling om gezamenlijk behoeften in kaart te brengen en op deze manier complementariteit en coördinatie verder vorm te geven.
- Reflecteer op de kosten van de verschillende programma's in relatie tot de resultaten en beoordeel of de twee in balans zijn.

Operationeel niveau

- Maak de selectiecriteria voor het aanvragenprogramma transparanter en inzichtelijker en zorg altijd voor een goede terugkoppeling naar de aanvragers.
- Besteed meer aandacht aan het systematisch opvolgen van de resultaten en aan evaluatie van activiteiten in een intensievere dialoog met de ondersteunde organisaties, kunstenaars en intellectuelen.
- Formuleer lessen op basis van een verbeterd systeem waarbinnen resultaten worden vastgesteld zodat zowel het Fonds als partners zich kunnen verbeteren.
- Geef actiever aandacht aan disseminatie van goede voorbeelden, waarbij ook geleerd kan worden van zaken die wat minder goed verlopen zijn.

- Maak actiever gebruik van nieuwe media, zoals sommige netwerkpartners als Drik al propageren.
- Denk na over de rol die het Fonds kan spelen tijdens de uitvoering van projecten zoals het vergroten van de betrokkenheid van de gemeenschap bij culturele noodhulpprojecten.
- Overweeg steekproefsgewijze audits voor een selectie van een aantal projecten van de netwerkpartners.

2 Inleiding

2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft ECORYS de opdracht verleend om de evaluatie van het Prins Claus Fonds over de periode 2005-2009 uit te voeren. Dit is de derde evaluatie van het Prins Claus Fonds sinds de oprichting in 1996. Eerdere evaluaties vonden plaats in 2001 en 2006. De huidige subsidiebeschikking dateert van 6 juni 2002 en heeft een looptijd van 1 januari 2002 tot en met 31 december 2011. De uitkomsten van de evaluatie zullen meewegen in de besluitvorming over een nieuwe (meerjarige) subsidie.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft deze nieuwe externe onafhankelijke evaluatie volgens het programma van eisen (zie bijlage 1) aanbesteed met het oog op het aangaan van een nieuwe subsidieovereenkomst vanaf 2012 en tevens met het oog op de geplande doorlichting van het Internationaal Cultuurbeleid in 2012.

De evaluatie heeft tot doel inzicht te krijgen in de relevantie, doeltreffendheid en doelmatigheid van het Prins Claus Fonds en de door het Fonds ondersteunde programma's en activiteiten. Daarnaast geeft het rapport aanbevelingen, gebaseerd op de conclusies die uit bevindingen getrokken zijn. De aanbevelingen zijn op de toekomst gericht. De evaluatie betreft daarom zowel het afleggen van verantwoording als het leren van lessen voor de toekomst.

Onderzoeksvragen

Het programma van eisen (zie bijlage 1) vraagt aandacht voor zes onderzoeksvragen. Deze vragen richten zich vooral op relevantie, doeltreffendheid en doelmatigheid.

1. Welke programma's en activiteiten heeft het Prins Claus Fonds ondernomen en welke criteria hebben bij de keuze van de programma's en activiteiten een rol gespeeld? Hoe hebben politieke en economische omstandigheden hierbij een rol gespeeld?
2. Hoeveel middelen (financieel, menskracht) zijn door het Fonds aan de onderscheiden programma's besteed?
3. Welke resultaten zijn er met deze activiteiten bereikt in ontwikkelingslanden (en welke in Nederland en andere Westerse landen)? Komen deze resultaten overeen met de doelstellingen zoals verwoord in de subsidieovereenkomst, en in de relevante beleidsstukken en in de programma's?
4. In welke verhouding staan de kosten en inzet van menskracht tot de behaalde resultaten? Zijn de middelen doelmatig ingezet?
5. Beschikt het PCF over een monitoring en evaluatiesysteem waarmee het zelf de voortgang en doelbereiking van activiteiten registreert? Op welke manier zijn de resultaten door het Fonds zelf vastgesteld?
6. Is de organisatie en controlefunctie van het Fonds toegesneden op de uitvoering van de taken? Welke maatregelen worden genomen om de risico's van de fraude en corruptie te beperken binnen de gegeven context?

2.2 Methodologie

Aan het begin van de evaluatie is duidelijk gemaakt dat de evaluatie zich primair moet richten op de doelstellingen van het Fonds en de mate waarin deze doelstellingen gerealiseerd zijn. Daarom is allereerst aandacht besteed aan de reconstructie van de interventielogica, dat wil zeggen een analyse van de visie, doelstellingen, thema's en programma's van het Fonds (zie hoofdstuk 2). Vervolgens zijn de activiteiten over de periode 2005-2009 systematisch in kaart gebracht (zie hoofdstuk 3). Daarmee is de basis gelegd voor de verdere beoordeling van de evaluatiecriteria in de volgende hoofdstukken.

De beoordeling van relevantie is onlosmakelijk verbonden met de reconstructie van de interventielogica. Er is gekozen voor een ex-ante beoordeling van relevantie die zich vooral richt op de mate waarin de activiteiten passen bij de gestelde doelstellingen en voorzien in een behoefte. In het verlengde van deze onderzoeksvraag en in het licht van de eigen doelstellingen van het Fonds is ook de vraag naar ontwikkelingsrelevantie gesteld. Het Fonds hanteert zelf het begrip ontwikkelingsrelevantie bij de selectie van te financieren activiteiten en organisaties. Daarnaast is de vraag naar complementariteit met andere organisaties aan de orde geweest.

Het evaluatieteam is voor de beoordeling van de doeltreffendheid uitgegaan van de mate waarin de door het Prins Claus Fonds gesubsidieerde projecten hebben bijgedragen aan de realisatie van de doelstellingen op het niveau van het Fonds als geheel, de programma's en de individuele activiteiten. Daarbij heeft het team gebruik gemaakt van een evaluatiematrix zowel op het niveau van het Fonds als op projectniveau (zie bijlage 2). In de evaluatiematrix zijn de inputs (financiën, projectactiviteiten, beheer(kosten), interne organisatie), outputs (type projecten en activiteiten, bereik, et cetera) en outcome (bijdrage aan gerealiseerde doelstellingen van het Fonds) weergegeven, alsmede bijbehorende indicatoren, informatiebronnen en methoden van dataverzameling.

De door de activiteiten geleverde output wordt waar mogelijk zowel in kwantitatieve als kwalitatieve termen beschreven. Outcome is beperkt tot een grotendeels kwalitatieve beschrijving.

Bij de beoordeling van doelmatigheid gaat het om de relatie tussen inputs en outputs. Het evaluatieteam heeft bij deze beoordeling een aantal factoren in ogenschouw genomen zoals de kwaliteit van het beheer, de kwaliteit van monitoring en evaluatie en de controlefunctie van het Fonds.

2.3 Afbakening van onderzoek en activiteiten

De evaluatie richt zich op de organisatie en activiteiten in de periode 2005-2009. Bij de analyse van beleidsmatige ontwikkelingen of van langlopende activiteiten zijn eerdere ontwikkelingen ook in ogenschouw genomen, terwijl ook de toekomstvisie 2011-2015 is bestudeerd. De evaluatie betreft alle programma's. Het was de uitdaging voor deze evaluatie om een analyse van het Fonds in de breedte te combineren met een meer diepgaande en gedetailleerde analyse van een aantal projecten. Zoals gezegd is allereerst de interventielogica onder de loep genomen en zijn de programma's met alle onderliggende activiteiten en de kosten voor de periode 2005-2009 in kaart gebracht. Dit vormt de basis voor een meer gedetailleerde analyse van 42 projecten.

De keuze van de te bestuderen projecten is gemaakt aan de hand van de volgende selectiecriteria:

- een voldoende illustratieve selectie van activiteiten per programma.
- een voldoende illustratieve selectie per discipline.
- relatieve nadruk op activiteiten met een grotere financiële omvang.
- een voldoende illustratieve selectie van activiteiten qua geografische focus van het Prins Claus Fonds met een nadruk op bij voorkeur twee landen voor het veldbezoek.

Voor het veldonderzoek zijn twee ontwikkelingslanden gekozen, op basis van de volgende criteria:

- een redelijk groot aantal activiteiten per land;
- goede illustratie van activiteiten uit verschillende programma's;
- minimaal 1 netwerkpartner in de te bezoeken landen;
- minimaal 1 laaginkomen land;
- bij voorkeur landen in verschillende continenten/regio's;
- zo mogelijk proportionele vertegenwoordiging van verschillende disciplines (bijvoorbeeld: dans, fotografie), met bijzondere aandacht voor de grootste 'discipline' 'cultuur en ontwikkeling';
- aandacht voor belangrijke beleidsthema's zowel in de periode 2005-2009 als in de periode 2011-2015 die ook aansluiten bij ontwikkelingsproblematiek, namelijk culture and conflict en aandacht voor 'zones of silence';
- logistieke mogelijkheden (activiteiten niet te verspreid over een groot land).

Na afstemming met het Prins Claus Fonds en het Ministerie is de uiteindelijke keuze gevallen op Kenia en Congo. Deze landen liggen weliswaar beiden in Afrika, maar kwalificeren wel op de andere criteria. De evaluatoren hebben getracht in deze twee landen in principe zoveel mogelijk activiteiten te bezoeken, maar niet alle personen konden bereikt worden en ook konden niet alle bestemmingen buiten de hoofdsteden bezocht worden.

Het evaluatieteam heeft eveneens in twee andere landen enkele projecten bezocht, namelijk Bangladesh en Marokko. Leden van het evaluatieteam waren voor een ander doel in deze landen en konden hieraan het bezoek aan enkele activiteiten van het Prins Claus Fonds koppelen.

In de keuze voor de overige projecten hebben we, naast grootte van het project, op gebieden gefocust die niet bezocht konden worden, met name Zuid- Amerika en het Midden-Oosten. Deze projecten zijn onderzocht op basis van dossieronderzoek en aanvullende interviews. Een opsomming van alle onderzochte projecten vindt u in bijlage 3.

In totaal zijn 42 projecten onderzocht, waarvan de verdeling per programma en type landen is weergegeven in onderstaande tabel. In de volgende paragraaf komt de vraag naar de representativiteit nog aan de orde.

Tabel 2.1 Aantal onderzochte projecten per categorie land, per programma

Landen categorie	Prijzen	Tickets	Uitwisseling	Projecten	Publicatie	Netwerken	Cultural Emergency Response	Totaal
Arme landen*	6	2	10	4	1	2	2	27
Middeninkomens-landen**	1	-	3	8	-	1	2	15
Totaal	7	2	13	12	1	3	4	42

* De indeling is gebaseerd op OECD-DAC-criteria waarbij in deze categorie de minst ontwikkelde landen (zwakke economie, lage inkomens en vaak politiek instabiel) en andere arme landen (andere lage inkomenslanden zijn samengevoegd).

** In deze categorie zijn de middeninkomenslanden uit de OECD-DAC lijsten samengevoegd.

De evaluatoren hebben een deel van de bevindingen ontleend aan de dossierstudies en (telefonische) interviews in Nederland. De twee veldbezoeken aan Congo en Kenia en korte projectbezoeken in Marokko en Bangladesh dienden om de bevindingen te valideren en om met voorbeelden uit de praktijk de beoordeling te illustreren. Uiteraard is niet alleen gesproken met begunstigen van het Fonds, maar ook met onafhankelijke derden. Er is een format voor de rapportage van elk der onderzochte projecten opgenomen in bijlage 3. De geïnterviewde personen en de bestudeerde documenten zijn weergegeven in respectievelijk bijlage 4 en bijlage 5.

Aangezien de netwerkpartners beperkt in aantal zijn en zeer verspreid over de wereld, konden slechts drie van deze netwerkpartners nader onderzocht worden. Om in deze lacune te voorzien is een focusgroepdiscussie met netwerkpartners georganiseerd. Deze partners waren bijeen in Amsterdam in de week van de prijsuitreiking 2010.

De grootste activiteit van het Fonds in de periode 2005-2009, namelijk de Sahel Opera waarvoor een aparte Stichting in het leven is geroepen, is bewust niet in de evaluatie opgenomen. Vanwege het atypische karakter van deze activiteit en het grote beslag dat de evaluatie van deze activiteit zou leggen op de beschikbare middelen voor deze evaluatie.

2.4 Methodologische uitdagingen

De eerste uitdaging voor het evaluatieteam was om duidelijkheid te krijgen over de evaluatie-opdracht en met name over de te hanteren meetlat. Tijdens de startbijeenkomst is vastgesteld dat de doelstellingen van het Fonds uitgangspunt zouden zijn. In het programma van eisen wordt ook de subsidiebeschikking genoemd, maar dat document biedt weinig aanknopingspunten voor een evaluatie. Het beleid inzake cultuur en ontwikkeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken zou dus geen uitgangspunt zijn. In de praktijk komt de financiering van het Prins Claus Fonds wel uit de begroting voor ontwikkelingssamenwerking, waarvoor wel specifiek beleid inzake cultuur en ontwikkeling is ontwikkeld. De referentiegroep, waarin het Prins Claus Fonds vertegenwoordigd is, heeft ingestemd met het inceptierapport waarin de beoordelingssystematiek is voorgesteld. Desondanks heeft het Fonds dat later in het eindrapport ter discussie gesteld.

De tweede uitdaging is gerelateerd aan de meetlatproblematiek. In de inceptiefase is een evaluatiematrix opgesteld aan de hand van de doelstellingen van het Fonds waaraan indicatoren zijn gekoppeld. Het Fonds stelt in het commentaar op het concept eindrapport dat het nooit de intentie heeft gehad om volgens een doelstellingenboom en daarmee een logisch kader¹ te werken.

Een derde bijkomend probleem is dat de aard van de door het Prins Claus Fonds ondersteunde activiteiten en organisaties er zich weinig voor leent om harde indicatoren te verzamelen omtrent doelbereik. Bij de uitvoering van de evaluatie bleek dat gegevens over een aantal indicatoren niet aanwezig of moeilijk te meten waren. Het betreft grotendeels kwalitatieve informatie die ruimte laat voor verschillende interpretaties afhankelijk van de invalshoek. Er is dus zeker sprake van spanning bij het vaststellen van harde indicatoren gebaseerd op doelstellingen die zich daar volgens het Fonds niet goed voor lenen. Om dit dilemma hanteerbaar te maken maakt het evaluatieteam dan ook gebruik van 'plausibiliteitsredeneringen'. Het is zeker niet mogelijk om in alle gevallen duidelijke oordelen te vellen en daarom heeft het evaluatieteam in de conclusies ook een aantal dilemma's geduid.

¹ Logframe in de strikte betekenis.

Bij de bespreking van het concept eindrapport bleek dat de referentiegroep behoefte had om meer zicht op bevindingen uit de 42 case studies te krijgen. Daarom zijn outputs en outcome gescoord op een driepuntsschaal, namelijk 0 (niet van toepassing, geen aantoonbaar resultaat), + (enige indicatie van resultaat) en ++ (duidelijk aantoonbaar resultaat).

De keuze van te bezoeken landen is in overleg met het ministerie en het Fonds tot stand gekomen. Het ministerie gaf wel heel duidelijk de voorkeur aan lage inkomenslanden en verwierp de keuze voor een middeninkomenland. Op basis van de lijst met selectiecriteria voor te bezoeken landen kwam wel een middeninkomenland in aanmerking. Het Fonds heeft aangegeven zich in de keuze voor Congo en Kenia te kunnen vinden, maar is daar later na de landenbezoeken op terug gekomen. Verder is het van belang om te benadrukken dat de selectie van case studies niet representatief is voor alle programma's. Voor sommige programma's kon wel een brede selectie gemaakt worden, zoals voor het aanvragenprogramma, met name voor uitwisseling en projecten. Echter gezien de geografische spreiding, de verschillende programma's en de verschillende disciplines was het binnen het tijdsbestek en budget van deze evaluatie niet mogelijk om een representatieve selectie te onderzoeken. Over het geheel van de activiteiten van het Fonds kan worden gesproken van een illustratieve selectie.

Tijdens het onderzoek bleek de lijst met projecten die binnen de evaluatieperiode valt, zoals ontvangen van het Fonds niet volledig te zijn. Doordat sommige projecten in de database van het Fonds een andere code hadden (bijvoorbeeld, CERR i.p.v. CER) kwamen niet alle projecten uit het systeem. Daarnaast bevatte die lijst ook projecten die uiteindelijk niet zijn uitgevoerd. Door die lijst te vergelijken met de projectenlijst van het administratiekantoor van het Fonds is uiteindelijk een correcte lijst verkregen. Die lijst dient als basis voor de bevindingen zoals die in dit rapport gepresenteerd worden.

3 Reconstructie van de interventielogica

In dit hoofdstuk wordt de interventielogica van het Prins Claus Fonds gereconstrueerd aan de hand van strategiedocumenten, verslagen van strategische discussies, gesprekken met de directeur en staf van het Prins Claus Fonds, bestuursleden en- ex-bestuursleden, partners, etc. In dit hoofdstuk komt ook de relatie met het ministerie van Buitenlandse zaken aan de orde. Voor een goed begrip van de interventielogica is het van belang om in kort bestek terug te gaan naar de ontstaans-geschiedenis van het Fonds.

3.1 Doelstellingen Prins Claus Fonds

Het Prins Claus Fonds voor cultuur en ontwikkeling is op 6 september 1996 opgericht ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van Z.K.H. Prins Claus, als waardering voor zijn inzet op het terrein van internationale samenwerking. Het was zijn overtuiging dat cultuur en ontwikkeling met elkaar verbonden zijn. Het ministerie van Buitenlandse Zaken stelde voor het PCF een bedrag van Hfl 25 miljoen ter beschikking voor de eerste vijf jaar. Later werd die financiering verlengd (zie 2.4).

Het doel van het Prins Claus Fonds is volgens de statuten “het vergroten van het inzicht in culturen en het bevorderen van de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling”. Bij de oprichting van het Fonds vond eind 1996 een conferentie op Paleis Noordeinde plaats om het concept cultuur en ontwikkeling en de werkwijze nader uit te werken. Toen is de hoofdstructuur van het Fonds uitgewerkt, die bestond uit de Prijzen, aangevuld met uitwisselingsactiviteiten en publicaties. Het opbouwen van een internationaal netwerk stond vanaf het begin centraal.

Sinds die startconferentie is met enige regelmaat aandacht aan verdere beleidsformulering en strategievorming besteed. In de jaarplannen is één en ander weergegeven. In 1997 is een beleidsplan opgesteld. In augustus 2001 is een toekomstvisie neergelegd voor de periode 2002-2011. Op 28 februari 2009 vond een nieuwe conferentie op Paleis Noordeinde plaats om na te gaan waar men na ruim tien jaar stond en als eerste stap in de voorbereiding van een nieuwe Toekomstvisie 2011-2015.

De twee eerdere evaluaties van het Prins Claus Fonds in respectievelijk 2001 en 2006 besteedden weinig aandacht aan de interventielogica en leidden niet direct tot beleidswijzigingen van belang. De bevindingen van beide evaluaties waren grotendeels positief, maar ook werden kritische kanttekeningen geplaatst bijvoorbeeld over de Library (wat een boekenserie is) de communicatiestrategie, de beheerslast en de samenwerking met andere organisaties. Het Fonds wijzigde wel de communicatiestrategie. In 2009 nam het Fonds uiteindelijk het besluit tot opheffing van de Library als apart programma nadat de eerste en tweede evaluatie dat al suggereerden.

Beleidsplan 1997

Volgens het beleidsplan wordt de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling door het Fonds geïnterpreteerd als: ‘de erkenning van de integrale rol van cultuur in ontwikkelingsprocessen’. Wisselwerking moet dan worden opgevat als de erkenning van de integrale rol van cultuur in ontwikkelingsprocessen. In het beleidsplan 1997 staat de volgende uitwerking van het begrip cultuur:

Het Fonds hanteert een breed en dynamisch cultuurbegrip. Het gaat er vanuit dat cultuur steeds in verandering is. Cultuur heeft zowel betrekking op de manier waarop mensen hun leven inrichten als op waarden en processen van zingeving. Het Fonds is vooral geïnteresseerd in de ontwikkeling van ideeën en idealen en de wijze waarop mensen daar vorm aan geven.

Een begrip dat eveneens vanaf het begin veel wordt gebruikt in de filosofie van het Prins Claus Fonds is 'cultuur als basisbehoefte'. Het is een begrip dat een grote rol speelt in de praktijk van het handelen van het Fonds. Dit begrip staat aanvankelijk niet centraal in de formele documenten, maar komt wel geregeld terug, bijvoorbeeld in de discussie over de millennium ontwikkelingsdoelstellingen waarin de vraag wordt opgeworpen of er niet een aparte cultuurdoelstelling toegevoegd moet worden.

Uit de documenten van het Fonds blijkt dat men vanaf het begin wil uitgaan van een brede cultuuropvatting, oftewel cultuur in de brede antropologische betekenis van het woord.

Het Fonds geeft in haar beleidsplan (1997) de volgende uitwerkingen aan de doelstellingen:

- Het Fonds wil bijdragen aan activiteiten van kunstenaars en intellectuelen die de wisselwerking tussen culturen ten goede komen.
- Het Fonds ondersteunt de kunstenaar; het onderwerp is niet maatgevend, maar de kwaliteit van het vormgevend vermogen als zodanig.
- Het Fonds ondersteunt vooral aankomende kunstenaars en zich ontplooiende intellectuelen die experimenteren en voor wie een klein bedrag veel uitmaakt.
- Het Fonds heeft aandacht voor de 'strijdbaren' in een samenleving namelijk mensen die naar 'zelfemancipatie', democratie en rechtvaardigheid streven.
- Het Fonds stimuleert nationale en internationale uitwisselingen tussen cultuurdragers. Daarbij zullen de uitwisselingen grensoverschrijdend zijn, zowel wat betreft landsgrenzen als disciplinaire grenzen.
- Het Fonds wil een podium bieden aan het intellectuele debat over gezamenlijke waarden op wereldniveau, door middel van ontmoetingen, discussies, lezingen en publicaties.
- Het Fonds wil aandacht besteden aan culturele experimenten die eigen verworvenheden combineren met die van anderen. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar 'zones of silence', de gebieden en cultuursferen die weinig aandacht genieten.
- Het Fonds hanteert geen vastomlijnde criteria en stelt zich flexibel op².

Concreet beoogt het Prins Claus Fonds:

- het stimuleren van culturele initiatieven in gebieden waar dat moeilijk is.
- het bevorderen van interculturele uitwisseling.
- het vergroten van het bewustzijn bij besluitvormers dat "cultuur er toe doet".
- het ondersteunen van culturele activiteiten en producties.
- het samenwerken met (inter-)nationale partners om kennis en ervaring uit te wisselen om projecten een grotere slagingskans te geven.
- het beïnvloeden van de discussie over cultuur als op zichzelf staand doel, niet als middel tot ontwikkeling.

² Bron: Beleidsplan PCF 1997

De bovenstaande uitwerkingen zijn ontleend aan het beleidsplan van het Fonds. Het evaluatieteam heeft hierover ook verschillende betrokkenen geïnterviewd. Op basis daarvan komt het evaluatieteam tot de volgende bevindingen.

- De algemene doelstelling namelijk het streven naar erkenning van de rol van cultuur in ontwikkelingsprocessen is ruim van aard. Deze doelstelling is niet in alle opzichten duidelijk en laat veel ruimte voor interpretatie.
- Deze ruime doelstelling heeft voor- en nadelen. Het voornaamste voordeel is dat er ruimte is voor veel uiteenlopende acties en initiatieven en een nadeel is dat de doelstelling niet noopt tot focus en verdieping. Een bijkomend nadeel is dat de realisatie van de doelstelling niet makkelijk vast te stellen is.
- Uit de uitwerking van de doelstellingen blijkt dat deze duidelijk zijn gericht op specifieke programma's en op bepaalde typen activiteiten. Zo richt het aanvragenprogramma zich vooral op het ondersteunen van culturele activiteiten en producties en het uitwisselingsprogramma op het bevorderen van interculturele uitwisseling.
- Het Fonds hanteert een brede opvatting van cultuur. De opvatting over ontwikkeling is niet nader gespecificeerd, maar indirect af te leiden uit de hiervoor aangegeven subdoelstellingen. Dat zijn: aandacht voor strijdbaren: mensen die naar zelfontplooiing, democratie en rechtvaardigheid streven; ontwikkeling lijkt opgevat te worden als de ontwikkeling van democratische en rechtvaardige samenlevingen. Ook het bieden van een podium voor het intellectuele debat over gezamenlijke waarden op wereldniveau kan opgevat worden als een vorm van ontwikkeling, namelijk die van het streven naar het tot stand komen van gezamenlijke (culturele) waarden op wereldniveau. Echter naarmate de uitwerking concreter wordt - zoals weergegeven in de twee bovenstaande lijsten met uitwerkingen - krijgt het evaluatieteam de indruk dat het cultuurbegrip zich versmalt en dat het meer gaat om kunst in brede zin ofwel kunst in interactie met de maatschappelijke omgeving. Ook lijkt er sprake van inconsistentie, want in de uitwerking wordt gesproken over cultuur als op zichzelf staand doel en niet als middel tot ontwikkeling, terwijl in de hoofddoelstelling het juist gaat om de rol van cultuur in ontwikkelingsprocessen.

Toekomstvisie 2002-2011

Het Fonds heeft in de eerste tienjarige toekomstvisie de doelstellingen niet verder uitgewerkt. Onder het kopje doelstelling wordt nu gesteld dat het Fonds activiteiten op het gebied van cultuur en ontwikkeling ondersteunt. 'Collectieve identiteit' zou moeten worden gestimuleerd voor zover ze de individuele autonomie niet ondermijnen. Dit begrip wordt niet uitgebreid uitgewerkt. Ook het begrip renaissance in de zin van het herinterpreteren van oude waarden in nieuwe omstandigheden met nieuwe betekenissen wordt genoemd.

De toekomstvisie 2002-2011 gaat niet in op de verdere uitwerking van doelstellingen. Vooral de verschillende programma's en benaderingen - actief zelf scouten of ontvangen van aanvragen - staan centraal naast verder uitbouw en professionalisering van de organisatie. Het Fonds geeft zelf aan dat het als grote verschuiving in de Toekomstvisie 2002-2011 ziet de wijziging van de attitude van het Fonds als 'goed doel'/hulporganisatie naar een netwerkorganisatie met geld.

Die grote wijziging uit zich dan onder andere in het opzetten van het netwerkpartnerprogramma. Dit programma behelst samenwerking op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. In het netwerkprogramma worden specifieke samenwerkingsrelaties vorm gegeven op basis van driejarige overeenkomsten (zie 3.5 voor meer details over het programma). Verder werkt het Fonds nog met een ander breder netwerkbegrip, waar in feite internationale adviseurs, aanvragers, deelnemers aan debatten, etc deel van uitmaken. Het Fonds stelt dan dat de samenwerkingsvormen een versterking van het Fonds zijn en een directe en indirecte uitbreiding van het netwerk en slagkracht van het Fonds. De attitude van het Fonds ziet men hierbij als cruciaal. Het gaat niet

alleen maar om geld maar ook om het delen van kennis, expertise en netwerken op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Respect en vertrouwen zijn sleutelwoorden voor alle vormen van samenwerking.

Toekomstvisie 2011-2015

In 2010 is een nieuwe toekomstvisie voor de periode 2011-2015 opgesteld. Daaraan zijn enkele bijeenkomsten vooraf gegaan. Zo was er in 2009 een conferentie op paleis Noordeinde die zich ten principale bezighield met het conceptuele debat over verschillende aspecten van de relatie tussen cultuur en ontwikkeling. De samenvatting van de Noordeinde conferentie geeft aan dat het debat vooral conceptueel van aard was. De vertaling in concrete strategische keuzes stond wel op de agenda en er werden volgens het Fonds wel aanzetten gegeven³. Om de toekomstvisie verder uit te werken organiseerde het Fonds een follow-up bijeenkomst op 12 juni 2009 met een kleinere groep van bestuursleden, oud-bestuursleden, de staf en enkele buitenstaanders. Uit het verslag van dat debat komen enkele fundamentele vragen naar voren over de relatie tussen cultuur en ontwikkeling en hoe het Fonds die vorm wil geven. Er wordt gerefereerd aan de Tate Modern die een geheel nieuwe invulling gaf aan de presentatie van moderne kunst. In relatie daarmee is de vraag die door één van de participanten werd gesteld : Wil het Fonds dit ook doen voor cultuur en ontwikkeling? Ook werden allerlei maatschappelijke thema's besproken op de agenda, zoals gebieden en onderwerpen die onderbelicht zijn gebleven, gebieden in oorlog. In het verslag van de bijeenkomst in juni wordt ook gewezen naar het belang dat de belangrijkste financier, namelijk het ministerie van Buitenlandse Zaken, hecht aan ontwikkeling, wat zich niet altijd goed zou verhouden met de aandacht van het Fonds voor hoge kwaliteit van culturele producties.

Na deze bijeenkomsten heeft de directeur de opdracht gekregen een nieuwe toekomstvisie uit te werken en die is verschillende malen door bestuursleden van commentaar voorzien.

In de nieuwe toekomstvisie, die strikt genomen buiten de te evalueren periode valt, wordt cultuur als basisbehoefte tot '*guiding principle*' verheven. Dit is volgens het Fonds vooral bedoeld als herkenbare slogan naar buiten. Dit wordt vertaald in de volgende visie en missie:

Vision

The Prince Claus Fund's vision is a world where culture is recognised as a basic need, and integral part of the development of individuals and societies, and celebrated as an essential part of life.

Mission

Based on the principle that Culture is a Basic Need, the Prince Claus Fund's mission is to actively seek cultural collaborations founded on equality and trust, with partners of excellence, in spaces where resources for cultural expression, creative production and research, and the rescue and protection of cultural heritage are lacking.

De evaluatoren stellen vast op basis van bestudering van de beleidsdocumenten, de verslagen en op basis van interviews dat het Fonds in de nieuwe doelstellingen wederom het streven naar kwaliteit, het vergroten van het netwerk, het Fonds als spraakmakende speler op het gebied van cultuur en ontwikkeling, het belang van cultureel erfgoed, et cetera. benadrukt. Die concrete doelstellingen zijn deels aan de programma's gerelateerd en reflecteren algemene uitgangspunten van het Fonds.

³ De stukken die zijn gepresenteerd tijdens de Noordeinde Conferentie gingen over de volgende onderwerpen: Citizen and Culture; Migration and Development; Poverty, migration and gender; Secularism, The Culture/Development contradiction/supplementation; Art, Culture and Internationalization.

Het evaluatieteam stelt vast dat op basis van deze korte presentatie van uitgangspunten, visie, missie en doelstellingen gedurende het bestaan van het Prins Claus Fonds dat er veel constanten zijn. De basisuitgangspunten gebaseerd op het denken van Prins Claus blijven onveranderd. Het heeft niet ontbroken aan conceptuele debatten. Die conceptuele debatten hebben zich echter - volgens de evaluatoren - niet eenduidig vertaald in de formulering van een heldere doelstellingenboom met uiteindelijk 'meetbare' operationele doelstellingen. Het Fonds stelt in haar commentaar dat dat niet de bedoeling is geweest. De vraag is wel hoe het Fonds dan zijn resultaten wil aantonen. Het evaluatieteam stelt vast dat er duidelijke hiaten zijn in de interventielogica die het moeilijk maken voor het Fonds zelf om na te gaan welke resultaten het boekt. Tevens is dit van invloed op de evaluatie.

De evaluatoren zijn van mening dat het begrijpelijk is dat de begrippen cultuur en ontwikkeling moeilijk te duiden zijn. Wat het laatste begrip aangaat, heeft het Fonds vanaf het begin enige afstand genomen tot de traditionele ontwikkelingssamenwerking en een eigen invalshoek gekozen met grotendeels andere partners dan de partners gekozen door bijvoorbeeld het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het evaluatieteam ziet dat het Fonds zeker pogingen heeft ondernomen om de begrippen cultuur en ontwikkeling en de wisselwerking daartussen nader te definiëren. Maar dat heeft zich, zoals gezegd, niet altijd even helder vertaald op het niveau van de doelstellingen. In die meer operationele doelstellingen staan kwaliteit en innovatie van cultuur centraal. Het ontwikkelings-element is in de loop der jaren niet daadwerkelijk verder uitgewerkt. De doelstelling uit het beleidsplan 1997 dat het Fonds 'aandacht heeft voor de 'strijdbaren' in een samenleving, namelijk mensen die naar 'zelfmancipatie', democratie en rechtvaardigheid streven', is in de nieuwste toekomstvisie niet terug te vinden, tenzij impliciet. Het Fonds beschouwt cultuur als basisvoorwaarde en daarmee als een voorname vorm van ontwikkeling. Het evaluatieteam is van mening dat de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling, immers de hoofddoelstelling van het Fonds, nadere operationele uitwerking behoeft teneinde goed resultaten te kunnen vaststellen.

Natuurlijk gaat het bij de reconstructie niet alleen om de visie, missie en doelstellingen, maar zijn daarnaast nog thema's, programma's en criteria ontwikkeld die licht werpen op de interventielogica.

3.2 Thema's en prioriteiten Prins Claus Fonds

Het Prins Claus Fonds heeft vier hoofdthema's ontwikkeld vanaf de oprichting in 1996. De thema's zijn:

- De stiltezones (*Zones of Silence*): Het Fonds biedt mensen of activiteiten die niet gezien of gehoord worden door uitsluiting, oorlog en/of onrechtmatig bestuur een platform waarop ze hun meningen en expressievormen kunnen laten zien en horen.
- Culturele vrijplaatsen (*Creating spaces of freedom*): Het Fonds schept vrije ruimte voor mensen die onderdrukt worden of die een andere mening laten horen dan gewoon wordt geacht.
- Schoonheid in context (*Beauty in context*): Het Fonds onderzoekt en analyseert schoonheid in verschillende culturele omgevingen. Het stimuleert het creëren van schoonheid in plaatsen waar de lelijkheid door oorlog, slecht bestuur of andere ongelukkigheden lijkt zege te vieren (*Cultural Emergency Response* is hiervan een voorbeeld).
- Met elkaar leven (*Living together*): Het Fonds benadrukt de positieve aspecten van het met elkaar leven en onderzoekt de initiatieven en houdingen die werken in multi-etnische en multiculturele samenlevingen.

Alle activiteiten van het Fonds vallen onder één of meerdere bovengenoemde hoofdthema's. Naast de hoofdthema's staat elk jaar een specifiek thema centraal, met uitzondering van 2006 waarin

vooral aandacht werd geschonken aan het jubileum van het Fonds. De specifieke jaarthema's zijn vooral van belang als richtlijn voor de Prijzen.

In juni 2009 volgend op de tweede Noordeinde conferentie, werd in een andere bijeenkomst zoals gezegd gediscussieerd over de vier thema's en de mate waarin deze thema's uitgewerkt zijn en richtinggevend voor het werk van het Fonds. Het thema *Zones of Silence* stond niet echt ter discussie, maar over de andere drie thema's was er meer debat. *Living together* werd beschouwd als een niet geheel helder concept, en dat gold in zekere mate ook voor de andere thema's. Er was vooral aandacht voor de relatie van cultuur met thema's als conflict, migratie en religie. Die laatste relatie werd gezien als welhaast evident, maar over andere veel voorkomende thema's en begrippen zoals *Amnesty for Culture* gaf men aan dat de concepten vaak te vaag en verwarrend waren. Dit heeft er uiteindelijk toe geleid dat in de toekomstvisie 2011-2015 het Fonds wil doorgaan met twee van de vier thema's, namelijk *Beauty in Context* en *Zones of Silence*. De thema's '*Creating Spaces of Freedom*' en '*Living Together*' worden geïntegreerd in deze twee hoofdthema's. Daarnaast zal het Fonds niet elk jaar een specifiek thema hebben maar zal de focus voor de komende vijf jaar '*Culture and conflict*' zijn. Deze keuze is gemaakt om een langere termijn focus te hebben en meer diepgang over de jaren heen te ontwikkelen voor een thema dat in 2007 het jaarthema was.

Het evaluatieteam stelt vast dat in de toekomstvisie 2002-2011 niet is aangegeven hoe deze thema's worden vertaald naar bijvoorbeeld criteria om prijzen toe te kennen en aanvragen te beoordelen. Er zijn geen achterliggende stukken die aangeven hoe de thema's geoperationaliseerd zijn. Het Fonds gaat in de toekomstvisie direct over van de thema's naar de programma's. Het is daarom de vraag voor de evaluatoren in hoeverre via de thema's sturing is gegeven aan de programma's en de selectie van de activiteiten. De thema's lijken te overlappen en bij de discussie is een aantal fundamentele vragen opgeworpen over de thema's. In deze evaluatie zullen wij via de vertaling van de thema's in selectiecriteria voor het beoordelen van aanvragen en genomineerden de relevantie van de thema's nader analyseren voor de verschillende programma's.

Landenprioriteiten

Het Fonds heeft een keuze gemaakt om in ontwikkelingslanden te werken en heeft zich vanaf het begin gericht op het creëren van een wereldwijd netwerk. Het Fonds heeft (bewust) nooit echte landenprioriteiten vastgesteld of een landenbeleid gevoerd, maar zich gericht op de hele groep met DAC landen. Wel is in het verlengde van de discussie over thema's zoals *Zones of Silence* en *Culture and conflict*' gesproken over specifieke aandacht voor bepaalde landen of gebieden. Dat heeft zich echter niet vertaald in concrete richtlijnen per programma.

In de beleidsstukken staat dat het Fonds meer aandacht wil geven aan cultuur en ontwikkeling in landen waar het Fonds niet eerder steun aan verleende, regio's die te maken hebben met politieke instabiliteit en gebieden waar zware armoede is. Daarnaast wil het Fonds zich richten op onderbelichte disciplines, onderwerpen die taboe zijn en geschiedenissen die vergeten zijn. Het is moeilijk traceerbaar hoe deze intenties in eenduidige richtlijnen vertaald zijn. We komen hier op het niveau van programma's op terug en geven in het volgende hoofdstuk aan per programma op welke landen en gebieden het Fonds zich het meest heeft gericht.

In 2009 besprak het Fonds dat het zinvol zou zijn om een geografisch beleid te ontwikkelen, omdat de spreiding van het Fonds over alle continenten en vele landen niet altijd leidt tot een heldere profilering en ook een zware last kan betekenen voor de staf. Gedurende de periode 2005-2009 heeft het Fonds geen landenprioriteiten gehanteerd. In de toekomstvisie 2011-2015 wordt de mogelijkheid open gehouden dat per programma prioriteiten zullen worden gesteld.

Gedurende de evaluatieperiode heeft het Fonds wel getracht zich meer te richten op de Nederlandse samenleving, bijvoorbeeld door nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan zoals met het Amsterdams Fonds voor de Kunst. Ook is een kenniscentrum ingericht en een galerie in het eigen kantoorpand in Amsterdam.

De evaluatoren stellen vast dat het Fonds stelt geen landprioriteiten te hanteren, maar anderzijds wordt wel steeds verwezen naar prioriteitsstelling voor bepaalde gebieden. Het door het Fonds gepresenteerde beeld is niet helder. Tevens is de interventielogica achter een grotere gerichtheid op de Nederlandse samenwerking weinig uitgewerkt.

3.3 Programma's en aanpak

Vanaf de oprichting van het Fonds tot op heden hebben de meeste discussies en beleidswijzigingen zich geconcentreerd rond de diverse programma's. In feite is de hoofdstructuur waartoe in het begin werd besloten vrijwel onaangetast. Kern van die hoofdstructuur is het prijzenprogramma met de jaarlijkse uitreiking van de hoofdprijs in Nederland en een tiental andere prijzen. Rond het prijzenprogramma is vanaf het begin een breed netwerk opgebouwd, waar het Prins Claus Fonds veel waarde aan hecht en dat ook wordt ingezet voor andere programma's bijvoorbeeld om advies te vragen over een aanvraag.

Ondanks aanvankelijke aarzelingen bij enkele van de bestuursleden van het eerste uur begon het Fonds ook met aanvragen- of uitwisselingsprogramma's waar individuen en organisaties een beroep op kunnen doen. Aanvankelijk nam het Fonds zelf veel initiatief voor de uitwisseling en organiseerde het zelf conferenties die volgens de evaluatie uit 2001 gericht waren op het intellectuele element van cultuur. Bij de gerealiseerde projecten waaraan financiering is verleend, stond volgens de eerste evaluatiecommissie "het verbeeldingsaspect van de cultuur centraal en bij de beoordeling wordt zelden uitdrukkelijk de verbinding gelegd met maatschappelijke ontwikkelingsprocessen als de strijd tegen armoede en voor emancipatie en mensenrechten".

Publicaties vormden ook een pijler van het eerste begin, waar de eerste en ook de tweede evaluatiecommissie kritiek op leverden. Uiteindelijk is dit programma per 2010 geïntegreerd in het nieuwe kenniscentrum.

De eerste evaluatiecommissie wijst erop dat het "een probleem blijft dat het verstrooien van kleine bijdragen over een immens terrein weinig bijdraagt aan het profiel van het Fonds". In het eerste bestuur was volgens diverse betrokkenen duidelijk sprake van verschillende visies op de gewenste ontwikkelingsrichting van het Fonds.

In de praktijk is het aantal programma's vergroot en zijn de volgende programma's erbij gekomen:

- Cultural Emergency Response (2003);
- Netwerkpartnerprogramma (2002).

Andere programma's zijn gebundeld zoals projecten, uitwisseling, tickets en publicaties in het Aanvragenprogramma. In het nieuwe kenniscentrum is de Prins Claus Library Fund (uitgaven) en ook het voormalige projectbureau, dat eigen projecten uitvoerde, ondergebracht. In hoofdstuk 3 gaan we nader op de programma's in. In de loop der jaren is het aantal eigen initiatieven van het Prins Claus Fonds om bijvoorbeeld zelf op verschillende plaatsen conferenties te organiseren afgenomen. De Sahel Opera was nog een recent groot eigen initiatief. Terwijl in de toekomstvisie 2002-2011 het Fonds nog drie benaderingen onderscheidt, namelijk de actieve benadering (zelf initiëren), de actief-passieve benadering (ondersteuning, adviseren en bemiddelen) en de passieve

benadering (ondersteunen), verdwijnt dit onderscheid in de nieuwe toekomstvisie. Het is duidelijk dat de actieve benadering volgens het Fonds geleidelijk minder nodig is en dus aan belang inboet. Kennelijk weten de potentiële aanvragers steeds beter de weg naar het Fonds te vinden. Het Fonds komt zo op basis van een bewuste keuze tot een meer vraaggestuurde benadering⁴. Volgens het PCF is dit mede ingegeven door het streven de beheerslast te verminderen.

In veel van de documenten van het Fonds, maar ook in de gesprekken komt het belang van het netwerk sterk naar voren. De grote gezamenlijke trots, die door verschillende gesprekspartners werd verwoord, is dat het bij de tweede Noordeinde conferentie duidelijk was dat in ruim 12 jaar een heel duidelijk internationaal gerenommeerd netwerk was opgebouwd. Dat netwerk is volgens betrokkenen een heel belangrijk middel om de uiteindelijke doelen te realiseren.

Positionering van het Fonds

Vanaf het begin zijn de ambities van het Fonds om zich internationaal te positioneren hoog geweest. Zo wordt de vergelijking van de Prijzen met de Nobelprijs voor Cultuur nogal eens gemaakt. Het Fonds wil zich vooral internationaal positioneren. Internationaal lopen er gezamenlijke projecten met het World Monument Fund, de Commonwealth Foundation en de netwerkorganisaties.

In Nederland zijn er wel regelmatig contacten met het HIVOS CultuurFonds, de Stichting Doen, ICCO en CORDAID. De contacten zijn echter weinig intensief en dat betreft debatten en ook wel het wijzen op financieringsmogelijkheden van de andere organisaties die een andere invalshoek hebben dan het Fonds. Rond de Schokland akkoorden nam het Prins Claus Fonds het initiatief om verschillende partijen samen te brengen om zo een impuls te geven voor cultuur als aanvullende millennium doelstelling. Er is een verklaring opgesteld, die het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft getekend. Volgens het Fonds was dat de primaire doelstelling en die is bereikt volgens het Fonds. Andere partijen zijn echter van mening dat gezien de aard en brede doelstelling van de Schoklandakkoorden namelijk om nieuwe vormen van (publiek-private) samenwerking op gang te brengen, het Fonds kansen heeft laten liggen. Het evaluatieteam deelt deze opvatting.

In Nederland loopt een aantal gezamenlijke projecten⁵ voornamelijk met Nederlandse cultuurorganisaties. Bij de oprichting van het kenniscentrum in Amsterdam is het Fonds uitgegaan van de door hem waargenomen groeiende vraag naar informatie waarover het Fonds beschikt. Daarbij heeft het Fonds niet gekeken naar de mogelijkheden van samenwerking met bestaande kenniscentra zoals het KIT.

Het evaluatieteam stelt vast dat samenwerking rond cultuur en ontwikkeling vooral plaats vindt op basis van concrete afspraken en projecten. Het Fonds heeft een aantal samenwerkingsrelaties zowel met Nederlandse partners als het Amsterdams Fonds voor de kunst en internationaal zoals met het World Monument Fund verder vorm gegeven. Echter die samenwerking blijft beperkt van omvang en raakt niet het brede thema van cultuur en ontwikkeling. In die zin zijn de ambities van het Schoklandakkoord voor cultuur en ontwikkeling waar het Fonds het initiatief toe nam (nog) niet gerealiseerd.

⁴ Zo heeft het Fonds enkele (commonwealth) calls for proposals georganiseerd

⁵ Zo lopen er gezamenlijke projecten met de Mondriaan Stichting en het Amsterdams Fonds voor de Kunst. Ook met het Holland dansfestival, Holland Festival, Musea, Tefaf, NCDO, SICA, ISS, ISIM, IIAS, Concertgebouw, Stedelijk Museum, NAI Maatsricht, NAI, Stichting Archis, Marokko Fonds, Holland Festival, Van den Ende Foundation, Gemeente Amsterdam, Kosmopolis, Kunsthal Rotterdam, Tolhuistuin zijn gemeenschappelijke activiteiten ontplooid.

3.4 Functionele relatie tussen het Fonds en de belangrijkste financier

In 1996 werd een overeenkomst aangegaan tussen de Staat in de vorm van de minister van Ontwikkelingsamenwerking ('de minister') en het Fonds ('de Stichting') 'De minister' verschaft een financiële bijdrage aan 'de Stichting' om werkzaamheden uit te voeren die bijdragen tot verwezenlijking van het doel van 'de Stichting'. 'Deze werkzaamheden' zullen worden uitgevoerd onder eigen verantwoordelijkheid en voor eigen risico van 'de Stichting'.

De looptijd van deze overeenkomst was van 6 september 1996 tot en met 31 december 2001. Voor die periode kreeg het Fonds van het ministerie een bedrag van 25 miljoen Nederlandse guldens, waarvan 20 miljoen bestemd was voor programma-activiteiten (genoemd: programma van Cultuur en ontwikkeling). De overige 5 miljoen waren voor de dekking van de bureaubegroting. In artikel VII wordt gesteld dat andere inkomsten voor het Fonds worden verwelkomd. Het Fonds moet de minister van dergelijke bijdragen in kennis stellen. Verder wordt benadrukt dat het Fonds (en niet de minister) verantwoordelijk is voor personeel, plannen en rapportage. Er vindt in ieder geval één keer per jaar overleg plaats, naar aanleiding van het jaarplan en de jaarbegroting⁶.

De volgende subsidiebeschikking dateert van 6 juni 2002 en heeft een looptijd van 1 januari 2002 tot en met 31 december 2011. Deze beschikking beschrijft het besluit "aan de 'subsidieontvanger' een subsidie te verlenen voor de uitvoering van de activiteiten in het kader van het Prins Claus Fonds (2002-2011)". Het maximale subsidiebedrag is € 34.033.516 waarvan maximaal 20 procent aan overheadkosten mag worden uitgegeven. Vanuit Buitenlandse Zaken is de Eenheid Internationaal Cultuurbeleid (ICE) verantwoordelijk voor het beheer van de subsidierelatie. Artikel 1 van de beschikking stelt dat de activiteiten die met de subsidie worden mogelijk gemaakt, worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de subsidieontvanger en op de wijze zoals aangegeven in de door de subsidie ontvanger ingediende subsidieaanvraag die bestaat uit een activiteitenplan en begroting.

De beschikking omschrijft verder een aantal verplichtingen van de 'subsidieontvanger' aan 'de minister', zoals het overleggen van het jaarplan, de jaarbegroting en een jaarverslag en het niet overschrijden van overheadkosten à 20 procent. Overige bureaunkosten zullen gefinancierd worden uit de andere opbrengsten die het Fonds weet te genereren. Verder is vastgesteld dat in 2007 een mid-term evaluatie zal plaatsvinden. Er is in de aangepaste beschikking van december 2003⁷, net zoals in de beschikking van 2002, geen verwijzing naar het beleid cultuur en ontwikkeling opgenomen noch zijn er doelen omschreven. Ook wordt er niet uitgewijd over de implementatiestructuur⁸.

Het Prins Claus Fonds ontvangt voor de periode 2001 t/m 2011 ruim 36 miljoen euro (dit is inclusief de 2 miljoen euro voor het CER programma, verstrekt voor de periode 2008 t/m 2011⁹). Gedurende de looptijd van de subsidiebeschikking is er een aantal aanpassingen geweest, waaronder het bandbreedtesysteem van de bevoorschotting, en in de rapportages moet voortaan een apart hoofdstuk gewijd zijn aan de activiteiten van het CER Programma. In 2008 is er een additionele projectfinanciering geweest, in de vorm van een subsidie voor de activiteit 'Conferentie Grenzeloze nieuwsgierigheid' (€25.000).

⁶ Bron: Overeenkomst 31 januari 1997.

⁷ De aanpassing betreft het bandbreedtesysteem mbt bevoorschotting, verplichting 6.

⁸ Bron: Subsidiebeschikking Prins Claus Fonds (2002-2011), 2 juni 2002, Aangepaste beschikking 12 december 2003.

⁹ Bron: Beschikking 24 april 2008, 20 november 2009: 'ten bate van de intensivering van het Cultural Emergency Response Programma'

De opzet van het Fonds in 1996 verliep niet via de gebruikelijke ambtelijke paden. De betrokkenheid van de Koninklijke familie bij het Fonds is een bron van inspiratie, maar zorgt ook voor politieke en ambtelijke voorzichtigheid in de aansturing. Dat is volgens de evaluatoren waarschijnlijk de belangrijkste verklaring waarom er weinig op schrift staat, wat betreft de dialoog tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken enerzijds en het Fonds, als ook over de doelen en normen waaraan het ministerie zijn subsidie toetst.

De minister speelt een belangrijke rol in de beleidsdialoog en sommige ministers van ontwikkelings-samenwerking interesseerden zich meer en anderen minder voor het Fonds. Minister Koenders heeft verschillende gesprekken met het Fonds gevoerd en natuurlijk waren er ook regelmatig contacten met de ambtenaren.

Bij de analyse van de documenten en op basis van de interviews valt het de evaluatoren op dat in de relatie tussen het ministerie en het Fonds het ministerie altijd grote vrijheid aan het Fonds heeft gelaten. In de subsidiebeschikkingen zijn weinig verplichtingen opgenomen en zeker geen resultaatsverplichtingen. Ook ontbreekt het aan verwijzingen naar beleidsdoelstellingen. Het Fonds hoefde zich niet te baseren op expliciete beleidsdoelstellingen inzake cultuur en ontwikkeling, maar kon zijn eigen beleid en strategie bepalen.

Een regelmatig thema van gesprek tussen het Fonds en het ministerie is geweest de aandacht die aan cultuur c.q. ontwikkeling wordt besteed. Het ministerie geeft aan dat regelmatig de ontwikkelingsrelevantie van de activiteiten van het Fonds ter sprake is gebracht. Daaraan gekoppeld is de vrees van het Ministerie dat het Fonds teveel in middeninkomenlanden zou werken en te weinig in de arme landen. Ook heeft minister Koenders aangegeven minder gecharmeerd te zijn van de nadruk op het internationale netwerk dat voor hem duidelijk een middel was, maar geen doel op zich. Het is interessant vast te stellen dat beide partijen verschillende interpretaties hebben van de gevoerde discussie. Volgens het Fonds bestond bij de Minister Koenders alleen wat verwarring over het netwerkprogramma en kon na verstrekking van aanvullende informatie deze verwarring weggewerkt worden. Echter het ministerie geeft aan dat het wel degelijk ging over het grote belang dat het Fonds hecht aan haar netwerk in brede zin, waarmee het de indruk wekt dat het uitbreiden van het netwerk één van de belangrijkste doelen is.

Praktische zaken zoals de hoogte van de overheadkosten zijn ook terugkerende onderwerpen van gesprek tussen het Ministerie en het Fonds. Van de kant van het Prins Claus Fonds is de laatste jaren duidelijk getracht om andere financiers aan te trekken en zo de afhankelijkheid van het ministerie te verminderen. Dit is echter slechts in beperkte mate gerealiseerd.

Beide partijen hebben licht uiteenlopende percepties van de beperkte dialoog die heeft plaatsgevonden. Van de zijde van het Fonds wordt de positieve waardering door het ministerie het meest genoemd en die uit zich ook in de toespraken door diverse ministers bij de prijsuitreiking. Het Fonds is gericht op de eigen autonomie en houdt het ministerie bij voorkeur op enige afstand en deze wens wordt in belangrijke mate door het ministerie gerespecteerd. Het evaluatieteam stelt bij de vormgeving van de evaluatie vast, dat de accenten, door beide partijen, verschillend worden gelegd. Op de langere termijn kan dit negatieve consequenties hebben.

Het evaluatieteam stelt vast op basis van het bovenstaande dat er tot op heden geen duidelijke, door beide partners vastgelegde en controleerbare beleidsdialoog tussen het Fonds en het ministerie is gevoerd. Het ministerie heeft wel vragen over de interventielogica maar die zijn nooit uitgebreid aan de orde geweest in gesprekken en zeker niet op papier vastgelegd. Een goed voorbeeld is dat de vorige twee evaluaties volgens de door IOB gehanteerde normen en onderschreven door het ministerie niet geheel onafhankelijk uitgevoerd zijn. Toch heeft het ministerie zelf ingestemd met die evaluaties. Ook was het ministerie opdrachtgever voor die evaluaties.

3.5 Bevindingen en conclusies

- het Fonds hanteert in theorie een breed holistisch cultuurbegrip, maar in de uitwerking naar de verschillende programma's en activiteiten domineert het beeld van kunst in brede zin;
- de doelstelling van het Prins Claus Fonds om de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling te bevorderen is niet in operationele termen uitgewerkt, bijvoorbeeld in een doelstellingenboom of andere vorm;
- het is niet duidelijk op basis van de reconstructie van de interventielogica hoe het Fonds vaststelt of de doelstellingen gerealiseerd zijn en hoe succes bepaald wordt;
- het Fonds wil relaties aangaan op basis van gelijkwaardigheid en respect en dat is een belangrijk uitgangspunt voor het handelen. Dat uitgangspunt verklaart ook waarom het netwerk, bestaande uit veel personen en organisaties in verschillende landen, ook een belangrijke rol speelt in de aanpak.
- er is geen sprake geweest van een duidelijke dialoog tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken en het Prins Claus Fonds. De subsidieovereenkomsten zijn ook uiterst summier en bieden geen goed uitgangspunt voor evaluatie.

4 Overzicht activiteiten en werkwijze

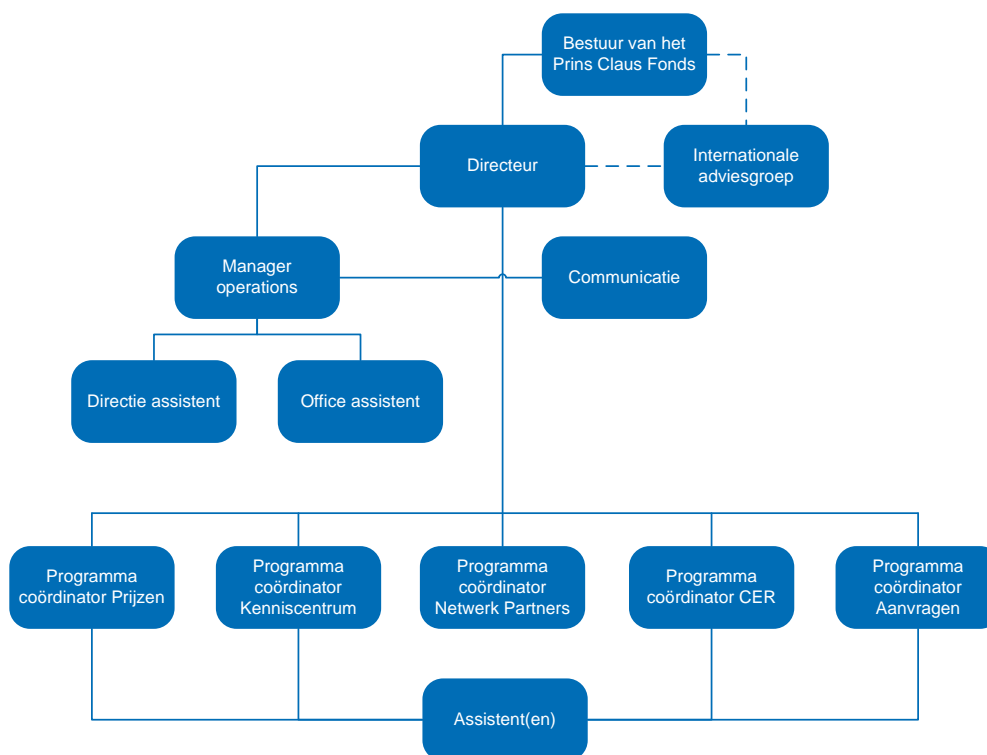
In dit hoofdstuk komen de eerste twee onderzoeksvragen uit het programma van eisen (zie bijlage 1) aan de orde, namelijk:

- Welke programma's en activiteiten heeft het Prins Claus Fonds ondernomen en welke criteria hebben bij de keuze van de programma's en activiteiten een rol gespeeld? Hoe hebben politieke en economische omstandigheden hierbij een rol gespeeld?
- Hoeveel middelen (financieel, menskracht) zijn door het Fonds aan de onderscheiden programma's besteed?

Dit hoofdstuk geeft allereerst een beschrijving van de organisatie van het Prins Claus Fonds en de inzet van de middelen. Daarna volgt een korte beschrijving van de verschillende (deel) programma's en doelstellingen, selectieproces en procedures geven.

4.1 Organisatie

Het Prins Claus Fonds is een stichting; het bestuur delegeert de operationele taken aan een directeur, die de dagelijkse leiding voert over het bureau. Bestuur en directie lieten zich in het verleden adviseren door enkele internationaal samengestelde commissies. Op het moment zijn dit nog het *Award Committee* (prijzencommissie of jury), het *CER Steering Committee* en het *Prince Claus Fund Forum Committee*.

Na de reorganisatie in 2007 zijn de programmacoördinatoren verantwoordelijk voor de programma's (Prijzen, Netwerken, Aanvragen en het Cultural Emergency Response programma). De coördinator Projectbureau (tot 30 september 2009) stuurt de projecten aan die onder het projectbureau vallen. De Manager Bedrijfsvoering is een nieuwe functie (per 1 september 2009), en deze is vooral verantwoordelijk voor de interne organisatie (zoals personeelszaken, financiële zaken, algemeen secretariaat et cetera).

Het aantal fte's is in de afgelopen jaren met name door de toename van het aantal programma medewerkers gestegen. Dat is te zien in onderstaande tabel. Het gemiddelde arbeidstijdpercentage per staf lid is gestegen de laatste jaren. In 2009 zijn 3 fte's direct bij het aanvragen programma betrokken, 2,3 fte bij het prijzenprogramma, 1 fte voor het netwerk programma en 2 fte voor het CER programma. Verder is er nog staf voor de ondersteunende diensten.

Tabel 4.1 Fte's en salariskosten 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Fte's	12,62	13,39	14,37	15,47	16,57
Salariskosten	573.246	610.131	673.644	701.034	745.157
Kosten personeel niet in loondienst*	1.195	8.177	17.687	87.705	48.633

* Gedeelte van de vacatures worden ingevuld door personeel wat niet in loondienst is.

Het Fonds heeft bij de aanstelling van de programmacoördinatoren rekening gehouden met de verschillende taalgebieden en activiteiten van het Fonds. Zo werken er mensen met een antropologische, politicologische, cultuur en social sciences achtergrond.

Programmakosten

De volgende tabel geeft kort de financiële middelen weer die door het Fonds aan de onderscheiden programma's zijn besteed (zie bijlage 6 voor het volledige kostenoverzicht van het Fonds voor de periode 2005-2009)¹⁰. De gedetailleerde gegevens per programma komen in hoofdstuk 6 bij de analyse van doelmatigheid aan de orde. Hier beperken we ons tot een algemeen overzicht, dat inzicht geeft in het beslag dat de diverse programma's op de middelen leggen.

¹⁰ Voor de (directe) programmakosten van het prijzenprogramma zijn we afgeweken van de cijfers die in de financiële jaarverslagen van het Fonds staan, omdat hierin ook een deel cofinanciering (in natura) zit, wat voor 2009 een bedrag van 137.775 euro was.

Tabel 4.2 Overzicht van de (directe) programmakosten per programma 2005-2009

Programma	2005	2006	2007	2008	2009	Totaal
Prijzen	650.000 ¹¹	650.000	700.000	650.000	650.000	3.300.000
Totale kosten Prijzen	751.617	852.339	847.014	889.022	925.172	4.265.164
Publicaties	463.875	282.969	297.650	250.820	234.700	1.530.014
Totaal publicaties (incl. Lib 2006¹²)	502.054	481.026	370.567	333.668	392.140	2.079.455
PCF Library		129.031	176.500	214.683 ¹³	157.263	677.477
Totaal PCF Library			183.884	223.880	226.455	634.219
Cultural Emergency Response		254.999	160.327	396.318	751.800	1.563.444
Totaal Cultural Emergency Response			219.315	491.228	953.851	1.664.394
Projecten en Uitwisseling (incl. CER 2005)	1.393.644	1.376.245	1.561.496	1.485.727	1.116.177	6.933.289
Totaal projecten en uitwisseling	1.584.510	1.453.554	1.634.413	1.568.757	1.299.671	7.540.905
Netwerken	440.050	382.351	390.481	394.559	399.424	2.006.865
Totaal Netwerken	494.880	463.806	462.072	437.983	536.060	2.394.801
Vrijval ¹⁴		-105.442	-2.391	-182.547	-69.515	-359.895
Totaal Directe Programmakosten	2.947.569	2.970.153	3.284.063	3.209.560	3.239.849	15.651.194
Totaal Programmakosten incl. toegerekende kosten	3.333.061	3.362.028	3.678.872	3.761.809	4.263.834	18.399.604

Het aanvragen programma is met ruim 7,5 miljoen euro aan uitgaven voor projecten en uitwisseling en 2 miljoen voor publicaties over de periode 2005-2009 veruit het grootste, gevolgd door het prijzenprogramma met 4,3 miljoen aan uitgaven. De uitgaven aan de programma's voor netwerken en culturele noodhulp (CER) circuleren rond de 2 miljoen euro per programma. Het inmiddels afgebouwde programma Library is het kleinste met uitgaven van ruim 630.000 euro.

De toerekening van personele en materiële kosten gebeurt op basis van de verwachte tijdsbesteding van de medewerkers. Het Fonds maakt daarbij onderscheid tussen taken die betrekking hebben op beheer en administratie en taken die direct met de programma's te maken hebben. Jaarlijks wordt getoetst of deze verdeling nog overeenkomt met de werkelijkheid. De toegerekende programmakosten bedragen 16 procent procent van de totale programmakosten, waarbij er sprake is van grote verschillen per programma. Die verschillen komen in hoofdstuk 6 aan de orde. Ook zien we dat de toegerekende programmakosten stijgen in de loop van de periode en dat komt omdat een deel van de beheerskosten nu als programmakosten wordt opgevoerd.

¹¹ Jaarlijks wordt € 650.000 door het bestuur voor het prijzenprogramma beschikbaar gesteld daarnaast is er vaak sprake van co-financiering (in natura)

¹² Library in 2006 is niet los te koppelen van publicaties.

¹³ Inclusief kosten editor Library programme te weten € 25000 (2008) en € 19.688 (2009).

¹⁴ Vrijval betreft gecommiteerde budgetten die niet zijn uitgegeven

Beheerskosten

De kosten voor algemeen beleid (bureaunkosten) mogen volgens de subsidievoorwaarden maximaal 20 procent bedragen van de totale kosten en het bestuur heeft deze voorwaarde van toepassing verklaard op het Fonds als geheel. De volgende tabel geeft het percentage beheerskosten (kosten voor werven van baten en beheer en administratie) weer voor de periode 2005-2009.

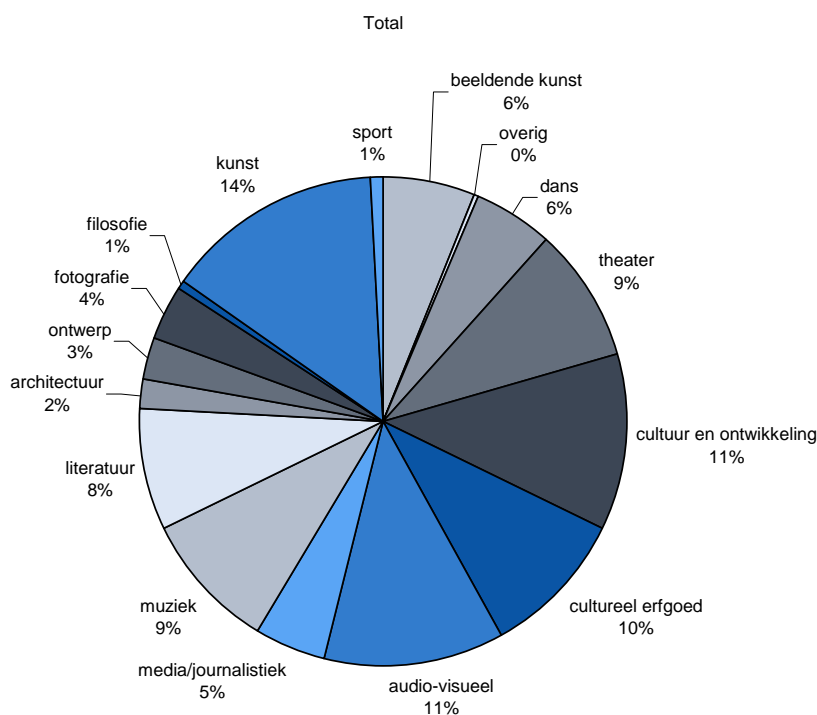
Tabel 4.3 Beheerskosten 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Beheerskosten volgens jaarrekening	15,7%	15,9%	15,4%	16,8%	8,1%

De sterke daling (halvering) van het percentage in 2009 heeft te maken met een zogenaamde herijking van de functies (aanpassen van de functieprofielen aan de feitelijke werkzaamheden), waardoor nu een groter percentage van de kosten wordt toegerekend aan de programma's. Het Fonds rekent de beheerskosten conform de wettelijke Richtlijn 650 (voor Fondsenwervende instellingen) voor een deel toe aan de programma's. Het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) onderschrijft deze werkwijze die ook is goedgekeurd door het ministerie'. De herijking heeft plaats gevonden op advies van PricewaterhouseCoopers Accountant, zodat de verdeling beter vergelijkbaar zou zijn met andere soortgelijke organisaties.

4.2 Overzicht projecten naar programma, regio, financiën en discipline

In onderstaand figuur ziet u de verdeling van het percentage projecten naar discipline, op basis van het door het Fonds geleverde projectoverzicht¹⁵. De disciplines kunst, audiovisueel en cultuur en ontwikkeling zijn het meest omvangrijk, gemeten naar het aantal projecten.

In onderstaande tabel ziet u het aantal projecten (met totaal budget) per programma.

¹⁵ De indeling van projecten naar discipline is op basis van de door PCF gemaakte categorisatie in de projectendata base.

In overeenstemming met tabel 3.2 blijkt dat het aanvragenprogramma veruit het grootste is met een aantal grote deelprogramma's zoals projecten, uitwisseling en publicaties. De omvang van de gemiddelde activiteit varieert aanzienlijk per programma waarbij het netwerkprogramma met 108.000 euro per netwerkpartner het grootste is en het deelprogramma tickets onder het aanvragenprogramma het kleinste met gemiddeld rond de 2000 euro.

Tabel 4.4 Aantal uitgevoerde projecten met uitgaven, per Programma 2005-2009

Programma/activiteit	Aantal projecten	Gemiddelde uitgave per type project in Euro	Uitgave in Euro's
Cultural Emergency Response	44	26.078	1.147.418
Library	33	19.575	645.990
Netwerk	16	108.118	1.729.888
Prijs	61	32.377	1.975.000
Aanvragen totaal	663	13.264	8.793.915
Aanvragen: Projecten	194	21.041	4.082.002
Aanvragen: Publicatie	76	21.193	1.610.688
Aanvragen Tickets	199	1.965	390.992
Aanvragen: Uitwisseling	194	13.970	2.710.263
Total	817	17.494	14.292.240¹⁶

In tabel 4.5 is een overzicht van het aantal projecten, per activiteit in lage-inkomenslanden en midden-inkomenslanden (en budget) weergegeven. Dit is een gebruikelijke indeling indien naar financiering in ontwikkelingslanden wordt gekeken. In totaal wordt 35% van het programmabudget aan projecten in lage-inkomenslanden uitgegeven en vindt 36% van de activiteiten daar plaats. Het merendeel van de activiteiten en uitgaven, namelijk respectievelijk 53% en 44% vindt plaats in midden-inkomenslanden. Ook valt 11% van de activiteiten en 21% van het budget niet bij een van beide categorieën in te delen, omdat het activiteiten in meerdere landen betreft en/of in Nederland. Het merendeel van de activiteiten en de uitgaven van het netwerkpartnerprogramma en het CER-programma vindt plaats in lage-inkomenslanden. Voor prijzen en library ligt het zwaartepunt op midden-inkomenslanden en overig. Voor het aanvragenprogramma vindt de meerderheid van de projecten plaats in midden-inkomenslanden.

¹⁶ Dit overzicht van uitgevoerde projecten is samengesteld op basis van de projectenlijst van het Fonds. De verschillen met tabel 3.2 zijn te verklaren door de vrijval van eerder gecommitteerde bedragen en het feit dat de directe programmakosten van het prijzenprogramma ook de kosten voor de prijsuitreiking en prijscommissie bevatten.

Tabel 4.5 Aantal projecten in Lage- en Midden-inkomenslanden, per Programma (2005-2009)

Programma/activiteit	Lage-inkomens-landen aantal projecten	Uitgaven (in Euro)	Midden-inkomens-landen aantal projecten	Uitgaven (in Euro)	Overige landen, aantal projecten	Uitgaven (in Euro)
Cultural Emergency Response	23	524.940	15	416.060	6	206.418
Library	5	58.700	11	102.322	17	484.968
Netwerk	7	888.211	6	590.364	3 ¹⁷	251.314
Prijs	24	675.000	37	1.300.000	0	0
Aanvragen totaal	233	2.833.943	365	3.960.371	65	1.999.632
Aanvragen: Project	52	1.208.676	114	1.736.152	28	1.137.174
Aanvragen: Publicatie	10	183.700	48	788.756	18	638.232
Aanvragen: Ticket	78	159.336	113	206.774	8	24.883
Aanvragen: Uitwisseling	93	1.282.231	90	1.228.689	11	199.343
Totaal	292 (36%)	4.980.793 (35%)	434 (53%)	6.369.116 (44%)	91 (11%)	2.942.332 (21%)

Over de periode 2005-2009 zijn in totaal van 285 projecten in Afrika uitgevoerd (d.w.z. 35% van het totaal aantal activiteiten) en bijna driekwart daarvan (210 projecten ;74%) vond in lage-inkomenslanden plaats. Dit geeft de regionale verschillen goed weer.

4.3 PCF prijzen

De Prins Claus Prijzen, die al vanaf het begin van het Fonds bestaan, worden jaarlijks uitgereikt aan individuen, groepen en organisaties, in Afrika, Azië, Latijns-Amerika en de Caraïben. De grote Prins Claus Prijs bedraagt € 100.000- en daarnaast worden jaarlijks tien prijzen van € 25.000 uitgereikt. De hoofdprijs wordt uitgereikt in Nederland en de andere prijzen over het algemeen in de landen waar de laureaten wonen. In deze landen wordt de Nederlandse ambassadeurs gevraagd de prijzen te overhandigen in een feestelijke ceremonie. De uitreikingen gaan gepaard met artistieke of culturele evenementen die de betrokken laureaat of het thema profileren. Genodigden bij de uitreikingen zijn betrokkenen bij de laureaten, hoogwaardigheidsbekleders, kunstenaars en intellectuelen. Ook de nationale en internationale media worden over de uitreikingen geïnformeerd en berichten daarover.

Het Prins Claus Fonds benadert per jaar tussen de 200 en 250 Nederlandse en internationale deskundigen met expertise op het gebied van cultuur en ontwikkeling en vraagt hen om kandidaten voor te dragen. Daarbij geeft het Fonds het jaarthema aan. Deze consultaties leveren tussen de 80 en 120 nominaties op. Deze longlist wordt aan de Prijzencommissie van het Fonds voorgelegd, waarna ongeveer 25 kandidaten resteren. Het Fondsbureau wint over deze kandidaten nadere informatie in. Vervolgens stelt de prijzencommissie in een tweede ronde vast welke kandidaten als prijswinnaars aan het bestuur worden voorgedragen. In de selectie van laureaten is kwaliteit van het werk en culturele en/of maatschappelijke meerwaarde een belangrijk criterium. Bij de nominaties wordt aansluiting gezocht bij het jaarthema. Er worden verder geen voorwaarden aan de prijs gesteld. De winnaar kan het prijzengeld naar eigen inzicht besteden.

¹⁷ Dit betreft 1 partner in Frankrijk, 1 partner die door het Fonds als 'wereld' werd gecategoriseerd en de jubileumactiviteiten.

In de jaarplannen van 2008 en 2009 geeft het Fonds aan om speciale aandacht te besteden aan regio's en disciplines die de jaren daarvoor onderbelicht bleven. Daartoe zou een budget worden vrijgemaakt om reizen naar de betreffende gebieden te organiseren om het netwerk van het Fonds effectief uit te breiden. Via dit uitgebreide netwerk zouden dan meer nominaties ontvangen worden uit deze gebieden en zouden de kansen op prijzen voor deze gebieden verhoogd worden. Bij navragen bij het Fonds blijkt dat deze reizen wegens te hoge kosten geen doorgang hebben gevonden. Tevens was het voornemen om extra aandacht te besteden aan vrouwelijke nominaties en bovendien wordt in 2009 ook extra ingezet op het verkrijgen van nominaties van organisaties.

Uit het overzicht van prijswinnaars (zie bijlage 7) blijkt dat 21 prijzen (waarvan 3 hoofdprijzen) zijn uitgereikt aan personen/organisaties in Afrika, 23 (2 hoofdprijzen) in Azië, 5 in de Caraïben, 11 in Zuid Amerika (waaronder 1 hoofdprijs) en 1 in de categorie 'Wereld'. De prijswinnaars zijn niet in te delen naar gender op basis van de projectenoverzichten.

4.4 CER

Het cultureel noodhulpprogramma (Cultural Emergency Respons: CER) is in 2003 opgericht door het PCF naar aanleiding van de plundering van het National Museum of Bagdad en de destructie van de Bamyán boeddhas. PCF: 'Het is een unieke niche in de noodhulp en een uniek idee in de wereld van de hulp, het erfgoed, de ontwikkelingssamenwerking'.

CER biedt noodhulp aan hedendaags en historisch cultuurofgoed dat is beschadigd door mens of natuur en heeft als doel om verdergaand verlies te voorkomen. Het CER programma is ingegeven door de overtuiging dat *'de redding van erfgoed hoop en troost biedt aan door rampen getroffen gemeenschappen en een bijdrage levert aan herstel van normaliteit en behoud van identiteit'*. CER stelt zich tot doel de situatie waarin het erfgoed verkeert te stabiliseren, verdere schade te voorkomen door eenvoudige reparaties uit te voeren, het mogelijk maken van missies om de schade te beoordelen bij rampen, om zo noodzaak en prioriteiten van herstelwerkzaamheden in kaart te brengen en het bevorderen van culturele noodhulp als een integraal onderdeel van humanitaire hulp. Naast de restauratieprojecten en 'research missions'¹⁸ wordt ook een klein aantal lezingen en een publicatie gefinancierd onder het CER programma. Deze lezingen en publicaties zijn bedoeld om het bewustzijn over het bestaan van het CER programma te vergroten. Een ander doel is volgens het Fonds om de noodzaak van het integreren van culturele factoren in ontwikkeling en humanitaire hulp onder de aandacht te brengen. Bovendien dienen de lezingen en publicaties ook het Fondsenwervingdoel. Het communicatiebudget voor CER van 2009 staat in de projectenlijst als apart project vermeld.

De criteria voor het toekennen van een aanvraag zijn:

- artistieke, architecturale en / of historische waarde van het erfgoed;
- betekenis van het erfgoed voor de getroffen gemeenschap;
- de ernst van de ramp;
- urgentie van de actie;
- kwaliteit/geschiktheid van de voorgestelde interventie;
- het realiteitsgehalte van de begroting.

¹⁸ Een lokaal team evalueert schade aan erfgoed, culturele behoeften, oplossingen en prioriteiten voor de mogelijke interventie. Dit alles wordt opgesteld in een rapport dat vervolgens kan dienen als basis voor post-ramp behoud van het erfgoed. Het Prins Claus Fonds zal dan proberen om feitelijke restauratie werk te ondersteunen over de vastgestelde prioriteiten of, indien mogelijk, de plaatselijke organisatie in contact brengen met andere organisaties die kunnen helpen

Verder houdt het Fonds ook rekening met ontwikkelingsrelevantie, de risico's, de toegevoegde waarde van een CER project, *Zones of Silence*, het vertrouwen in de contractpartner, duurzaamheid van de actie, de betrokkenheid van lokale gemeenschappen en lokale expertise. Deze criteria zijn bedoeld als leidraad, niet als 'eliminatiecriteria'¹⁹.

De procedure rondom een CER project heeft verschillende fasen:

1. Identificatie: identificatie van bijvoorbeeld een ramp, schade aan erfgoed en culturele infrastructuur, prioriteiten en oplossingen die leiden tot een mogelijk project. De identificatie wordt meestal door het PCF worden gedaan. Het Fonds neemt dan contact op met het getroffen gebied (met organisatie of personen die het PCF daar kent via het netwerk) en wijst het mogelijke project op de mogelijkheid voor subsidieaanvraag. Een project kan ook zelf contact opnemen met het PCF.
2. Aanvragen: na identificatie kan worden overgegaan tot aanvragen (door contactpersoon van project).
3. Onderzoek: Er worden minimaal 2 *second opinions* gevraagd²⁰. Als deze positief zijn, wordt een aanvraag ingediend bij de CER stuurgroep. Bij afwijzing wordt een gemotiveerde brief gestuurd.
4. Besluitvorming: Het voorstel wordt ingediend bij de CER Steering Committee²¹. Deze kan tot een bedrag van 35000 euro een besluit nemen. Daarboven gaat dit via het Bestuur van het PCF (met een advies van de SG). Besluiten worden doorgaans binnen vijf werkdagen na aanvraag genomen (in verband met noodgevallen). Bij afwijzing wordt een gemotiveerde brief gestuurd.
5. Implementatie: Binnen een week na het besluit worden contracten verstuurd. Betaling gaat in drie keer (25%-50%-25%)²² de eerste na tekening van het contract, de tweede betaling na tussenrapport, de laatste na een eindrapport. Hierin moet de aanvrager een aantal vragen over het project beantwoorden en de uitgevoerde activiteiten omschrijven, een uitgebreid financieel verslag en goede foto's van het project bijsluiten.
6. Evaluatie: van het project wordt op basis van het eindrapport een 'korte evaluatie' geschreven door PCF (voor interne database).

Specifiek het CER programma krijgt 2 miljoen euro (verstrekkt voor de periode 2008 t/m 2011) van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor de periode van 2007 tot en met 2011 heeft de Nederlandse Postcode Loterij € 200.000 beschikbaar gesteld (€ 40.000 per jaar). Vanaf 2006 werft CER ook extra financiële middelen. Hiertoe is een Fondsenwervingplan opgezet. Dit plan richt zich op Fondsenwerving op het niveau van NGOs en vergelijkbare organisaties als het Fonds maar ook op Fondsenwerving bij bedrijven en personen (bijvoorbeeld: GarantieFonds, *World Monument Fund*, *TEFAF*).

Bij het CER programma ligt het aantal aanvragen iets hoger dan wat gehonoreerd kan worden. In totaal krijgt 70 procent²³ van de aanvragen een subsidie en in de periode 2005-2009 zijn 44 CER projecten gefinancierd. Daarnaast is ook een klein aantal lezingen en een publicatie gefinancierd onder het CER programma. De CER projecten zijn voor het overgrote deel restauratie projecten

¹⁹ Bron: Procedures CER PCF, 10-2-2010

²⁰ Bij een aanvraag voor een missie ter raming van schade, hoeven geen twee *second opinions* aangevraagd te worden.

²¹ In de CER brochure uitgegeven door het PCF in 2006, staan de leden van de steering committee en de steering committee advisors vermeld.

²² Bij een missie gaat ter raming van schade gaat betaling meestal in twee keer 75%-25%.

²³ Dit is een inschatting van de Programma Coördinator. Let wel, voordat een formele aanvraag bij het CER bureau terecht komt is er al communicatie geweest en onderzoek gedaan. Op deze manier worden veel informele aanvragen gescreend voordat ze formele aanvragen worden.

van, voor de lokale maatschappij belangrijke, gebouwen. Een project loopt gemiddeld 3 tot 6 maanden.

4.5 Netwerkprogramma

Het Programma Netwerksamenwerking is in 2002 van start gegaan. Een netwerksamenwerking is een driejarige overeenkomst tussen het Prins Claus Fonds en culturele en/of ontwikkelingsorganisatie. De doelen van de netwerksamenwerking zoals geformuleerd door het Fonds zijn:

- het uitbreiden en verbeteren van de wederzijdse netwerken in verschillende regio's en disciplines;
- het ontwikkelen van gezamenlijke, innovatieve activiteiten van hoge kwaliteit die extra tijd en financiën vragen en niet onder andere Fondsprogramma's kunnen vallen;
- het tot stand brengen van een innovatieve en flexibele samenwerking tussen donor en begunstigde.

Weinig verplichtingen en een respectvolle relatie zijn het uitgangspunt binnen het netwerkprogramma. Tweemaal per jaar ontmoeten het Fonds en de netwerkpartners elkaar in werkbijeenkomsten. In deze driedaagse bijeenkomsten worden onder meer specifieke thema's zoals duurzaamheid en praktische problemen besproken en geven de partners terugkoppeling en advies aan elkaar en aan het Fonds. Daarnaast verzorgt een van de partners tijdens de bijeenkomst een culturele activiteit. Het netwerkprogramma financiert daarnaast een aantal activiteiten van de netwerkpartners. Zowel de netwerkpartner als het Fonds evalueert de samenwerking na drie jaar schriftelijk. Na drie jaar kan de organisatie nog drie jaar lid zijn van de Commissie van Netwerkpartners, waarbij alleen de kosten van de deelname aan de netwerkbijeenkomsten worden vergoed.

Selectieprocedure

Het Fonds kiest elk jaar in principe twee nieuwe netwerkpartners (op voordracht van de netwerkpartners zelf). In de eerste jaren van het programma werden organisaties direct uitgenodigd om aan het programma deel te nemen maar vanaf 2008 vraagt het Fonds een groep van 20 tot 30 organisaties een eerste voorstel in te dienen. Uit de voorstellen maakt het Fonds een tweede selectie op basis van een aantal die overeenkomen met de standaardcriteria van het Fonds:

- kwaliteit;
- innovatie;
- vertrouwen en respect;
- thema: *Zones of silence*;
- thema: *Beauty in context*.

Daarnaast heeft het Fonds selectiecriteria gebaseerd op het type organisatie dat het beste bij het bestaande netwerk zou passen:

- de organisatie moet al eerder gewerkt hebben met het PCF door middel van aanvragen, prijzen of CER projecten;
- discipline;
- regio;
- het potentieel voor netwerkontwikkeling van de organisatie.

Hierbij wordt vooral gekeken naar de huidige samenstelling van het netwerk. In 2007 wordt tot doel gesteld om binnen het netwerkprogramma 'een wereldwijde vertegenwoordiging en interdisciplinaire uitwisseling' te krijgen.

Op basis van het advies van de netwerkpartners wordt de definitieve keuze voor twee nieuwe netwerkpartners in de bestuursvergadering vastgesteld. Dit gebeurt op basis van een voorstel dat gezamenlijk door de programmacoördinator en de netwerkpartner is geschreven. Voor 2007 bevatte het voorstel een aantal activiteiten van de partner en een aantal gezamenlijke activiteiten (met het Fonds of andere partners). Na 2007 is deze indeling losgelaten en worden bij elke activiteit de verantwoordelijkheden en taken van de partner, andere netwerkpartners en het Fonds weer-gegeven. Deze wederkerigheid wordt als essentieel gezien binnen de netwerkoovereenkomsten. De geselecteerde netwerkpartners ontvangen € 180.000 subsidie voor de uitvoering van het voorstel.

Hieronder een overzicht van de netwerkpartners die in de periode 2005-2009 aan het netwerk hebben deelgenomen.

Tabel 4.6 Overzicht van netwerkpartners 2005-2009

Netwerkpartner	Jaar*	Projectland**	Discipline
Supersudaca	2006 - 2010	Wereld	Architecture
Reyum Institute of Arts and Culture	2006 - 2010	Cambodja	Art
University Centre for Arts and Culture (UCAD)	2006 - 2009	Rwanda	Theatre, audio-visual
BizArt Art Centre	2007 - 2010	China	Audio-visual, art
Arab Image Foundation (AIF)	2008 - 2010	Libanon	Audio-visual, cultural heritage, photography
Compagnie Falinga	2008 - 2011	Burkina Faso	Culture and development, theatre
ALTA Tecnologia Andina	2009 - 2011	Peru	Audio-visual, art
Drik Picture Library	2004 - 2007	Bangladesh	Photography
Komunitas Utan Kayu	2004 - 2007	Indonesië	Literature
Jant-Bi	2005 - 2008	Senegal	Dance
Asociacion Pro Arte y Cultura (APAC)	2004 - 2007	Bolivia	Theatre
Zanzibar international Filmfestival (ZIFF)	2004 - 2006	Tanzania	Audio-visual
Cinematheque de Tanger	2009 - 2012	Marokko	Audio-visual
IIAIP	2010 - 2012	Frankrijk	Literature
Mathare Youth Sports Association (MYSA)	2005 - 2008	Kenia	Sport

*: In deze kolom staan de contractjaren.

** : Landen zoals ze in de database zijn opgenomen.

4.6 Aanvragen

Via het grote en omvangrijke aanvragenprogramma steunt het Prins Claus Fonds heel diverse projecten binnen uiteenlopende disciplines, zoals artistieke producties, conferenties, festivals, concerten en installaties. Het programma wil ondersteuning bieden aan innovatieve culturele initiatieven van zowel organisaties als individuen die positief bijdragen aan ontwikkeling. Tevens kunnen voorstellen ontstaan uit initiatieven vanuit het projectbureau) die door het bureau zelf worden uitgevoerd. Binnen het aanvragenprogramma's steunt het Fonds vier deelprogramma's: projecten uitwisseling, internationaal reisbeleid en publicaties:

- **Projecten** - Met het programma Activiteiten wil het Fonds creatieve processen en artistieke producties op het gebied van cultuur en ontwikkeling initiëren en ondersteunen.
- **Uitwisseling** - Om het culturele debat in de wereld te stimuleren wil het Fonds via het programma uitwisselingen tussen kunstenaars en intellectuelen uit verschillende werelddelen samenbrengen. Daarbij wordt gestreefd naar interculturele gedachtnutwisseling en het stimuleren van de opbouw van internationale netwerken. In de praktijk blijkt dat het onderscheid tussen projecten en uitwisseling niet altijd duidelijk is.
- **Internationaal reisbeleid** - De programma's worden ondersteund door een budget dat internationaal reizen door kunstenaars en intellectuelen stimuleert. Het doel hiervan is kunstenaars de mogelijkheid te bieden hun werk te promoten, onderzoek te doen of ervaringen uit te wisselen. Daarnaast geeft dit beleid het Fonds de mogelijkheid om kunstenaars te scouten.
- **Publicaties** - Via het programma publicaties ondersteunt, initieert en publiceert het Fonds boeken en tijdschriften op het gebied van cultuur en ontwikkeling. Het brengt zowel eigen publicaties uit over activiteiten en projecten als publicaties van derden over onderwerpen die het Fonds aangaan. Zo worden via het Prince Claus Fund Journal vertalingen uit kleine naar grote talen gefinancierd. De publicaties kunnen onderdeel zijn, of een voortvloeisel zijn van andere activiteiten of projecten die door het Fonds gesteund worden.

Selectieproces

Het aantal aanvragen is door de grotere bekendheid van het Fonds en ook het wegvallen van andere financieringsbronnen na 2006 aanzienlijk gestegen van 600 naar ongeveer 2000 in de jaren daarna. Vanaf 2008 wordt er een aantal algemene aanvraagrondes uitgeschreven en in 2010 is voor het eerst een thematische ronde gehouden. Onderstaande tabel geeft de door PCF gemaakte schatting van het aantal ontvangen aanvragen en het aantal uiteindelijk goedgekeurde activiteiten weer.

Tabel 4.7 Schatting ontvangen aanvragen/goedgekeurde projecten

Jaar	Aanvraag rondes	Totaal	Beoordeling in Project/Programma overleg	Goedgekeurd voor onderzoek	Goedgekeurde P, UI, PU	Goedgekeurde TI
2005	n.a.	700	n.a.	n.a.	87	42
2006	n.a.	600	231	156	69	41
2007	n.a.	2.000	650	290	101	50
2008	4	2.000	450	150	92	34
2009	3	2.000	552	215	87	39

De procedure rondom het aanvragenprogramma kent een aantal fases. De programmacoördinator beoordeelt in eerste instantie of de binnengekomen aanvragen binnen de doelstellingen van het Fonds passen en of ze voldoen aan de formele criteria. Dit gebeurt op basis van een aantal inhoudelijke en procedurele criteria en criteria gerelateerd aan de locatie. Bij deze laatste criteria wordt vooral gekeken of de activiteiten in een DAC land plaatsvinden. Indien het aanvragen voor infrastructuur betreft, worden aanvragers ook wel doorverwezen naar andere Fondsen. Bij afwijzing op basis van deze formele criteria stelt het Fonds de aanvrager schriftelijk op de hoogte. Het Fonds neemt de overige aanvragen²⁴ in overweging. Daarbij voorzien het aanvragenbureau en de

²⁴ Dit geldt niet voor de aanvragen voor tickets, die vaak om een sneller antwoord vragen, deze worden alleen met de directeur besproken.

programmacoördinatoren de aanvragen van een positief of negatief advies na gezamenlijk programmaoverleg op basis van een aantal selectiecriteria. Deze selectiecriteria²⁵ betreffen:

- kwaliteit van de organisatie en het project;
- innovatie;
- betrokkenheid en ontwikkelingsrelevantie²⁶ (Wat is de verwachte impact op en bijdrage aan de lokale of mondiale culturele ontwikkeling?);
- overschrijding van culturele grenzen;
- vertrouwen en respect;
- amnestie voor cultuur (de activiteit moet culturele expressie mogelijk maken, voor degenen die om sociale, politieke of andere redenen zich beperkt voelen zich te uiten);
- zone of silence.

Elk jaar stelt het Fonds nog een aantal prioriteiten vast op basis van statistische gegevens over representatie van regio's, landen en disciplines en de jaarlijks vastgestelde aandachtspunten en zones of silence. Deze prioriteiten worden niet door het Fonds gepubliceerd. Hiermee wil het Fonds de rondes openhouden en geen aanvragen uitsluiten. Bij de beoordeling wordt geen scorings-systeem toegepast.

Volgens afspraak worden niet meer aanvragen in overweging genomen voor verder onderzoek dan de financieringscapaciteit van het Fonds op dat moment toelaat. Na goedkeuring van de aanvraag voor verder onderzoek geldt dat voor aanvragen beneden € 25.000 ten minste één externe referent zal worden ingeschakeld. Bij aanvragen boven dit bedrag benadert het Fonds ten minste twee externe referenten. In de praktijk schakelt het Fonds in beide gevallen vaak meer referenten in. De aanvragen waarover positief advies is uitgebracht en die haalbaar zijn wat betreft timing worden ter goedkeuring voorgelegd aan de directeur (aanvragen beneden € 25.000) of het bestuur (bij hogere aanvragen). Volgens de procedures zal elke aanvraag die in het selectieproces wordt afgekeurd een afwijzingsbrief van de directeur ontvangen.

Naast de activiteiten onder de verschillende deelprogramma's van het aanvragenprogramma (zie tabel 3.4) geeft het overzicht van activiteiten van het Prins Claus Fonds ook aan dat ook uitgaven zijn gefinancierd voor het prijzenboek (2006-2007 onder het deelprogramma Publicaties), het PCF Journal (2006-2007 eveneens onder het deelprogramma Publicaties), de Sahel Opera, (weliswaar een aparte stichting, maar wel een uitgave onder Projecten in 2006 van 320.000 Euro) de PCF/Mondriaan curatorenreizen en de financiering van de Conferentie toekomst PCF in 2008

4.7 Library, projectbureau en kenniscentrum

4.7.1 Library

De Prince Claus Fund Library publiceerde boeken in het Library programma in samenwerking met uitgeverij in landen die hier moeilijk elders financiering voor krijgen. De boeken geven analyses van en opvattingen over kunst, cultuur en maatschappelijke betrokkenheid. De boeken presenteren op visuele manier nieuwe en zich ontwikkelende trends in denken, kunst, mode, filosofie, film, fotografie, literatuur en architectuur in delen van de wereld waar het Prins Claus Fonds actief betrokken is bij cultuur en ontwikkeling.

²⁵ Bron: "Procedure for Applications' 2009-2010. Voor 2008 was de politieke en economische situatie ook een van de criteria.

²⁶ Volledige toevoeging luidt: Does the activity engage with society, through content or format? What will be the impact and contribution in the local or worldwide cultural development? Will it make a difference? Will it stimulate culture?

In het jaarplan van 2008 worden, onder meer naar aanleiding van de uitkomsten van de mid-term evaluatie die kritisch over de Library was, de volgende doelen en activiteiten gesteld: zelfevaluatie van de Prince Claus Fund Library, promotie van de boeken die in 2006 en 2007 werden gepubliceerd opdat ze breder worden gedistribueerd, supervisie van de te verschijnen titels, ontwikkeling en planning van nieuwe publicaties, met speciale aandacht voor auteurs en uitgevers uit de Zones of Silence, en meer budgetcontrole. In 2008 benoemt het Fonds een nieuwe managing editor, met veel ervaring in de uitgeverwereld en verandert de samenstelling van de Editorial Board. Daarnaast wordt er speciaal gelet op het samenwerken met lokale uitgevers en distributienetwerken. In 2009 begint de zelfevaluatie van de Prins Claus Fund Library. Het Fonds bezint zich o.a. op de rol van de Library in relatie tot het publicatieprogramma en het Kenniscentrum. In 2010 is het besluit genomen de Prince Claus Fund Library op te heffen. In een interview met de directeur gaf zij aan dat het Kenniscentrum een deel van de rol van de Library zal overnemen, maar in 2011 geeft het Fonds aan dat het gehele Library programma afloopt en dat het kenniscentrum daarin geen rol heeft.

4.7.2 *Projectbureau*

Het projectbureau is in 2006 opgezet met als doel de organisatie en coördinatie van de activiteiten, waartoe het Fonds zelf initiatief neemt, te stroomlijnen. De activiteiten van het bureau komen voort uit samenwerking met internationale en nationale partners en kunnen in Nederland en het buitenland plaatsvinden. Het projectbureau werkt programmabreed. De selectie van projecten is vooral ad hoc en sluit vaak aan bij andere activiteiten of bezoeken van partners. Hierbij wordt geselecteerd op aansprekende onderwerpen voor het publiek en zones of silence. Het bureau heeft geen eigen budget, financiering van de projecten wordt vooral bij het aanvragenprogramma aangevraagd. Voorbeelden hiervan zijn debat en fototentoonstelling over de Congolese Dandys (Sapeurs) maar ook de PCF /Mondriaan reizen naar verschillende landen. Het projectbureau is in 2010 opgegaan in het kenniscentrum.

4.7.3 *Kenniscentrum*

Het kenniscentrum dat gefinancierd wordt met geld van de postcodeloterij en het Amsterdam Fonds voor de Kunst is in 2010 opgericht als een platform voor informatie-uitwisseling, zowel intern als extern. In het centrum zijn zowel het Projectbureau als het Library programma opgenomen. Het Fonds wil via het kenniscentrum anderen laten delen in de expertise en ervaring van het Fonds. Het kenniscentrum organiseert ondermeer tentoonstellingen en het zogenaamde 'living archive' programma, initieert fellowships, produceert readers en voert het internationale programma van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst uit.

4.8 **Bevindingen**

Het aantal stafleden van het Fonds is in de periode 2005-2009 toegenomen van 12,6 fte in 2005 naar 16,6 fte in 2009.

Het overzicht van programma's toont aan dat het Fonds relatief veel programma's en projecten heeft met een wereldwijde spreiding over alle disciplines. Vooral via het aanvragenprogramma ontvangt het Fonds sinds 2007 een zeer groot aantal aanvragen (naar schatting 2000) per jaar. Het Fonds werkt daarbij met verschillende selectierondes.

Het Fonds heeft geen proactief beleid om meer aanvragen te genereren uit de armere ontwikkelingslanden. De activiteiten van het Fonds zijn altijd gericht op landen die voor ODA²⁷ in aanmerking komen, 36% van deze projecten wordt door partners in lage inkomenslanden uitgevoerd. Het is inherent aan de werkwijze van het Fonds dat zij in een groot aantal landen activiteiten ontplooit en dat er slechts in beperkte mate sprake is van concentratie op bepaalde regio's of landen. Opvallend is wel dat het aantal activiteiten in Afrika is gedaald.

²⁷ Official Development Assistance

5 Analyse van relevantie

5.1 Inleiding

De relevantie van de interventies van het PCF hebben we vanuit verschillende perspectieven bezien in overeenstemming met de voorgestelde aanpak in het inceptierapport. We hebben daarin geopteerd voor een ex-ante beoordeling van relevantie, dat wil zeggen, passen de gefinancierde activiteiten, personen en instellingen bij de doelstellingen en uitgangspunten van het Fonds zelf? Een aanvullend beoordelingscriterium voor relevantie is in hoeverre voldoen aan de behoeften van ontvangers binnen de context van hun politieke en maatschappelijke omgeving. We hebben derhalve gekeken naar de relevantie van het programma van het PCF in het licht van de eigen doelstellingen (1) vanuit het perspectief van de onderzochte landen (2) en vanuit het perspectief van de specifieke programma's.

5.2 Relevantie vanuit landenperspectief

Vanuit het perspectief van de gebieden waar interventies plaatsvinden zijn we voor de bezochte landen niet alleen nagegaan of de interventies aansluiten bij de doelstellingen van het PCF, maar ook hoe de interventies zich verhouden tot de culturele behoeften in die landen. Hierbij is gekeken naar het gehele veld van cultuur en ontwikkeling en de rol die nationale overheden en andere (donor)organisaties daarin spelen.

Relevantie vanuit perspectief van de Democratische Republiek Congo

Voor meer algemene achtergrond over de rol van cultuur in Congo verwijzen we naar de tekstbox. Deze tekstbox is geschreven door de evaluator uitgaande van een breed en holistisch cultuurbegrip²⁸.

Cultuur in Congo

Wat is cultuur in Congo? De relatie tussen cultuur en ontwikkeling? Heeft ontwikkelingshulp daar ook nog wat mee te maken? Cultuur is communicatie. De ongelooflijk snelle en voor Afrika gezegende opkomst van de mobiele telefonie valt zeker onder cultuur. In 1995 werkten de posterijen en de telefoons niet meer. In Kinshasa liep men toen rond met walkietalkies en er waren radioverbindingen met posten in het binnenland. Nu wordt het straatbeeld beheerst door de telecommatenschappen: van bilboards, tot aan de kleuren van de geverfde daken en muren met logo's van het telecombedrijf, en er zijn ontelbare verkooppunten van telefoonkaarten waar de prijzen dusdanig laag zijn dat velen zich een mobieltje kunnen veroorloven.

Cultuur is ook religie. Het ongelooflijke aantal nieuwe zeer luidruchtige kerken, meestal met evangelische of pinkstergemeente-achtergrond doen de Katholieke kerk en de inmiddels traditionele kimbanguisten in het niet verdwijnen. Congolese muziek is op alle radio's te horen. Kortom, het ontbreekt niet aan cultuur in het dagelijks leven.

²⁸ Dit is een persoonlijke impressie van de evaluator met als doel enig zicht te bieden op de complexiteit van de problematiek van cultuur en ontwikkeling. Er is geen poging gedaan om volledig te zijn, want allerlei belangrijke elementen zoals generatieconflicten, regionale verschillen, historische context ontbreken. De voorbeelden van andere werkwijzen van andere financiers dienen slechts ter illustratie in deze context.

Economische veranderingen hebben hun weerslag op de cultuur. In de diepe misère van de jaren '90 nam het aantal beschuldigingen van hekserij dramatisch toe. Ook kinderen ontsnapten er niet aan. Man-vrouw geweld nam toe en de ontwrichting van de maatschappij was voelbaar in alle families en samenlevingsverbanden. Ook dat zijn culturele ontwikkelingen als gevolg van economische veranderingen.

Nu krabbelt Congo weer op, althans volgens de economische indicatoren. Er zijn zichtbare tekenen van ontwikkeling: de huizen en de marktstalletjes zijn opnieuw geveerd, er wordt nieuw gebouwd, de markten zijn weer gevuld – vooral met Chinese spullen – , wegen worden verbeterd (ook door de Chinezen), onderwijs en gezondheidszorg verbeteren weer. Reizend door Bas-Congo valt op dat het platteland ontvolkt is. Er is vrijwel geen landbouw. Het land ziet er door de ontbossing uit alsof we boven de boomgrens zitten, maar dan duikt plotseling een palm op en verdwijnt die illusie. De gronden zijn zichtbaar geërodeerd en uitgeput. Vrijwel al het voedsel voor Kinshasa (bijna 10 miljoen mensen), maar ook voor de andere steden wordt geïmporteerd. Hoe is dat mogelijk in zo'n vruchtbaar land? Ondertussen wordt nog steeds op steenkool gekookt en rijden de vrachtauto's met metersdikke boomstammen uit de Equateur provincie af en aan naar de haven Matadi. Het is duidelijk dat het economische leven in de ban is van de globalisering. Hotels en andere middenstandsbedrijven zijn in handen van vooral Indiërs en Pakistani, terwijl Chinezen in vele sectoren actief zijn. Ook dat zijn culturele veranderingen die ingrijpen in het dagelijks leven.

Hoe werkt dat uit op de cultuur in wat engere zin, namelijk de kunsten? Net als in Europa en Amerika lijkt de populaire cultuur de overhand te hebben. De grote bierbrouwerijen sponsoren de meest populaire bands. Aanhangers van die bands gedragen zich als aanhangers van voetbalclubs en verdragen elkaar niet zoals David van Reybrouck zo mooi beschrijft in zijn boek over Congo.

Congo kan zich van oudsher verheugen in de belangstelling van verschillende Westerse kunstenaars: vooral schrijvers (met bijv. Joseph Conrad: Heart of Darkness, V.S. Naipaul, A Bend in the River), beeldend kunstenaars die zich lieten inspireren door maskers, schilderijen etc. en recentelijk diverse documentairefilmmakers (Congo River, Benda Bili. Enjoy Poverty, et cetera). Echter de uitwisselingen blijven veelal beperkt en Congo dient nog steeds grotendeels als inspiratiebron voor producten van Westelijke kunstenaars die voor een Westers publiek worden gemaakt.

In Congo zelf zijn er overal initiatieven van mensen met dromen op allerlei gebied: muziek, dans, beeldende kunst, fotografie, film, verhalen, theater, fotografie, etc. Die individuen werken vaak samen in collectieven of culturele centra, waar talent kan opbloeien. Sommige van die talenten brengen het – ondanks het ontbreken van vrijwel alle basisvoorwaarden - tot de internationale podia. Dat helpt om de dromen van anderen levend te houden en om nieuwe dromen te laten ontstaan. Er kan echter niet ontkend worden dat de basisomstandigheden voor de kunsten miserabel zijn: nauwelijks tot geen opleidingen en zeker geen opleidingen met kwaliteit, geen infrastructuur, geen materiaal, en nauwelijks tot geen financiering voor de meeste kunstenaars. Wel zijn er enkele internationale organisaties die hier en daar wat op weinig gecoördineerde manier financieren.

De kunstenaars zien vaak een duidelijke rol voor zichzelf in de ontwikkeling van het maatschappelijke leven. Zij putten inspiratie uit de geschiedenis van het land inclusief de zeer recente gebeurtenissen rond de oorlogen, maar ook uit de actuele ontwikkelingen zoals de rurale exodus en de jongeren in Matadi die als verstekeling mee willen op de boten naar Europa. Zij stellen die thema's in artistieke vorm ter discussie en dragen zo bij aan het maatschappelijk debat. Zij grijpen ook terug op traditionele omgangsvormen.

Kortom, kunsten kunnen worden gezien als een vitaal onderdeel van een maatschappij in opbouw. Een land met een uiterst fragiele overheid die mede door de kunstenaars en de culturele centra ter verantwoording wordt geroepen en wordt uitgedaagd. Dat is een duidelijke relatie tussen cultuur enerzijds en brede ontwikkelingsprocessen anderzijds.

De relatie tussen cultuur en ontwikkelingssamenwerking is moeilijker te duiden. Bilaterale donoren (vooral Frankrijk, Wallonië en in mindere mate Groot-Brittannië, België, e.a.) en enkele NGOs financieren culturele activiteiten. Bij sommige donoren vooral bij Frankrijk wordt ook duidelijk het Franse belang in de vorm van *La francophonie* nagestreefd, terwijl ook Congolese kunstenaars worden ondersteund. Er zijn gespecialiseerde NGOs zoals AFRICALIA die sinds enkele jaren ertoe overgegaan zijn om vier culturele partners te selecteren en die via meerjarenprogramma's te ondersteunen. Andere NGOs financieren voorlichtingsactiviteiten door culturele centra, waardoor deze centra vaste inkomsten hebben. Echter de meeste culturele organisaties hebben nauwelijks inkomsten en leiden een marginaal bestaan.

Er is weinig debat over de relatie tussen cultuur en ontwikkeling in een fragiele staat zoals Congo. De Nederlandse ambassade heeft zeker belangstelling voor die relatie en daarin staat zij niet alleen. Het ontbreekt nu aan een gestructureerde aanpak. Het accent ligt nu volgens de betrokkenen nog vooral op ad hoc activiteiten en uitwisseling met Europa. Er ligt volgens hen een belangrijke uitdaging om de relatie tussen cultuur en ontwikkeling verder te exploreren in alle verschillende facetten.

Over de periode 2005-2010 zijn in totaal 14 activiteiten gefinancierd in de Democratische Republiek Congo. De verdeling over de programma's is als volgt:

- drie prijzen waaronder één hoofdprijs;
- negen activiteiten in het kader van het programma Uitwisseling;
- één keer Tickets;
- één keer een Project.

De totale financiering bedroeg € 236.200 waaronder een hoofdprijs van € 100.000 en twee andere prijzen van € 25.000.

Het PCF kijkt primair naar de reputatie en met name de naamsbekendheid en waardering door vakgenoten van de aanvragers. Er wordt steeds advies vanuit het brede eigen netwerk ingewonnen, conform de procedures beschreven in het vorige hoofdstuk, alvorens tot financiering wordt overgegaan. Het valt op dat organisaties vaak twee of maximaal drie keer worden gefinancierd, waarna financiering stopt (zie beheer).

In Congo hebben drie individuele kunstenaars een prijs ontvangen. Voor de toekenning van de prijzen gaat het zeker om de internationale reputatie (waardering door vakgenoten en Naamsbekendheid) van de kunstenaars de artistieke kwaliteit, en het vernieuwende karakter van hun werk en deze aspecten komen in de schriftelijke adviezen naar voren. Daarbij vertrouwt het Fonds sterk op de adviezen die via het netwerk worden verkregen. Ook wordt bij de prijzen gekeken naar de betekenis van de potentiële laureaat in een bredere culturele en sociale context, maar dit is moeilijker te onderzoeken. In de praktijk is grote variatie zichtbaar dat wil zeggen de ene laureaat ziet voor zichzelf een belangrijke rol in de opbouw van het culturele leven in een door oorlog getroffen stad om daar het leven weer leefbaar te maken, terwijl de ander primair op de eigen artistieke prestatie is gericht zonder de maatschappelijke rol verder uit te werken.

De gefinancierde organisaties via het aanvragenprogramma lijken een redelijke dwarsdoorsnede van het culturele veld in Congo te vormen voor zover dat op basis van dossieronderzoek en interviews kon worden nagegaan. Deze organisaties behoren niet tot de meest toonaangevende organisaties in Congo zoals in een enkel geval voor de prijswinnaars geldt²⁹, maar interessant is wel dat er ook organisaties buiten Kinshasa toe behoren. De keuze voor de gefinancierde organisaties is grotendeels gerechtvaardigd, ook al gaat het PCF - noodzakelijkerwijs- voornamelijk af op de reputatie van de initiatiefnemer en niet op de organisatie zelf. Tijdens de evaluatie werd duidelijk dat er een aantal nieuwe interessante initiatieven vooral op het gebied van beeldende kunsten opkomt, die buiten het blikveld van het PCF vallen. Tevens bleek dat enkele organisaties inderdaad erg persoonsgebonden zijn en dat in vier gevallen (waarvan twee keer een financiering aan dezelfde organisatie) de verantwoordelijke in de diaspora was verdwenen en de organisatie niet meer bestond.

Er kunnen enkele vragen gesteld worden bij de aard van de gefinancierde activiteiten: naast de drie prijzen, vooral festivals en tournees, vrijwel allemaal op het gebied van theater. Vaak proberen de organisatoren workshops te koppelen aan de festivals of tournees om zo de professionalisering te bevorderen. Op basis van een quick scan probleemanalyse van de culturele sector in Congo ligt hier echter niet de grootste behoefte. Dat wil niet zeggen dat verkeerde activiteiten gefinancierd zijn, maar het PCF heeft geen analyse van de behoeften gemaakt, hetgeen in overeenstemming is met de vraaggestuurde manier van werken³⁰. Opvallend is dat het Fonds geen netwerkpartner heeft in Congo.

Uit de case studies van de projecten blijkt dat er naast de reputatie van de aanvrager vrijwel niet getoetst is op andere criteria. De beoordeling op het gebied van ontwikkelingsrelevantie beperkt zich tot algemene verwijzingen naar het feit dat Congo een *Zone of Silence* is en verwijzingen naar de conflicten (*Amnesty for Culture* en *Culture and Conflict*). Deze concepten zijn niet specifiek uitgewerkt en blijven daarom leeg. Het blijft op het niveau van het noemen van de concepten, maar het ontbreekt aan een Congo-specifieke invulling.

Een laatste punt is dat het aantal financieringen in Congo de laatste jaren substantieel gedaald is, terwijl de behoefte van culturele organisaties wel zeer groot is. In het licht van die grote behoefte en de wens van het Fonds om zich te richten op gebieden met politieke instabiliteit en armoede zou men het omgekeerde verwachten dat wil zeggen toename in plaats van afname van het aantal financieringen. De reizen van PCF staf in 2003 en 2005 boden aanvankelijk zeker meer zicht op potentiële partners en dit leidde in eerste instantie tot meer aanvragen, maar dit effect heeft zich niet doorgezet en uitbreiding van het netwerk is achtergebleven (zie ook doeltreffendheid).

Relevantie vanuit het perspectief van Kenia

In de periode tussen 2005 en 2010 zijn 22 activiteiten gefinancierd van Keniaanse organisaties en kunstenaars. In één geval ging het om een project waarbij organisaties uit verschillende landen betrokken waren. Verder zijn 4 prijzen toegekend, 6 projecten gefinancierd en zijn er 11 keer tickets voor één of meer personen bekostigd. De totale financiering bedroeg € 401.026 met inbegrip van

²⁹ Het merendeel van de aanvragers uit het aanvragenprogramma betreft theaterorganisaties, terwijl dat volgens kenners niet de meest innovatieve en experimentele sector is. Veel vernieuwing speelt zich af bij collectieven van beeldende kunstenaars en fotografen. Het Prins Claus Fonds heeft een keer een fotografencollectief ondersteund, maar dat collectief bestaat inmiddels niet meer.

³⁰ Ter illustratie: AFRICALIA is op basis van een analyse van de behoeften overgegaan naar een ander financieringsmodel en heeft de korte kleine aanvragen stopgezet ten behoeve van de meerjaarlijkse financiering van een drietal met zorg geselecteerde organisaties.

de bijdrage aan de netwerkpartner MYSA en vier prijzen van elk 25.000 euro. De netwerkpartner, vier prijzen en de zes projecten zijn onderzocht.

De meeste mensen die een ticket hebben ontvangen, bleken onvindbaar te zijn. Van de vier beneficiënten die wel bereikt konden worden, bleken drie het ticket te hebben gekregen met tussenkomst van Nederlandse connecties, die ook zicht hadden op de kwaliteit van de betrokkenen.

De gefinancierde organisaties die projecten uitvoeren vormen geen dwarsdoorsnede van de culturele sector. Drie organisaties houden zich bezig met media en journalistiek, twee met fotografie, één met de vertaling van het ICOM handboek voor Afrikaanse collecties. Op het gebied van de podiumkunsten en beeldende kunsten, mode en vormgeving zijn de laatste jaren geen projecten ondersteund.

In Kenia zijn naast het Prins Claus Fonds veel andere Nederlandse donororganisaties actief op het gebied van cultuur en ontwikkeling: Hivos, Doen, Edukans. Ook de Nederlandse ambassade steunt een aantal organisaties. Daarnaast zijn er onder meer organisaties uit Denemarken en Scandinavië, het Goethe instituut, Alliance Française, de Ford Foundation en het in België gevestigde Africalia actief. De Nederlandse partners hebben onderling weinig contact.

Ook voor Kenia geldt, dat bij het bepalen van de interventie afgegaan is op de reputatie van mensen en organisaties en daarvoor is het Fonds afgegaan op het eigen netwerk. In de uitgangspunten voor het toekennen van subsidies is de ontwikkelingsrelevantie soms wel specifiek voor de lokale situatie beargumenteerd, zoals in het geval van het *ArtMatters Critics Guild*, waarin het opleiden van goed geïnformeerde culturele journalisten gekoppeld wordt aan het bevorderen van de nu beperkte belangstelling en aandacht voor cultuur in Oost-Afrika. MYSA werkt specifiek met kansarme jongeren en Gado is met zijn XYZ televisieshow, wekelijks op de nationale televisie te zien, laat zich kritisch uit over internationale en nationale verhoudingen. De hoofdpersonen zijn poppen, karikaturen van politici en journalisten.

Opvallend is ook dat net als in Congo organisaties of mensen meerdere malen bijdragen ontvangen, zoals de Kwani Trust en Gado en zijn satirische XYZ televisieshow.

In Kenia is een aantal interessante initiatieven gefinancierd. De keuze voor de gefinancierde organisaties is gerechtvaardigd, gezien de doelstellingen en de gehanteerde werkwijze bij het toekennen van subsidies. Van afstemming met andere organisaties of een inventarisatie van behoeften is echter geen sprake geweest. Er bestaat bij de cultuurkenners in Kenia enthousiasme over de initiatieven die het Fonds financiert. De bereidheid van het Fonds om risico's te nemen en om het - artistieke- experiment aan te gaan, worden vooral geprezen. Volgens betrokkenen zouden andere Fondsen meer gericht zijn op het bereiken van veel mensen, en zou het PCF zich meer richten op kwaliteit.

Relevantie vanuit perspectief Bangladesh

Over de periode 2005-2009 zijn in Bangladesh zes activiteiten gefinancierd, te weten één netwerkpartner, één project en twee uitwisselingsactiviteiten en twee tickets, waarbij het in feite maar om vier organisaties/personen ging. Drik, een organisatie die zich bezighoudt met fotografie, media en communicatie werd in 2005 netwerkpartner en verder werd in 2008 ook de deelname van Drik aan de Biënnale in Brussel via het aanvragenprogramma gefinancierd. Daarnaast kreeg Arjo Cholochitro zowel in 2006 als 2007 financiering voor de organisatie van een tekenwedstrijd voor kinderen (uitwisselingsactiviteit). In totaal bedroeg de financiering € 233.200, met inbegrip van

€ 200.000 voor de netwerkpartner. In Bangladesh zijn beide partners bezocht en is er een gesprek geweest met de culturele attaché op de Nederlandse ambassade.

De reputatie, met name de naamsbekendheid en erkenning door vakgenoten van de aanvrager speelt ook bij de selectie van deze twee partners een grote rol bij de beoordeling van de aanvragen. Daarnaast wordt vermeld dat Bangladesh een zone of silence is op het gebied van cultuur en ontwikkeling/ kunstonderwijs zonder dat dit verder is uitgewerkt. Wel is het zo dat de tekenwedstrijden in de Chittagong Hill Tracts (CHT) werden georganiseerd; een gebied waar veel minderheden wonen en dat de afgelopen jaren met grote onrusten te maken heeft gehad, maar deze informatie is niet in de beoordeling vermeld.

De netwerkpartner is zeker een vooruitstrevende, zeer actieve organisatie die zich richt op mensenrechten en met fotografie een onafhankelijk verhaal wil vertellen in Bangladesh. Daarnaast houdt Drik zich ook bezig met fotografie opleidingen voor (middle en working class) kinderen.

Relevantie vanuit het perspectief van Marokko

In Marokko zijn in de periode 2005-2010 12 activiteiten gefinancierd, waaronder:

- een netwerkpartner, een filmhuis in Tanger;
- vier keer uitwisseling waaronder één keer hetzelfde filmhuis;
- vier keer tickets;
- twee keer een project;
- één keer een CER project, namelijk restauratie van een moskee, vervolg op een eerdere fase.

In Marokko is geen uitgebreid veldonderzoek gedaan, maar zijn slechts enkele organisaties onderzocht en is ook de hoofdprijswinnaar uit 2002 Mohammed Chafiq bezocht. Financieringsbedragen naast de netwerkpartner (€ 180.000) zijn laag, rond de € 20.000 voor projecten en uitwisseling en enkele duizenden euro's voor tickets.

Ook in Marokko is de beoordeling van de aanvragen vooral gericht op de reputatie van de aanvrager. Bij ontwikkelingsrelevantie wordt vermeld dat Marokko *een Zone of Silence* is, hetgeen volgens enkele dossiers geldt voor heel Noord-Afrika. Het ontbreekt aan specifieke maatschappelijke duiding en een discussie hoe men in een middeninkomensland te werk zou moeten gaan. Een belangrijke redenering voor de keuze van de netwerkpartner is dat men nog geen netwerkpartner op het gebied van audio-visuele media in het netwerkprogramma heeft. Het Fonds vond deze aanvraag gedegen en bijzonder. De evaluatoren vonden het een aardig voorstel, maar de voorgestelde activiteiten sprongen er niet uit doordat op een bijzondere manier de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling worm wordt gegeven.

Conclusie relevantie landenniveau

Over de periode 2005-2009 blijkt niet duidelijk dat er een landenbeleid is gevoerd of dat aan bepaalde regio's of gebieden meer aandacht is besteed. Uit het overzicht in hoofdstuk 3 blijkt een grote spreiding over landen en continenten en dat minder dan een derde van de activiteiten in lage inkomenslanden is uitgevoerd.

Het Fonds is erin geslaagd om via haar interventies in een aantal gevallen de nadruk te leggen op het experiment en de artistieke kwaliteit. In een enkel land wordt daarmee *een niche* in de culturele sector bediend, die andere organisaties soms laten liggen. Daarbij is het netwerk de belangrijkste bron van informatie. Het PCF laat zich duidelijk leiden door de activiteiten die op zijn weg komen en dit past bij de vraaggestuurde aanpak. Het Fonds maakt daarom geen duidelijke analyse van de behoeften en omstandigheden in deze landen. Het Fonds is daardoor slechts beperkt op de hoogte

van de interventies van andere actoren in de bezochte landen. De relevantie vanuit ontwikkelingsperspectief is vaak beperkt uitgewerkt bij de beoordeling van de aanvragen. Aangezien de behoeften van veel sympathieke organisaties enorm zijn, is het moeilijk te stellen dat de activiteiten niet relevant zouden zijn, maar de vraag is wel of deze manier van werken voor het Prins Claus Fonds wel het beste resultaat opbrengt.

De vraag is ook of de grote *spreiding* van de interventies vanuit een landenperspectief problematisch is. Het lijkt erop dat het moeilijk is zonder een duidelijk landenperspectief steeds de juiste keuze te maken die goed aansluit bij de behoeften en leidt tot goede resultaten. Het Fonds hanteert expliciet geen landenperspectief. Het valt op dat op landenniveau de concepten Zones of Silence and cultuur en conflict weinig invulling hebben gekregen en dat er geen sprake is van verdere uitwerking van die concepten ook niet na vervolfinanciering van dezelfde organisaties.

5.3 Relevantie vanuit programmaperspectief

Prijzen

De prijzen vormen vanaf het begin de kern van de activiteiten van het Prins Claus Fonds en de prijsuitreikingen genereren veel publiciteit. De prijzen vormen de kern van de programmastructuur en dit programma past naadloos bij de doelstellingen en uitgangspunten van het Fonds. De prijswinnaars komen uit een groot aantal verschillende landen (zie hoofdstuk 3).

De procedure waarmee de prijswinnaars worden bepaald, is gedegen en zorgvuldig. De prijswinnaars zijn mensen die in hun land of regio uitblinken door hun activiteiten. De winnaars zijn zowel mensen die hun sporen verdiend hebben en soms aan het einde van hun carrière staan als veelbelovende jongere kunstenaars, groepen of organisaties waar nog veel van te verwachten is.

Aanvragen: Projecten, Uitwisseling en Tickets

Uit de steekproef blijkt dat het onderscheid tussen projecten en uitwisseling niet altijd duidelijk te maken is. Van het totaal aantal van 27 onderzochte projecten en uitwisselingsactiviteiten blijkt dat er een grote variëteit aan ondersteunde organisaties is, sommige echt aan de basis en andere met een internationale reputatie, hoewel die laatste in de minderheid zijn. De reputatie van de aanvrager (naamsbekendheid en erkenning door vakgenoten) en een check op het innovatieve karakter van de activiteit zijn de belangrijkste criteria. Hoewel het toetsen op ontwikkelingsrelevantie een vast onderdeel van de procedure is toont het dossieronderzoek van de 28 case studies van dit programma aan dat deze toetsing zeer fragmentarisch is. De toetsing op ontwikkelingsrelevantie beperkt zich in veel gevallen tot het noemen van de bekende concepten zoals zone of silence, cultuur en conflict zonder dat dit op enige manier is uitgewerkt voor de specifieke aanvragen. Dit geldt voor de gehele steekproef.

Het Fonds stelt jaarlijks een groot aantal personen in de gelegenheid om deel te nemen aan culturele evenementen en andere bijeenkomsten door het financieren van tickets. Het faciliteren van mensen om elkaar te spreken is volgens de filosofie van het Fonds een belangrijke manier om uitwisseling te faciliteren. Het gaat daarbij zowel om de Noord-Zuid als Zuid-Zuid uitwisseling.

Uit een steekproefsgewijze toets van de toegekende tickets blijkt dat de personen die tickets ontvingen regelmatig niet meer te traceren zijn. Omdat het om kleine bedragen gaat, is dossiervorming beperkt. Tickets zijn zeker toegekend aan mensen die iets toe te voegen hebben aan de evenementen waar zij naar toegaan, maar in feite is het onmogelijk om de relevantie (en doeltreffendheid en doelmatigheid) van tickets vast te stellen.

Voor het grote aantal zeer gevarieerde en verspreide projecten, die zeer divers van aard zijn geldt vrijwel altijd dat zij wel passen bij de doelstellingen van het Fonds en de programma's. Echter vaak hebben de ondersteunde organisaties andere behoeften dan waarin de activiteit voorziet. De aanvragen worden echter toegeschreven naar activiteiten waarvan men denkt dat die de meeste kans maken. Een betrokkene stelde dat elk aanbod een eigen vraag creëert. Zo ontbreekt het vaak aan materiaal en infrastructuur om op professionele wijze te werken, terwijl er ook organisatorische behoeften zijn vooral in lage inkomenslanden. Aanvragers zijn ervan op de hoogte dat het Fonds dat soort aanvragen niet zal honoreren en stellen daarom een aanvraag op voor een festival of een tournee waaraan workshops en trainingen zijn gekoppeld, waarvan zij veronderstellen dat die aanvragen meer kans maken.

Netwerkpartnerprogramma

Het netwerkpartnerprogramma past ook uitstekend bij de doelstellingen van het Fonds. In hoofdstuk 2 is aangegeven dat dit programma bij uitstek past bij de in 2002 ontwikkelde toekomstvisie voor 10 jaar. De meerjarige relatie biedt andere mogelijkheden dan het aanvragenprogramma. Partners zijn zelf zeer tevreden over de respectvolle en gelijkwaardige relatie met het Fonds. Het netwerkprogramma is qua aantal partners zeer beperkt in omvang. Wel werkt het wereldwijd. Het Fonds heeft bewust gekozen voor een zo groot mogelijke spreiding naar geografische achtergrond, discipline en type organisatie. Het is de vraag of deze keuze daadwerkelijk leidt tot optimale doelbereiking. De netwerkpartners zelf hebben daar geen vragen bij, maar dat zou niet het enige criterium moeten zijn. De evaluatoren zijn van mening dat het wezenlijke probleem van het netwerkprogramma is dat de doelstellingen onvoldoende duidelijk zijn. In principe is dit een interessante vorm van samenwerking, maar het lijkt het huidige programma aan focus te ontbreken.

Cultural Emergency Response (CER) programma

Het CER programma biedt zoals gezegd culturele noodhulp in ramp- en oorlogsgebieden. Er wordt structureel samengewerkt met het World Monuments Fund, Nederlandse Postcode Loterij en ICCO. Sinds eind 2009 contribueert het World Monuments Funde 500.000 USD voor gezamenlijke projecten gedurende 3 jaar. Dat is dan ook een complementaire samenwerkingsrelatie. Dat deze vorm van interventie van belang kan zijn voor cultuurbehoud is evident. Het is de bedoeling dat de gemeenschap bij de restauratie van het erfgoed wordt betrokken. De case studies tonen aan dat de bevolking wel altijd betrokken is, maar soms gaat die rol niet verder dan arbeidskracht bij de restauratie. De case studies geven aan dat er geen duidelijke rol voor de bevolking is voorzien in het beheer van de gerestaureerde bouwwerken. Ook wordt financiering verleend voor het herstel van bouwwerken of ander erfgoed (zoals films) in gebieden waar zich geen duidelijke acute noodsituatie heeft voorgedaan. Dat roept vragen op naar de ontwikkelingsrelevantie.

Projectbureau

Het PCF organiseert zelf activiteiten veelal samen met andere (Nederlandse) organisaties. In 2009 waren dat ondermeer bijeenkomsten met het Sica (Stichting Interculturele Activiteiten), een drietal tentoonstellingen in het eigen gebouw; een oriëntatiereis voor beeldende kunst professionals en een programma met het literair vertalingen- en productieFonds. Het Fonds kent ook een 'film-grant' toe (met het IFFR). Het Fonds maakt daarmee het voornemen waar om meer met Nederlandse culturele organisaties samen te werken en de bekendheid van het Fonds in Nederland te vergroten. Hoe de 'film-grant' zich verhoudt tot de activiteiten van filmFondsen als het Jan Vrijman Fonds en het Hubert Bals Fonds is de vraag. Dit geldt ook voor de genoemde oriëntatiereis die door het MondriaanFonds worden verzorgd. Het Fonds zelf benadrukt steeds het unieke karakter van deze activiteiten. De evaluatoren zijn niet in staat geweest om zich een goed beeld van deze activiteiten te vormen en beperken zich daarom tot deze weergave en het stellen van enkele vragen.

5.4 Conclusie

Het Fonds ondersteunt veel relevante activiteiten vanuit de doelstellingen van het Fonds geredeneerd. Het brede netwerk en de open en avontuurlijke houding van het Fonds heeft ertoe geleid dat er een groot aantal gevarieerde vernieuwende cultuuruitingen is gefinancierd. Het Fonds heeft op deze wijze een uniek mondiaal netwerk opgebouwd van vooraanstaande kunstenaars en intellectuelen die op verschillende niveaus uitblinken. Dit is geheel en al in lijn met de uitgangspunten van het Fonds.

Het ontbreekt het Fonds aan een landenperspectief, omdat voor een heel brede vraaggerichte invalshoek is gekozen. Er zijn derhalve ook geen analyses van behoeften in landen en regio's, ook niet van enkele zogenaamde zones of silence. Het is daarom door de enorme spreiding van programma's, landen en disciplines en het ontbreken van een helder toetsingskader moeilijk steeds de juiste keuzes te maken die potentieel tot de beste resultaten zouden moeten leiden. Bij de selectie door het Fonds ligt de nadruk op de culturele criteria. Het valt op dat de toetsing van vooral de ontwikkelingscriteria erg fragmentarisch van karakter is. Bij de toetsing van ontwikkelingsrelevantie is sprake van het karakteriseren van landen en regio's aan de hand van brede weinig uitgewerkte concepten. Zo staat nogal eens in de beoordeling van de aanvragen dat Noord-Afrika en Congo als zones of silence kunnen worden gekarakteriseerd zonder dat dit op enigerlei manier wordt uitgewerkt.

Bij de relevantie van enkele (sub)programma's zoals de tickets als onderdeel van het aanvragenprogramma kunnen vraagtekens gezet worden. Immers het gaat vooral om interculturele uitwisseling en het doelbereik hiervan is niet of nauwelijks vast te stellen. Veldonderzoek toonde aan dat de ontvangers van tickets vrijwel nooit achterhaald konden worden. Ook voor het netwerkpartnerprogramma geldt dat de doelstellingen niet heel duidelijk zijn, waardoor doelbereik moeilijk vast te stellen zal zijn.

Bij de beoordeling van relevantie stuit het evaluatieteam op een eerste dilemma. Het Fonds heeft voor zichzelf duidelijke keuzes gemaakt zoals het niet kiezen voor een landenbeleid, het niet hanteren van een doelstellingenboom, en de nadruk op het belang van het netwerk en een vraaggerichte benadering. Die keuzes van het Fonds verhouden zich moeizaam tot een heldere en eenduidige beoordeling van relevantie. In de eerste alinea van deze conclusies is getoetst aan het perspectief van het Fonds. In de daarop volgende alinea's is de relevantie beoordeeld op basis van de reconstructie van de interventielogica en daaruit komt dan een beoordeling van relevantie met enkele kritische kanttekeningen naar voren. Het is onvermijdelijk dat de lezers van dit rapport zelf ook verschillende perspectieven zullen hanteren. Daarom heeft het evaluatieteam die naast elkaar geplaatst.

6 Analyse van doeltreffendheid

6.1 Inleiding

Voor de beoordeling van de doeltreffendheid is –zoals gezegd– een evaluatiematrix opgesteld (zie bijlage 2). De volgende vraag komt in dit hoofdstuk aan de orde:

- Welke resultaten zijn er met deze activiteiten bereikt in ontwikkelingslanden (en welke in Nederland en andere Westerse landen)? Komen deze resultaten overeen met de doelstellingen zoals verwoord in de subsidieovereenkomst, en in de relevante beleidsstukken en in de programma's?

Zoals in de inleiding beschreven staat wordt er alleen getoetst aan de doelstellingen van het Fonds. Het evaluatieteam heeft ervoor gekozen om in dit hoofdstuk evenals het volgende hoofdstuk Analyse van doelmatigheid, de bevindingen te presenteren per programma.

6.2 Prins Claus Fonds prijzen

In totaal zijn zeven prijzen nader onderzocht, namelijk twee hoofdprijzen en vijf andere prijzen. De bevindingen zijn gebaseerd op dossierstudie, interviews met de prijswinnaars, en interviews met de staf van het Fonds, ambasadestaf en andere betrokkenen.

Outputs

De prijswinnaars zijn voorafgaand aan de prijsuitreiking vaak al op andere manieren gefinancierd door het Fonds, bijvoorbeeld via het aanvragenprogramma. Ook follow-up financiering komt voor.

De prijsuitreikingen krijgen veel publiciteit zowel in Nederland als in ontwikkelingslanden waar de prijsuitreiking door de Nederlandse ambassadeur gebeurt. In de dossiers zijn publicaties in de pers opgenomen. In de Nederlandse pers gaat de meeste aandacht uit naar de hoofdprijswinnaar.

De prijsuitreiking in Nederland heeft een grote uitstraling mede door de betrokkenheid van het Koninklijk huis. Dat betekent dat de uitreiking een grote aantrekkingskracht heeft en de mensen uit het internationale netwerk van het Fonds er graag naartoe komen en deelnemen aan de activiteiten die rondom de uitreiking worden georganiseerd.

De prijswinnaars zijn afkomstig uit veel verschillende landen (zie hoofdstuk 4) en een grote variatie tussen al gevestigde personen met een redelijke naamsbekendheid en meer beginnende kunstenaars is zichtbaar. De achtergronden variëren ook zeer. Gezien de aard van de prijzen en de selectiecriteria, zijn het niet de armen die in aanmerking komen. Het gaat vrijwel altijd om vertegenwoordigers uit de urbane, intellectuele elite in ontwikkelingslanden die in de meeste gevallen internationaal actief zijn.

Outcome

Vervolgens komt het volgende niveau van resultaten aan de orde namelijk de bijdrage aan de doelstellingen van het Fonds.

Geïnterviewden geven aan dat de prijswinnaars vaak al internationale netwerkers zijn. Door het winnen van een Prins Claus Fonds prijs is het aannemelijk dat interculturele uitwisseling tussen de

genodigden, ook na de prijsuitreiking, verder toeneemt. Dat wordt ook aangegeven door de prijswinnaars. Als ze al niet behoorden tot het netwerk van het Prins Claus Fonds, behoren ze daartoe na de prijsuitreiking en kunnen dan op verdere uitnodigingen rekenen. Ook neemt hun naamsbekendheid toe door de prijs en daarom neemt het aantal internationale contacten toe.

Doordat het werk van de prijswinnaars bij diverse prijsuitreikingen wordt vertoond, krijgen hun werk en verdiensten veel aandacht in de pers en daarmee neemt in veel gevallen de waardering voor en bekendheid van hun prestaties toe. Uit de interviews blijkt dat het soms om erkenning of (her)waardering van een persoon gaat. Die erkenning leidt tot meer speelruimte voor de persoon. Sammy Beloji, een jonge Congolese fotograaf, begon op het moment van de prijsuitreiking al wat meer naamsbekendheid te krijgen en de prijs droeg daar verder toe bij. Hij krijgt nu regelmatig internationale opdrachten. Prijswinnaars geven aan dat via de prijzen vaak follow-up activiteiten, nationaal en internationaal, zijn gerealiseerd.

Dan is het aan de prijswinnaar zelf om te bepalen wat hij met het geld en die speelruimte doet. Aan de toegekende geldbedragen zijn geen voorwaarden verbonden. Dit wordt gewaardeerd door de laureaten. Sommige laureaten besteden een deel van het prijzengeld voor verdere professionele ontwikkeling, terwijl anderen zoals Faustin Linyekula daarmee een vernieuwend cultureel centrum oprichten in de door oorlog getroffen stad Kisangani.

[Faustin Linyekela groeide op in Kisangani en richtte samen met vrienden een theatergroep op in het begin van de jaren 90. In 1993 ontvlucht hij Congo en gaat naar Kenia waar hij een opleiding tot danser volgt. In 1997 richt hij samen met Opiyo Okach \(laureaat in 2005\) en dansgroep op in Kenia. Daarna gaat hij naar Zuid-Afrika, Frankrijk en vele ander landen om terug te keren naar Congo in 2001. Hij treeft heel regelmatig internationaal op en bouwt een goede reputatie op. In 2006 besluit hij zich weer te vestigen in Kisangani dat zich heel langzaam aan het herstellen is van de oorlog. Hij besluit juist om naar Kisangani te gaan om daar het culturele leven in deze geteisterde stad weer nieuw leven in te blazen en zich niet te beperken tot Kinshasa, waar iedereen zich op richt. Hij wil van Kisangani het culturele centrum van Congo maken. Hij richt niet in één cultureel centrum op, maar richt zich vooral ook op drie wijken in de stad om zo dichtbij en samen met de bevolking, vooral jongeren, te werken. Hij besteedt een groot deel van het prijzengeld aan deze centra.](#)

De reeds genoemde Sammy Beloji is, mede dankzij het prijzengeld, actief in een cultureel centrum voor jonge kunstenaars in zijn woonplaats Lubumbashi. Tevens is hij actief met een groep vrouwen bezig in een dorp nabij Lubumbashi om hen met traditionele verfstoffen stoffen te laten verven en die te verkopen.

Zo dragen prijswinnaar in een aantal gevallen zeker bij via het opzetten en/of versterken van culturele centra of van hun uitgeversactiviteiten aan een meer ontwikkelde en onafhankelijke cultuursector.

Afhankelijk van het type prijswinnaar en zijn/haar activiteiten is er in een aantal gevallen meer aandacht voor onderbelichte thema's of voor achtergebleven gebieden of zones of silence vast te stellen. Ook zijn sommige prijswinnaars actief op het maatschappelijk vlak en dragen zo bij aan de vrijheid van meningsuiting en daarmee indirect aan democratie:

[Godfrey Mwampembwa \(Gado\)\(2007\) is een in Oost en Centraal Afrika en bekende cartoonist, die de impact van internationale ontwikkelingen op Afrika in beeld brengt en daarnaast neemt hij in The Nation de lokale politiek onder handen. Met zijn cartoons levert hij een bijdrage aan kritische reflectie over internationale en lokale politieke verhoudingen en levert daarmee een bijdrage aan de ontwikkeling van een democratische samenleving.](#)

De in Kenia toegekende prijzen hebben elk op hun manier via een artistieke invalshoek impact op de sociale context.

Opiyo Okach (2005) heeft een dansidroom ontwikkeld, geïnspireerd op het bewegingsidroom van traditionele Oost-Afrikaanse dansvormen in de westerse moderne dans. Hij heeft een dansgezelschap voor moderne dans opgericht, werkt met choreografen in andere delen van het continent, o.a. met Germaine Acouny en werkt veel in Parijs. Hij heeft op deze manier de inhoud van de moderne dans vernieuwd, Oost-Afrikaanse invloeden zichtbaar gemaakt, de moderne dans in Oost-Afrika geïntroduceerd en die op het Afrikaanse continent samen met anderen verder ontwikkeld.

Henry Chakava is een uitgever die ervoor gezorgd heeft dat een groot aantal Afrikaanse schrijvers gepubliceerd zijn in Kenia, Oeganda en Tanzania. Daarmee heeft hij het werk van deze schrijvers voor een Afrikaans publiek toegankelijk gemaakt. Daarnaast heeft hij veel schoolboeken uitgegeven en zich beijverd voor onderwijsvrijheid, in die zin dat hij zich verzet heeft tegen de gedetailleerde bemoeienis van de overheid met de inhoud van de schoolboeken. Daarvoor is hij door de overheid destijds opgepakt en mishandeld.

6.3 CER

Er zijn vier CER projecten als casestudies geanalyseerd. Het is niet mogelijk gebleken om die projecten zelf te bezoeken, maar het onderzoek heeft plaats gevonden via dossierstudie en aanvullende interviews.

Output

De belangrijkste output betreft het restaureren van het betreffende gebouw. Dat is in drie van de casestudies gerealiseerd. In het geval van een restauratie van een moskee in Marokko is er wel in de eerste fase restauratiewerk verricht, maar zijn in de tweede fase geen activiteiten meer verricht waardoor de restauratie niet is gerealiseerd. Dit is echter een uitzondering in het gehele CER programma.

Binnen de projecten wordt expliciet de voorkeur gegeven aan het inschakelen van lokale experts of het betrekken van overheidsinstanties om lokale expertise op te bouwen. De betrokkenheid van de lokale gemeenschap bij de restauratieactiviteiten en het beheer varieert (zie hoofdstuk 4).

Outcome

Wat betreft duurzaamheid van de CER projecten is het van belang dat toekomstig onderhoud zal plaats vinden en dat de gebouwen goed beheerd worden. Dat kan gebeuren door de lokale gemeenschap of door overheidsinstanties. Uit de casestudie over de restauratie van de Milma Pal moskee in Kaboel, Afghanistan blijkt dat de geplande capaciteitsversterking niet altijd van de grond komt, waardoor het in dit geval onduidelijk wie verantwoordelijk zal zijn voor het toekomstig onderhoud.

Er wordt relatief weinig aandacht besteed aan het onder de aandacht brengen van de CER projecten bij de lokale gemeenschap of aan andere spin-off activiteiten. Volgens het Fonds is hiervoor te weinig tijd en geld beschikbaar en de filosofie is ook om culturele noodhulp te bieden. Kijkend naar de overtuiging die aan het programma ten grondslag ligt, *“de redding van erfgoed biedt hoop en troost aan door rampen getroffen gemeenschappen en een bijdrage levert aan herstel van normaliteit en behoud van identiteit”*, lijkt dit echter wel een essentiële activiteit om de mogelijke effecten van de CER projecten te vergroten/bereiken. Dit is een dilemma waar het Fonds

zich wel van bewust is en daarom wordt de laatste jaren intensief samengewerkt met het *World Monument Fund* die zich langduriger met de projecten bezig houdt, waardoor er meer aandacht is voor duurzaamheid. Immers ook binnen de reguliere noodhulp is steeds meer aandacht gekomen voor de duurzaamheid van de resultaten.

De CER projecten lijken vooral bij te dragen aan de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling. Aangezien er weinig bekend is over de betrokkenheid van de lokale gemeenschappen bij het beheer is het niet mogelijk om op basis van deze case studies een direct verband tussen conservatie en ontwikkeling te leggen. Over een mogelijke bijdrage aan de overige doelstellingen van het PCF valt op basis van de case studies niets te zeggen.

6.4 Netwerkprogramma

Slechts drie netwerkpartners konden als case studies worden onderzocht, omdat zij zeer verspreid zijn over de wereld. Twee netwerkpartners zijn bezocht, namelijk in Kenia en Bangladesh. De derde netwerkpartner, een filmhuis in Marokko, is een nieuwe partner en daarom kan niet gerapporteerd worden over output en outcome. De bevindingen zijn aangevuld met de resultaten van een focus-groepsdiscussie met netwerkpartners die in de week van de prijsuitreiking 2010, in Amsterdam bijeen waren.

Output

De netwerkpartners vormen een groep van zeer diverse organisaties die werkzaam zijn op het gebied van cultuur en ontwikkeling. In vrijwel alle gevallen heeft het Fonds de organisatie eerder ondersteund meestal via één of meer financieringen via het aanvragenprogramma. De partners krijgen aanzienlijke ondersteuning voor het uitvoeren van een aantal activiteiten die in het projectplan zijn opgenomen. Dit betreft onder andere de organisatie van een fototentoonstelling, de opzet van een (foto)archief en de organisatie van webdesign opleidingen voor jongeren. De organisaties hebben met de activiteiten vaak een heel groot bereik. Zo werd de door Drik georganiseerde fototentoonstelling Chobi Mela in Bangladesh door meer dan 150.000 mensen bezocht en bereikte MYSA met haar sportactiviteiten meer dan 25.000 jongeren in de slums van Nairobi.

De netwerkpartner in Kenia is de Mathare Youth Sport Association (Mysa). MYSA is een zelfhulporganisatie voor jongeren. In het programma wordt sport verbonden met het schoonhouden van de omgeving, AIDS preventie, leiderschapstraining en andere 'community service activities'. Bij het project zijn via 1600 teams ongeveer twintigduizend jonge mensen betrokken, in de uitgestrekte slums van Mathare. Mysa heeft een eigen academie, waarin het PCF geparticipeerd heeft onder meer om een foto/video opleiding mogelijk te maken. Ook is een bijdrage geleverd aan het programma voor leadership skills. Mysa is een organisatie die met haar kennis en netwerk ook andere organisaties de gelegenheid biedt om jongeren te bereiken en zo impact te hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor Nairobi, een initiatief voor scholing op het gebied van webdesign voor kansarme jongeren, dat gestart is met behulp van een bijdrage van het PCF. Het project is een initiatief van jonge Nederlandse webdesigners, en is overgenomen door en groot geworden onder Keniaanse regie, met behulp van het Mysa netwerk. Het is nu een succesvol programma, waarin jaarlijks 100 designers een weg vinden naar de arbeidsmarkt. Het PCF heeft het initiatief, toen het nog slechts een idee was, gesteund en heeft een publicatie ter gelegenheid van het vijfjarige bestaan van het initiatief mede mogelijk gemaakt.

Daarnaast bereiken de netwerkpartners op indirecte manier via de media nog een groot aantal mensen. Het bereik van de uitgevoerde activiteiten is heel divers en betreft mannen en vrouwen uit alle sociaaleconomische groepen waarbij een aantal van de activiteiten zich duidelijk richt op lage

inkomensgroepen in het geval van de netwerkpartners in Bangladesh en Kenia. Gezien de grote variëteit aan netwerkpartners varieert de doelgroep nogal en kan niet gesteld worden dat deze twee netwerkpartners representatief zijn voor het geheel.

De halfjaarlijkse netwerkbijeenkomsten zijn een belangrijk middel om de onderlinge uitwisseling vorm te geven. De netwerkpartners betoonden zich bij de focusgroep discussie zeer lovend over de aard van de samenwerkingsrelatie die als transparant en zeer gelijkwaardig werd omschreven en gebaseerd op respect en vertrouwen. Partners waarderen het Fonds ook vanwege de flexibiliteit van de financieringsrelatie. Een van de focusgroep deelnemers gaf aan dat: *"others did not want to fund, wanted more detail and planning and subject was political to riskful"*.

Outcome

De partners geven aan dat zij zich in hun activiteiten gesterkt voelen door de ondersteuning van het Fonds. Zo heeft het Fonds volgens de netwerkpartners bijgedragen aan professionalisering van de partners o.a. via interculturele uitwisseling tijdens de netwerkbijeenkomsten. Compagnie Falinga uit Burkina Faso geeft bijvoorbeeld aan dat deelname aan het programma de organisatie in staat heeft gesteld 'volwassen' te worden. Tevens geven enkele partners aan dat zij door de financiering van het Fonds een onafhankelijke positie kunnen innemen en niet afhankelijk zijn van mogelijke overheidsfinanciering.

Op basis van de drie casestudies en de focusgroepsdiscussie met de netwerkpartners lijkt het aannemelijk dat de ondersteuning van het Fonds heeft bijgedragen aan een onafhankelijke 'culturele' sector in een aantal (ontwikkelings)landen. In de landen wordt weliswaar maar één organisatie gesteund, maar dit zijn vaak vooruitstrevende organisaties in hun respectievelijke sectoren.

Drik, een instituut voor fotografie, was pionier voor e-mail en andere nieuwe media in Bangladesh. Sociale commitment staat centraal in de activiteiten die de organisatie uitvoert. De organisatie wil met fotografie een onafhankelijk verhaal vertellen. Drik draagt met haar fotografie ook bij aan informatievoorziening in een land waar een groot deel van de bevolking analfabeet is. Daarnaast organiseert Drik media en fotografie opleidingen die ook voor jongeren uit lage inkomensgroepen toegankelijk zijn. Drik is in 2010 in botsing gekomen met de overheid over de tentoonstelling Crossfire met aan buitengerechtelijke executies gerelateerde beelden die verboden werd.

Het is duidelijk dat de door de netwerkpartners uitgevoerde activiteiten de aandacht en zichtbaarheid van disciplines (fotografie, dans, film etc.) vergroten. Daarnaast zetten de voorstellingen of tentoonstellingen mensen vaak aan tot reflectie over bijvoorbeeld mensenrechten.

In het geval van Drik is het aannemelijk dat de (Chobi Mela) fototentoonstellingen door de gekozen thema's (grenzen, vrijheid et cera.) een bijdrage hebben geleverd aan de thema's zelfemancipatie, democratie en rechtvaardigheid in Bangladesh.

Internationale waardering blijkt bijvoorbeeld uit the *global peacekeeping award*³¹ die de MYSA, netwerkpartner uit 2005 die nog steeds deelneemt aan de werkbijeenkomsten onlangs ontving. Maar ook geven organisaties aan dat ze aan geloofwaardigheid hebben gewonnen door de steun van het Fonds. Die waardering blijkt ook uit (internationale) perspublicaties.

De PCF steun heeft geleid tot een aanzienlijk aantal follow-up activiteiten, zowel binnen als buiten het netwerk. Veel van de activiteiten die Drik momenteel uitvoert zijn het gevolg van de samenwerking in het netwerk. Follow-up activiteiten betreffen bijvoorbeeld het geven van workshops en trainingen in de landen van de netwerkpartners. Ook is er sprake van follow-up voorstellingen of tentoonstellingen in Nederland en andere landen.

Uitgangspunt bij de ondersteunde activiteiten blijft de kwaliteit en reputatie van de organisatie vooral ook de leider van die organisatie. Dat zijn vaak charismatische zeer gedreven persoonlijkheden. Het is geen doelstelling van het Fonds om de capaciteit te versterken van de netwerkorganisaties, hoewel dit wel een thema is in de agendering van onderwerpen voor de werkbijeenkomsten. Niet alle organisaties hebben capaciteitsversterking nodig. Sommige

³¹ The Common Ground Awards are presented annually to honour outstanding accomplishments in conflict resolution, negotiation, community and peace building. Recipients must have made significant contributions toward bridging divides between people, finding solutions to seemingly intractable problems and providing inspiration and hope where often there was none.

netwerkpartners zouden zeker anderen kunnen ondersteunen en doen dit soms ook. Een dilemma doet zich voor. Doordat het Fonds niet expliciet aandacht besteedt aan capaciteitsversterking is de bijdrage van het Fonds aan verdere professionalisering en een onafhankelijke culturele sector, één van de hoofddoelstellingen, wellicht beperkter dan potentieel mogelijk. Tevens kan duurzaamheid onder druk komen te staan. Ook zouden potentiële interessante netwerkpartners uit armere landen maar met te weinig basiscapaciteit mogelijk niet in aanmerking komen voor deelname in dit programma.

Op basis van de case studies kunnen we niets zeggen over een mogelijke bijdrage van de netwerkpartners en het programma aan een vergrote aandacht voor gebieden met politieke instabiliteit of armoede, want dat hangt met name samen met de keuze van netwerkpartners (zie hoofdstuk 4). In een aantal gevallen wordt via opleidingen en workshops bijgedragen aan de ontwikkeling van beginnende kunstenaars.

Het Fonds tracht partners na het beëindigen van de financiering in contact te brengen met mogelijke andere financiers zoals de stichting Doen. Tot nu toe heeft dit ongeveer de helft van de organisaties financiering opgeleverd.

6.5 Aanvragen

Het aanvragenprogramma is qua activiteiten veruit het grootste en we hebben in totaal 28 activiteiten uit dit programma als case studies onderzocht. Het gaat om 13 uitwisselingsactiviteiten, 12 projecten, 1 publicatie en twee keer tickets. Tijdens de landenbezoeken is getracht om meer ontvangers van tickets te achterhalen, maar dat bleek in de meeste gevallen onmogelijk. Wat betreft de output en de outcome hebben wij de tickets die op culturele uitwisseling zijn gericht buiten beschouwing gelaten. We hebben voor het aanvragenprogramma de activiteiten voor de belangrijkste outputs en outcome gescoord conform de evaluatiematrix. Dit gebeurde op basis van een driepuntsschaal, namelijk 0 (niet van toepassing, geen aantoonbaar resultaat), + (enige indicatie van resultaat) en ++ (duidelijk aantoonbaar resultaat). Zoals eerder aangegeven is dat zeker geen harde meting, maar een indicatie van de mate waarin doelstellingen gerealiseerd zijn via de activiteit.

Output

Tabel 6.1 Realisatie outputs aanvragenprogramma

Type output	0	+	++
Realisatie van verwachte bezoekersaantallen/deelnemers	12	9	5
Realisatie van verwachte publiciteit	11	10	5

De meeste organisaties die voor een uitwisseling of een project financiering ontvingen, rapporteren vaak zeer zorgvuldig over het verloop van de gefinancierde activiteiten (data van voorstellingen en workshops) en de directe output (aantal bezoekers, publiciteit in de media, aantal deelnemers aan trainingen). Bezoekersaantallen lopen uiteen van een kleine honderd per activiteit tot een paar duizend.

Aan de dossiers kan slechts gedeeltelijk ontleend worden hoe de organisatie en de kunstenaars getypeerd kunnen worden en ook het zicht op de bereikte doelgroepen is beperkt. Uit het veldwerk blijkt dat er een redelijk grote variatie is. Er zijn basisorganisaties in hoofdsteden, maar ook ver daarbuiten die door het PCF ondersteund zijn en daarmee gestimuleerd zijn in hun ontwikkeling.

Ook bereiken deze organisatie verschillende doelgroepen aan de basis: arme jongeren, minderheden, inwoners in (voormalige) oorlogsgebieden, etc. Zo organiseerde een politieke kunstenaar uit Peru tijdens de Zuid-Amerika/Europese Unie top in 2008 in de Caraïben een voorstelling in gebarentaal voor een publiek van doven en slechthorenden. De case studies tonen aan dat het zeker niet alleen gaat om cultuur voor de elite en dat heel veel verschillende bevolkingsgroepen bereikt worden.

Uit de case studies blijkt ook dat organisaties met enige regelmaat verdwijnen. Dat komt omdat de cultuurorganisaties vaak afhankelijk zijn van één persoon. De meeste leiders van de bezochte organisaties zijn internationaal actief en leven vaak - letterlijk - in twee werelden. In Congo waren vier van de ondersteunde organisaties in de periode 2005-2009 verdwenen, omdat volgens andere geïnterviewden deze leiders waren gemigreerd. Een case studie van Lens on Lebanon, een collectief van fotografen, filmmakers en media-activisten opgericht tijdens de oorlog tussen Israël en Libanon in 2006 blijkt volgens de website die niet meer bijgehouden is sinds 2009 niet meer actief. Het gaat vaak om kleine organisaties met weinig capaciteit en middelen die noodzakelijkerwijs nogal eens op ad hoc activiteiten zijn gericht.

Outcome

In de volgende tabel is een indicatie gegeven wat de mate van realisatie is geweest van de doelstellingen van het Fonds door de ondersteunde activiteiten. Daarbij moet gerealiseerd worden dat het vaak gaat om vrij kleinschalige activiteiten die binnen een korte tijdsperiode plaatsvinden.

Tabel 6.2 Mate van realisatie van de doelstellingen van 13 uitwisselingsactiviteiten en 12 projecten (uit projecten programma)

Type outcome/ doelstelling van het Fonds	0*	+	++
Onafhankelijke culturele sector	17	5	4
Interculturele uitwisseling	11	12	3
Follow-up activiteiten internationaal	19	5	2
Follow-up activiteiten NL	24	1	1
Vergrote waardering producties/ partners	20	3	3
Meer aandacht voor politiek instabiele of arme gebieden	21	3	2
Vergrote aandacht voor onderbelichte thema's	13	9	4
Wisselwerking cultuur en ontwikkeling	3	15	8
Meer aandacht voor beginnende kunstenaars	13	13	-
Bijdrage aan zelfemancipatie, democratie en rechtvaardigheid	20	3	3

*0: niet van toepassing, geen aantoonbaar resultaat, +: enige indicatie van resultaat en ++: duidelijk aantoonbaar resultaat.

De bijdrage aan de realisatie van enkele doelstellingen springt er duidelijk uit. Het gaat dan met name de interculturele uitwisseling. De wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling en de aandacht voor onderbelichte thema's, op de voet gevolgd door aandacht voor beginnende

kunstenaars. Dit is wel de specifieke niche waar het Fonds zich op wil richten. Veel activiteiten richten zich direct op interculturele uitwisseling zowel nationaal, regionaal als ook internationaal. Goede voorbeelden hiervan zijn de jaarlijkse audiovisuele en theaterfestivals in de stad Matadi in Congo door de Espace LIAK Likumbi waar filmers en theatermakers uit de Democratische Republiek Congo, Angola, Congo Brazzaville en soms ook andere landen samenkomen om rond maatschappelijke thema's voorstellingen te maken en workshops te organiseren. Een ander voorbeeld in Congo is het jaarlijkse verhalenfestival van de Compagnie TamTam, waar ook workshops aan verbonden zijn. Via die workshops wordt bijgedragen aan professionalisering van beginnende kunstenaars. Echter deze workshops voldoen slechts zeer beperkt aan de enorme behoefte die er is aan werkelijk goede opleidingen. Festimode Casablanca is een jaarlijkse modeshow waar jonge ontwerpers de kans krijgen moderne, vrijmakende kleding te tonen. Het Fonds financierde twee maal de catalogus van deze modeshow. Dit is een stap in de goede richting, maar stelt de mode-ontwerpers nog onvoldoende in staat om de economische en professionele problemen daadwerkelijk te overkomen.

De realisatie van de wat complexere doelstellingen zoals de bijdrage aan een onafhankelijke culturele sector, vergrote aandacht voor arme gebieden en/of politiek instabiele gebieden en de bijdrage aan zelfemancipatie en democratie zijn moeilijk te realiseren via dit soort kleinere activiteiten. De meest succesvolle activiteiten zijn vaak van personen of organisaties die ook een prijs hebben ontvangen en dan gaat het om de cartoonist Gado en de danser Faustin Linyukela uit Congo.

6.6 Conclusies en verklarende factoren

Gezien de aard van de gefinancierde activiteiten is het moeilijk om een eenduidige beoordeling van doeltreffendheid te geven. Op outputniveau slagen de gefinancierde organisaties en kunstenaars erin om goed zicht te bieden op de gerealiseerde activiteiten, de omvang van de bereikte doelgroep, aandacht in de media, et cetera. Het is van belang vast te stellen dat een enorme variëteit aan doelgroepen, waaronder ook de allerarmsten zijn bereikt. Ook de aard van de ondersteunende organisaties en kunstenaars is zeer verschillend. Er bevinden zich zeker basisorganisaties tussen. Gezien de nadruk op kwaliteit en het feit dat twee derde van de activiteiten niet in arme landen plaatsvindt, wekt het geen verbazing dat de meeste organisaties en kunstenaars niet direct aan de basis voor arme bevolkingsgroepen werken, maar zich meer richten op de geschoolde middenklasse. Vaak zijn zij, de ondersteunde kunstenaars, onderdeel van de internationale diaspora.

Op het niveau van outcome, kunnen de evaluatoren weinig harde resultaten vaststellen, doordat doelstellingen niet meetbaar zijn en het ontbreken van indicatoren. De verschillende programma's behalen verschillende resultaten op de diverse doelstellingen. De prijzen dragen vooral bij aan interculturele uitwisseling en leiden tot follow-up activiteiten, terwijl ook de waardering voor de prijswinnaars en hun producten in vrijwel alle gevallen toeneemt. Enkele prijzen dragen ook zeker bij aan een meer onafhankelijke culturele sector en in een enkel geval leidt het tot meer aandacht voor onderbelichte thema's.

Het netwerkprogramma zou vooral bijdragen aan een meer onafhankelijke culturele sector en ook op interculturele uitwisseling.

Het culturele noodhulpprogramma houdt zich bezig met een onderbelicht thema, vaak in moeilijke gebieden. De wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling van de bevolking is niet altijd helder, zo blijkt uit de case studies.

Het grootste programma, namelijk de aanvragen, boekt resultaten op het bevorderen van de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling, interculturele uitwisseling en ook het stimuleren van beginnende kunstenaars.

Op de meer maatschappelijke doelstellingen, namelijk bevordering van zelfmancipatie, democratie en rechtvaardigheid, grotere aandacht voor politiek instabiele of arme gebieden, scoren vrijwel alle programma's laag. Dit komt overeen met de in het vorige hoofdstuk vastgestelde fragmentarische aandacht voor ontwikkelingsrelevantie.

Ook bij de beoordeling van de doeltreffendheid doet zich een dilemma voor. De standaard discussie bij de beoordeling van doeltreffendheid is of het glas half vol dan wel half leeg is. Enerzijds kan beargumenteerd worden dat weliswaar op elke doelstelling wel positieve resultaten zijn bereikt, maar dat dit bij elkaar slechts een druppel op de gloeiende plaat is. Anderzijds redeneert het Fonds dat een fantastisch netwerk is opgebouwd met veel goede partners en heel interessante en innovatieve activiteiten. Deze twee redeneringen zijn gebaseerd op het toepassen van een verschillende meetlat hetgeen leidt tot een sterk uiteenlopende appreciatie van de mate waarin resultaten zijn bereikt.

7 Analyse van doelmatigheid

In dit hoofdstuk komen de volgende onderzoeksvragen aan de orde:

- Hoeveel middelen (financieel, menskracht) is door het Fonds aan de onderscheiden programma's besteed?
- In welke verhouding staan de kosten en inzet van menskracht tot de behaalde resultaten? Zijn de middelen doelmatig ingezet?
- Beschikt het PCF over een monitoring en evaluatiesysteem waarmee het zelf de voortgang en doelbereiking van activiteiten registreert? Op welke manier zijn de resultaten door het Fonds zelf vastgesteld?
- Is de organisatie en controlefunctie van het Fonds toegesneden op de uitvoering van de taken? Welke maatregelen worden genomen om de risico's van de fraude en corruptie te beperken binnen de gegeven context?

De eerste vraag is al in feitelijke zin in hoofdstuk 3 aan de orde geweest en hier ronden we de analyse van de beheerskosten en de programmakosten af. Ook gaan we per programma in op de doelmatigheid van de activiteiten. Allereerst gaan we echter in op het monitoring en evaluatiesysteem van het Fonds.

7.1 Monitoring en evaluatie

Het Fonds concentreert de aandacht vooral op de selectie van de activiteiten en uit het dossieronderzoek blijkt dat er weinig aandacht is voor monitoring en evaluatie. De dossiers bevatten meestal wel rapportages waarin de activiteiten zijn beschreven en ook het aantal bezoekers en de publiciteit die is gerealiseerd. Er is echter ook een redelijk groot aantal dossiers – naar schatting een derde bleek uit de steekproef – waar de projectrapportages uiterst summier zijn en waarin de gerealiseerde activiteiten niet duidelijk zijn weergegeven.

Het Fonds is er wel op gericht om eindrapportages binnen te krijgen. Echter zeker bij het grote aanvragenprogramma treedt het niet in dialoog met de uitvoerende organisatie om eventueel meer informatie te verkrijgen. Het Fonds komt meestal niet toe aan het stellen van vragen naar aanleiding van de rapportages, zo blijkt uit de dossiers en de interviews.

De filosofie van het Fonds is dat men niet de eigen doelstellingen wil opleggen aan aanvragende organisaties en het Fonds vertrouwt op de eigen zorgvuldige selectie. Het past niet in de filosofie van het Fonds om veel te toetsen en te controleren.

Ook blijkt uit de gesprekken met medewerkers van het Fonds dat er weinig tijd is voor monitoring en evaluatie, omdat selectie heel veel tijd en aandacht vraagt. Uit de case studies blijkt niet dat het Fonds er systematisch op gericht is om zicht te krijgen de behaalde resultaten. Er is ook geen systeem in het Fonds om resultaten van projectniveau op programmaniveau te aggregeren en daar lessen uit te trekken.

De enkele project- en programma-evaluaties bieden eveneens weinig zicht op resultaten.

Concluderend stelt het evaluatieteam vast dat er geen systeem is binnen het Fonds om doelbereiking vast te stellen. Dat is jammer, omdat zo ook kansen gemist worden om lessen te trekken die verdere kennisuitwisseling kunnen bevorderen.

7.2 Doelmatigheid van de programma's

7.2.1 Prijzen

Programmakosten

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de directe kosten van het prijzenprogramma en de relatie tussen directe programmakosten en toegerekende programmakosten voor de periode 2005-2009.

Tabel 6.1 Overzicht van de kosten prijzenprogramma

Programma	2005	2006	2007	2008	2009	TOTAAL
Prijzengeld	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000	1.750.000
Kosten prijsuitreiking en prijscommissie	300.000 ³²	300.000	400.000	300.000	300.000	1.600.00
Toegerekende kosten	101.617 (14%) ³³	202.339 (24%)	147.014 (17%)	239.022 (27%)	275.172 (30%)	965.164 (23%)
Totale kosten Prijzen	751.617	852.339	847.014	889.022	925.172	4.265.164

De kosten van het prijzenprogramma zijn hoog. De gerealiseerde uitgaven van het Fonds laten zien dat in 2009 voor het toekennen van een prijzengeld van 350.000 euro de kosten 275.172 euro (62% van het totaalbedrag van 952.172 euro) bedroegen. Dit is een relatief hoog bedrag. De hoge kosten betreffen eveneens het werk van de prijscommissie en vooral ook de prijsuitreikingen die in het overzicht tot de directe programmakosten worden gerekend. Het jaarlijkse evenement in Amsterdam is de grootste kostenpost. Het uitgekeerde prijzengeld bedraagt ruim 40% van de totale kosten van het programma.

Doelmatigheid van de activiteiten

Aan de toegekende geldbedragen zijn geen voorwaarden verbonden. Dat wordt zeer gewaardeerd door de laureaten. Sommige laureaten besteden een deel van het prijzengeld voor bredere maatschappelijke doelen, zoals Faustin Linyekula in Congo en dat doen andere laureaten ook wel. Er zijn ook laureaten die het prijzengeld voor persoonlijke ontwikkeling gebruiken of als pensioen-voorziening zien.

Beheer

Het beheer van de prijzen beperkt zich tot de zorgvuldige selectie van de laureaten (zie hoofdstuk 3), de organisatie van de prijsuitreikingen en de jaarlijkse publicatie. Het Fonds houdt contact met de meeste laureaten, maar er is geen sprake van systematische monitoring van hun ontwikkeling.

³² Jaarlijks wordt € 650.000 door het bestuur voor het prijzenprogramma beschikbaar gesteld daarnaast is er vaak sprake van co-financiering (in natura)

³³ Tussen haakjes het percentage van de toegerekende kosten ten opzichte van de totaal kosten van het betreffende programma

7.2.2 CER

Programmakosten

Tabel 6.2 Overzicht van de kosten CER programma

Programma	2005	2006	2007	2008	2009	TOTAAL
Cultural Emergency Response		254.999	160.327	396.318	751.800	1.563.444
Toegerekende kosten ³⁴			58.988 (27%)	94.910 (19%)	202.051 (21%)	355.949 (21%)
Totaal Cultural Emergency Response			219.315	491.228	953.851	1.664.394

De toegekende programmakosten van het CER programma bedragen 21% van de totale uitgaven. Er zijn geen benchmarkgegevens bekend, omdat dit een uniek programma betreft. Deze kosten lijken redelijk, maar het ontbreekt de evaluatoren aan een duidelijke maatstaf.

Doelmatigheid van de activiteiten

De financiering door het Fonds van maximaal € 35.000³⁵ voor CER activiteiten is 'bescheiden' te noemen. Daarnaast worden de projecten vaak vanuit andere bronnen medegefinancierd. Dit is beleid van het Fonds, die de partners aanmoedigt om van meerdere subsidiebronnen gebruik te maken. Dit is in alle case studies gebeurd. In het geval van de restauratie van de Milma Pal moskee in Afghanistan werden de additionele kosten voor internationale support van Afghaanse professionals and office overhead door partner Aga Khan Trust for Culture (AKTC) zelf gedragen. In de andere case studie heeft de Jamaicaanse overheid 315.000 euro toegezegd na overdracht van restauratie rapport van het project, voor de kosten van daadwerkelijk restauratie van het Ward Theater. Ook in het geval van de Restoration of Drametse Lhakang in Bhutan is er sprake van medefinanciering (Unesco). Hierdoor zijn de financieringen van de projecten, noodhulp aan cultuurgoed, zeker doelmatig te noemen.

Beheer

Uit de case studies blijkt dat er bij de monitoring eigenlijk alleen aandacht wordt besteed aan de bouw en dat er weinig aandacht is voor het proces en mogelijke ontwikkelingsaspecten. De eindcontrole van een CER project gebeurt grotendeels op basis van hoge kwaliteit foto's die moeten worden meegestuurd met het eindrapport. Er is weinig controle op de daadwerkelijke uitvoering en bijvoorbeeld de capaciteitsversterking van de overheid of de gemeenschap om het beheer van het gerestaureerde object naar behoren plaats te laten vinden.

De programmamedewerkers zijn zeker kritisch naar zichzelf en zijn op zoek naar verbetering. Zo willen zij meer aandacht geven aan de duurzaamheid van projecten en willen meer lessen trekken uit eerdere projecten.

³⁴ Toegerekende kosten voor 2006 zitten verwerkt in de kosten van het aanvragenprogramma van dat jaar.

³⁵ Het CER steering committee kan financiering tot een bedrag van maximaal € 35000 goedkeuren. In uitzonderingsgevallen kan het Fonds een hoger bedrag toekennen.

7.2.3 Netwerkprogramma

Programmakosten

Tabel 6.3 Overzicht van de kosten van het Netwerkprogramma

Programma	2005	2006	2007	2008	2009	TOTAAL
Netwerken	440.050	382.351	390.481	394.559	399.424	2.006.865
Toegerekende kosten	54.830 (11%)	81.455 (18%)	71.591 (15%)	43.424 (10%)	136.636 (25%)	387.936 (16%)
Totaal Netwerken	494.880	463.806	462.072	437.983	536.060	2.394.801

Uit dit overzicht blijkt dat de toegerekende programmakosten 16% van de totale kosten bedragen. Echter bijna 20 procent van het jaarlijkse budget voor het netwerkprogramma van € 400.000 wordt uitgegeven aan halfjaarlijkse netwerkbijeenkomsten, want een deel van deze kosten is voor rekening van het Fonds, maar een belangrijk deel is opgenomen in de financieringen voor de partners. Een bedrag van ongeveer € 80.000³⁶ voor deze netwerkbijeenkomsten lijkt relatief hoog. Deze kosten zouden teruggebracht kunnen worden door inzet van andere communicatiemiddelen zoals teleconferentie, intranet et cetera.

Doelmatigheid van de activiteiten

Het bedrag van 180.000 euro is voor sommige kleinere netwerkpartners een zeer aanzienlijk deel van hun begroting. In het kader van gelijkheid wil het Fonds geen onderscheid maken tussen de netwerkpartners, terwijl de capaciteit en de grootte van de organisaties wel zeer uiteen lopen. Het aantal case studies van netwerkpartners is beperkt en MYSA en Drik zijn sterke en grote organisaties die doelmatig werken. Volgens de evaluatoren bestaat het gevaar dat het vaste bedrag van 180.000 euro tot beperkte kostenefficiëntie kan leiden, omdat er activiteiten worden gezocht om het programma te vullen. Daarvoor zijn enkele aanwijzingen in de dossiers, maar dit kan niet volledig met bewijzen gestaafd worden.

Beheer

De case studies tonen aan dat met de planning van de activiteiten waar veel aandacht aan wordt besteed bij de opstelling van het driejarenplan in de praktijk zeer flexibel wordt omgegaan. Zo vinden vaak aanzienlijke aanpassingen van de oorspronkelijke activiteitenplannen plaats. In het geval van Reyum in Cambodja is zelfs het gehele voorstel aangepast. Ook komt het voor dat activiteiten pas tijdens de uitvoering worden aangepast. De geplande gezamenlijke activiteiten die door Drik zouden worden uitgevoerd, zijn eigenlijk allemaal door gebrek aan belangstelling van de andere netwerkpartners op een andere manier uitgevoerd. Voorbeeld hiervan is de geplande workshop over media en communicatiestrategieën die uiteindelijk alleen voor lokale deelnemers gegeven is. Daarnaast zijn er onafhankelijk van het programma wel activiteiten tussen Drik en netwerkpartners ontwikkeld.

Volgens de evaluatoren wijst dit enerzijds op een grote mate van flexibiliteit, maar anderzijds stelt dit vragen ten aanzien van de doelmatigheid. Immers het schrijven van het voorstel vergt een aanzienlijke tijdsinspanning van de programmacoördinator en de netwerkpartner.

Monitoring & evaluatie gebeurt op basis van de jaarlijkse voortgangsrapportages, de contacten tijdens de netwerkbijeenkomsten en de gezamenlijke evaluatie na afloop. De eindevaluatie van de

³⁶ De berekening is gebaseerd op de besteding van 10% van het jaarlijkse budget (= 40.000) aan de halfjaarlijkse bijeenkomsten en de begrote kosten voor de netwerkbijeenkomsten in de budgetten van de netwerkpartners (vb Drik € 3750 begroot per bijeenkomst)

netwerkpartnerrelatie geschiedt door een schriftelijke rapportage door zowel de netwerkpartner als het Fonds. De evaluaties bestaan uit het invullen van een vragenlijst door beide partijen. De twee bestudeerde eindevaluaties geven aan dat er weinig aandacht aan concrete resultaten, realisatie van doelstellingen en doelmatigheid besteed wordt, wat gezien de omvang en de lengte van de financiering erg minimaal is.

7.2.4 Aanvragen

Programmakosten

De toegerekende programmakosten van de eerste drie componenten van het aanvragenprogramma (zie tabel 6.4) zijn met 8% opmerkelijk laag, terwijl de toegerekende programmakosten van de publicaties met 26% relatief hoog genoemd kunnen worden.

Tabel 6.4 Overzicht van de kosten Aanvragenprogramma (projecten, uitwisseling en tickets)

Programma	2005	2006	2007	2008	2009	TOTAAL
Projecten en Uitwisseling (incl. CER 2005)	1.393.644	1.376.245	1.561.496	1.485.727	1.116.177	6.933.289
Toegerekende kosten	190.866 (12%)	77.309 (5%)	72.917 (4%)	83.030 (5%)	183.494 (14%)	607.616 (8%)
Totaal projecten en uitwisseling	1.584.510	1.453.554	1.634.413	1.568.757	1.299.671	7.540.905

Tabel 6.5 Overzicht van de kosten aanvragenprogramma (publicaties)

Programma	2005	2006	2007	2008	2009	TOTAAL
Publicaties	463.875	282.969	297.650	250.820	234.700	1.530.014
Toegerekende kosten	38.179 (8%)	198.057 (41%)	72.917 (20%)	82.848 (25%)	157.440 (40%)	549.441 (26%)
Totaal publicaties (incl. Lib 2006)	502.054	481.026	370.567	333.668	392.140	2.079.455

Doelmatigheid van de activiteiten

De meeste financieringen voor uitwisselingen, projecten en tickets zijn beperkt in omvang. De financiële rapportage is meestal zorgvuldig. Veel activiteiten worden door verschillende donoren ondersteund. De omvang van de activiteiten (dat wil zeggen het aantal plaatsen dat in een tournee wordt aangedaan, het aantal voorstellingen en workshops bij een festival) wordt aangepast aan de financiering. Er is zeker sprake van een zekere fungibiliteit in de financiering, dat wil zeggen dat als het Fonds zegt een publicatie of een workshop te willen financieren van een geheel van activiteiten het in de praktijk niet controleerbaar is of daadwerkelijk het bedrag van het Fonds op die manier is ingezet. De case studies tonen aan dat de meeste financieringen op projectniveau zeker doelmatig zijn. Er wordt zorgvuldig met de middelen omgegaan en goedkope oplossingen gezocht om zoveel mogelijk activiteiten uit te voeren, met oog voor kwaliteit.

De doelmatigheid van tickets kon niet vastgesteld worden door de evaluatoren, omdat onvoldoende ontvangers van tickets bereikt konden worden.

Beheer

De enorme hoeveelheid aanvragen, namelijk ruim 2000 per jaar sinds 2007 zorgt voor een aanzienlijke beheerslast in het voortraject. Het Fonds heeft getracht daar goede procedures voor te ontwikkelen (zie hoofdstuk 3) zodat in de eerste ronde al veel aanvragen afvallen. Daarbij worden

voor de aanvragers niet altijd transparante criteria gehanteerd. Ook schiet het informeren van de aanvragers omtrent de afwijzing en de redenen daarvoor er soms bij in, zo bleek bij een vijftal bezochte aanvragers in Congo. De geïnterviewden in Congo klaagden ook over de veelvuldige wisselingen van staf en het feit dat men geen vast contactpunt had.

7.3 Organisatie en controle

Er wordt op zorgvuldige wijze gewerkt door het Fonds in het voortraject, en via het steeds vragen van second opinions op het moment van beoordeling van aanvragen, wordt corruptie en misbruik zeer beperkt.

In hoofdstuk 3 zijn de beheerskosten weergegeven en die zijn met ongeveer 16% in de periode 2005-2008 en 8% in 2009 zeer ruim binnen de door het ministerie vastgestelde kader van maximaal 20%. Net als bij andere organisaties zijn de toegerekende programmakosten (gemiddeld 16%³⁷) in enkele gevallen, vooral bij het prijzenprogramma, maar ook bij publicaties aanzienlijk en een punt van aandacht.

De financiële controle op de activiteiten is heel licht. Deze vindt plaats op basis van rapportages en mogelijke producten, maar niet via bewijslast (bonnetjes, et cetera). Dit past bij de filosofie gebaseerd op respect en vertrouwen tussen partners. Ook geeft het Fonds aan dat een gedetailleerde controle teveel tijd en geld zou kosten. Dat argument is geldig voor de meeste kleine activiteiten, maar voor grotere uitgaven zou iets meer controle gewenst zijn.

Ter wille van de evaluatie is verder nagegaan of door het Fonds in voldoende mate aandacht is besteed aan het voorkomen van fraude en corruptie. Over de geëvalueerde periode hebben zich twee incidenten voorgedaan, namelijk rond de Sahel Opera en de tweede fase van een CER project betreffende de follow-up restauratie van een moskee in Marokko³⁸. Door het Fonds is na het vaststellen van de problemen adequaat opgetreden. Het Fonds gebruikt vooral het netwerk om de reputatie van de aanvragers, bijvoorbeeld de naamsbekendheid en de erkenning van vakgenoten, te onderzoeken. In de praktijk is dit volgens de evaluatoren een voldoende en zeker ook kosteffectieve methode. Voor wat betreft de netwerkpartners, zou men kunnen inzetten op de selectie van een aantal projecten voor een audit. De kosten hiervoor zijn in OS landen vaak niet meer dan €1500 à €2000.

7.4 Verklarende factoren en conclusies

De kwaliteit van monitoring en evaluatie door het Fonds is zeer matig. In feite wordt er na het ontvangen van de rapportages nauwelijks aandacht aan systematische monitoring en evaluatie besteed. Het Fonds aggregereert geen gegevens op systematische wijze en trekt weinig lessen, waardoor kennisontwikkeling beperkt blijft.

Financiële controle is eveneens vrij licht. Dit past bij de filosofie van het Fonds dat niet in een traditionele donorrol wil kruipen. In de praktijk hebben zich weinig gevallen van fraude voorgedaan.

³⁷ Toegerekende kosten voor het Library programma bedragen gemiddeld 14% (4% in 2007, 4% in 2008 en 31% in 2009)

³⁸ Strikt gesproken was dit geen directe financiering door het Fonds, maar betrof deze tweede fase een committering van het Nederland Marokko Fonds dat door de ontvanger niet besteed is voor het bestemde doel. Het gaat om € 11.250 plus € 5.000 direct gedoneerd door de Nederlandse ambassade te Marokko. Er was geen contract tussen het PCF en de ambassade.

Een verdere analyse van het beheer toont aan dat vooral de selectiefase heel veel tijd en energie vergt met name in het aanvragen- en prijzenprogramma. Het veldbezoek in Congo toonde aan dat niet in alle gevallen aanvragers geïnformeerd worden over afwijzing. Ook lijkt de tijd en energie voor de selectiefase ten koste te gaan van de aandacht voor verdere follow-up.

De nadere analyse van de controlefunctie toont aan dat er voldoende checks en balances in het systeem zijn ingebouwd om corruptie en fraude te voorkomen. Er zijn twee incidenten geweest die niet standaard activiteiten van het Fonds betreffen, namelijk de Sahel Opera en de tweede fase van een CER-project in Marokko. Op deze incidenten is adequaat gereageerd.

De beoordeling van de doelmatigheid van de activiteiten onder de verschillende programma's levert een gevarieerd beeld op. De doelmatigheid van de projecten en uitwisselingen onder het aanvragenprogramma is goed wanneer naar de vaak beperkte kosten voor de gerealiseerde outputs en de doorlooptijd wordt gekeken. Aan de prijzen zijn geen voorwaarden verbonden en daardoor varieert de doelmatigheid zeer. Voor het netwerkprogramma zijn te weinig gegevens beschikbaar om daadwerkelijk de doelmatigheid te beoordelen.

Op het programmaniveau zijn er ook grote verschillen wanneer naar de toegerekende programmakosten wordt gekeken. De programmakosten van de drie componenten van het aanvragenprogramma (projecten, uitwisseling en tickets) zijn opmerkelijk laag, terwijl de toegerekende programmakosten van de publicaties relatief hoog genoemd kunnen worden. Vooral de kosten voor het prijzenprogramma zijn zeer hoog. Dit is weliswaar het paradepaardje en uithangbord van het Fonds, maar enige reflectie op deze kosten lijkt zinvol. Ook de kosten van de netwerkbijeenkomsten zijn relatief hoog te noemen. Daarentegen zijn de kosten van het grootste deel van het aanvragenprogramma op de publicaties na relatief laag.

Wat betreft de totale beheerskosten van het Fonds is vastgesteld dat deze ruim binnen de door het ministerie gestelde norm vallen.

Ook bij de beoordeling van doelmatigheid kan het evaluatieteam een dilemma schetsen. Het Fonds is niet gericht op controle, want dat past niet bij haar uitgangspunten van respect, vertrouwen en gelijkwaardigheid. Wellicht schiet daardoor monitoring en evaluatie erbij in. Kosten voor prijsuitreikingen, publicaties en netwerkbijeenkomsten zijn hoog, terwijl daar vraagtekens bij gesteld kunnen worden. Het ontbreekt het Fonds aan duidelijke criteria voor programmakosten.

8 Conclusies en aanbevelingen

8.1 Conclusies

Het programma van eisen vraagt aandacht voor zes onderzoeksvragen. Deze vragen richten zich vooral op relevantie, doeltreffendheid en doelmatigheid. In dit slothoofdstuk formuleren wij conclusies aan de hand van de evaluatiecriteria. Tevens presenteren wij aanbevelingen en opties voor de toekomst. Bij de aanbevelingen voor de toekomst maken wij onderscheid tussen aanbevelingen voor de subsidiegever enerzijds en het Prins Claus Fonds anderzijds.

Een woord vooraf bij deze conclusies is op de plaats. De opdrachtgever, het ministerie van Buitenlandse Zaken, vroeg om een onafhankelijke evaluatie gebaseerd op een strak evaluatiekader waarin het gaat om duidelijk aantoonbare en bij voorkeur meetbare resultaten aan de hand van een helder en eenduidig evaluatiekader. Tegelijkertijd is overeengekomen dat de doelstellingen en werkwijze van het Prins Claus Fonds uitgangspunt zijn voor deze evaluatie. Het beleid inzake cultuur en ontwikkeling wat ten grondslag ligt aan de afspraken in de subsidieovereenkomst tussen het ministerie en het Fonds vormt *niet* het uitgangspunt voor deze evaluatie. Dit heeft de evaluatie voor bijzondere uitdagingen geplaatst. Een eerste probleem was dat het Prins Claus Fonds de doelstellingen niet op een dergelijke meetbare manier heeft geformuleerd. Deze manier van evalueren is derhalve nieuw voor het Fonds. Een tweede probleem was dat het ministerie via de evaluatie kaders stelt die het voordien niet op deze expliciete wijze stelde jegens het Fonds. Daarom is het van belang voor alle betrokken partijen om oog te hebben voor de verschillende invalshoeken van de belanghebbenden. De evaluatoren hebben getracht om recht te doen aan de verschillende gezichtspunten. In de context daarvan is het mogelijk dat diegenen die een 'strakke' evaluatie voorstaan van mening zijn dat conclusies wellicht te positief geformuleerd zijn, simpelweg omdat niet in alle gevallen hard bewijs voorhanden is. Anderzijds zullen vertegenwoordigers van het Fonds wellicht schrikken van de voor hen mogelijk confronterende conclusies. Het is de uitdaging om niet vanuit één gezichtspunt te redeneren.

Conclusies relevantie

De reconstructie van de interventielogica is een onlosmakelijk onderdeel van de beoordeling van relevantie. Het doel van het Prins Claus Fonds is volgens de statuten "het vergroten van het inzicht in culturen en het bevorderen van de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling". De wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling interpreteert het Fonds als: "de erkenning van de integrale rol van cultuur in ontwikkelingsprocessen". Een begrip dat Prins Claus Fonds vanaf het begin ook veel gebruikt is "cultuur als basisbehoefte". Het is een begrip dat een grote rol speelt in de praktijk van het handelen. De doelstellingen zijn vooral in algemene en conceptuele termen uitgewerkt, naast meer thematische begrippen als *Zones of Silence en Amnesty for Culture*. Daarnaast is er aandacht voor aankomende kunstenaars en zich ontplooiende intellectuelen die experimenteren. Het Fonds maakt een duidelijke keuze voor de kwaliteit van het vormgevende vermogen.

Gedurende het bestaan van het Prins Claus Fonds zijn er duidelijke constanten in uitgangspunten, visie, missie en doelstellingen. Er zijn voldoende debatten gevoerd die zich echter niet eenduidig vertaald hebben in de formulering van heldere 'meetbare' operationele doelstellingen. Daardoor zijn er wat hiaten in de interventielogica die het moeilijk maken voor het Fonds zelf om na te gaan of ze op de juiste weg is.

Het is begrijpelijk dat begrippen cultuur en ontwikkeling moeilijk te duiden zijn. Het Fonds hanteert in theorie een breed antropologisch cultuurbegrip, maar in de uitwerking naar de verschillende programma's en activiteiten domineert het beeld van kunst in brede zin. Dit blijkt uit het feit dat het Fonds voor het begrip cultuur kwaliteit, diversiteit, en innovatie vooropstaat. Wat betreft het begrip ontwikkeling heeft het Fonds altijd enige afstand genomen tot de traditionele ontwikkelingssamenwerking en een eigen invalshoek gekozen met grotendeels andere partners dan gebruikelijk in ontwikkelingssamenwerking. Het Fonds ziet cultuur als aanjager van ontwikkeling.

Via thema's heeft het Fonds getracht prioriteiten te stellen en de begrippen van cultuur en ontwikkeling nader in te vullen. Die thema's waren in de evaluatieperiode *Beauty in Context*, *Zones of Silence*, *Creating Spaces of Freedom* en *Living Together*. De laatste twee thema's worden volgens de nieuwe toekomstvisie 2011-2015 geïntegreerd in de twee eerdere thema's. Daarnaast heeft het Fonds regelmatig gewerkt met het thema *Culture and conflict* – soms ook *Amnesty for culture* - en dit zal de focus zijn voor de komende vijf jaar. Noch de reconstructie van de interventielogica, noch de case studies hebben aan kunnen tonen dat deze thema's nader geoperationaliseerd zijn.

Het Fonds wil relaties aangaan op basis van gelijkwaardigheid en respect en dat is een belangrijk uitgangspunt voor het handelen. Dat uitgangspunt verklaart ook waarom het netwerk, bestaande uit veel personen en organisaties in verschillende landen, ook een belangrijke rol speelt in de aanpak. Het Fonds heeft een keuze gemaakt om in ontwikkelingslanden te werken, zonder daarbij een duidelijk landenbeleid te voeren. Wel is in het verlengde van de discussie over thema's zoals *Zones of Silence* en *Culture and conflict* gesproken over specifieke aandacht voor bepaalde landen. Dat heeft zich echter niet vertaald in heldere en eenduidige richtlijnen per programma.

In de relatie tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken en het Fonds valt op dat het ministerie altijd grote vrijheid aan het Fonds heeft gelaten. In de subsidiebeschikkingen zijn weinig verplichtingen opgenomen en zeker geen resultaatsverplichtingen. Ook ontbreekt het aan verwijzingen naar beleidsdoelstellingen. Dit geeft aan dat het Fonds altijd veel vrijheid heeft gehad om het kader te bepalen, maar tevens dat het ministerie geen helderheid heeft verschaft omtrent wat het verlangt. Beide partijen hebben licht uiteenlopende percepties van de beperkte dialoog die heeft plaatsgevonden. De spanningen tussen concepten doen zich voor rondom de interpretatie van het begrip ontwikkelingsrelevantie, het voeren van een landenbeleid gericht op de armste landen en de kostenstructuur van het Fonds.

Uit de ex ante beoordeling van relevantie van de onderzochte activiteiten blijkt dat deze aansluiten bij de doelstellingen van het Fonds. Het Fonds laat zich duidelijk leiden door de activiteiten die op haar weg komen in overeenstemming met de vraaggerichte benadering. Het brede netwerk en de open en avontuurlijke houding van het Fonds heeft ertoe geleid dat er een groot aantal gevarieerde vernieuwende cultuuruitingen is gefinancierd. Het Fonds heeft op deze wijze een uniek mondiaal netwerk opgebouwd van vooraanstaande kunstenaars en intellectuelen die op verschillende niveaus uitblinken. Het Fonds slaagt erin, door de nadruk te leggen op het experiment en de artistieke kwaliteit, in enkele landen *een niche* in de culturele sector te bedienen die andere organisaties laten liggen. Dit is geheel en al in lijn met de uitgangspunten van het Fonds.

Het ontbreekt het Fonds aan een landenperspectief, omdat immers voor een heel brede vraaggerichte invalshoek is gekozen. Er zijn derhalve ook geen analyses van behoeften in landen en regio's ook niet van enkele zogenaamde zones of silence. Bij de selectie door het Fonds ligt de nadruk op de culturele criteria. Het valt op dat de toetsing van vooral de ontwikkelingscriteria weinig specifiek van karakter is. Bij de toetsing van ontwikkelingsrelevantie is sprake van het

karakteriseren van landen en regio's aan de hand van brede weinig uitgewerkte concepten. Zo staat nogal eens in de beoordeling van de aanvragen dat Noord-Afrika en Congo als zones of silence kunnen worden gekarakteriseerd zonder dat dit op enigerlei manier wordt uitgewerkt.

Bij de relevantie van enkele (sub)programma's zoals de tickets als onderdeel van het aanvragenprogramma kunnen vraagtekens gezet worden. Immers het gaat vooral om interculturele uitwisseling en het doelbereik hiervan is niet of nauwelijks vast te stellen. Veldonderzoek toonde aan dat de ontvangers van tickets vrijwel nooit achterhaald konden worden. Ook voor het netwerkpartnerprogramma geldt dat de doelstellingen niet heel duidelijk zijn, waardoor doelbereik moeilijk vast te stellen zal zijn.

De vraag is of de grote *spreiding* van de interventies over vele landen en via een redelijk groot aantal programma's en subprogramma's problematisch is. Het lijkt erop dat het moeilijk is om zonder een helder landenperspectief steeds de juiste keuze te maken die niet alleen goed aansluit bij de behoeften maar ook leidt tot goede resultaten. Op programmaniveau hebben eerdere evaluaties al vragen gesteld bij enkele subprogramma's en in 2009 is besloten om een kenniscentrum op te richten waar die subprogramma's in op zouden kunnen gaan. De vraag of de verschillende oude en nieuwe programma's allemaal potentieel voldoende zicht bieden op de realisatie van de doelstellingen wordt binnen het Fonds weinig gesteld.

Conclusies doeltreffendheid

Op outputniveau slagen de gefinancierde organisaties en kunstenaars erin om goed zicht te bieden op de gerealiseerde activiteiten, de omvang van de bereikte doelgroep, aandacht in de media, et cetera. Het is van belang vast te stellen dat een enorme variëteit aan doelgroepen, waaronder ook de allerarmsten is bereikt. Vaak worden voorstellingen gegeven of exposities georganiseerd in afgelegen gebieden voor arme inwoners die anders daartoe geen gelegenheid hebben. Het bereik kan oplopen voor activiteiten voor een select gezelschap van bepaalde netwerkpartners tot 150.000 personen per activiteit. Anderzijds zijn er ook de prijsuitreikingen op de ambassades en optredens in internationaal gerenommeerde centra.

De verschillende programma's scoren verschillend op de realisatie van diverse doelstellingen. De netwerkpartners waarderen het Fonds vooral vanwege de gelijkwaardige relatie, die is gebaseerd op respect en vertrouwen die er tussen de partners en het Fonds bestaat, maar ook vanwege de flexibiliteit van de financieringsrelatie. De organisaties geven aan dat zij zich in hun activiteiten gesterkt voelen door de ondersteuning van het Fonds. Het netwerkprogramma draagt verder volgens de case studies vooral bij aan een meer onafhankelijke culturele sector en ook aan de bevordering van interculturele uitwisseling.

De prijzen dragen eveneens bij aan interculturele uitwisseling en leiden ook tot follow-up activiteiten, terwijl de waardering voor de prijswinnaars en hun producten in vrijwel alle gevallen toeneemt. Enkele prijzen dragen ook zeker bij aan een meer onafhankelijke culturele sector en in een enkel geval leidt het tot meer aandacht voor onderbelichte thema's.

Het culturele noodhulpprogramma houdt zich bezig met onderbelichte thema's, vaak in moeilijke gebieden. De wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling van de bevolking staat zeker op de agenda, maar de uitwerking in de praktijk is niet altijd helder, zo blijkt uit de case studies. Zo is de rol van de gemeenschap bij het beheer van de gerestaureerde gebouwen vaak niet duidelijk vastgesteld.

Voor het zeer omvangrijke aanvragenprogramma is vastgesteld dat de activiteiten vooral bijdragen aan intensivering van interculturele uitwisseling, de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling en

meer aandacht voor onderbelichte thema's, op de voet gevolgd door aandacht voor beginnende kunstenaars.

Op de meer maatschappelijke doelstellingen, namelijk bevordering van zelfemancipatie, democratie en rechtvaardigheid, grotere aandacht voor politiek instabiele of arme gebieden, kon voor vrijwel alle programma's relatief weinig aantoonbare resultaten worden vastgesteld.

De internationale waardering voor het Fonds blijkt vaak vergroot te zijn door de prijzen, maar ook netwerkpartners hebben internationale prijzen gekregen. Ondersteunde organisaties geven aan dat zij aan geloofwaardigheid en bekendheid hebben gewonnen door de steun van het Fonds en dit blijkt uit (internationale) perspublicaties. Een aanzienlijk aantal follow-up activiteiten is de spin-off geweest van de ondersteuning en dit varieert van het opzetten van een cultureel centrum door een laureaat tot het geven van workshops en trainingen en follow-up voorstellingen of tentoonstellingen in Nederland en andere landen.

Bij de beoordeling van doeltreffendheid is het van belang om te realiseren dat het Prins Claus Fonds een groot aantal relatief kleine activiteiten ondersteunt en dat op basis van de case studies geen representatief oordeel valt te vellen. Vaak betreft het relatief kleine kortstondige activiteiten die meer of minder goed in de lokale omgeving zijn ingebed en waarvan de uitstraling soms groot is, maar vaak ook beperkt. Voor organisaties in arme landen, zoals Congo, heeft het eenmalig of twee keer financieren van een festival niet direct een blijvend effect, noch op de organisatie noch op de omgeving.

Beoordeling van doelmatigheid

Voor het beoordelen van de doelmatigheid moet naar verschillende indicatoren worden gekeken. Allereerst gaat het om de hoogte van de beheerskosten waaraan door het ministerie een grens van 20 procent is gekoppeld. De beheerskosten van het Fonds zijn in de periode 2005-2009 ruim onder dit maximale percentage gebleven en na herberekening volgens algemeen geldende criteria is de beheerslast in 2009 zelfs gehalveerd tot 8,1 procent. Op het programmaniveau zijn er wel grote verschillen wanneer naar de toegerekende programmakosten wordt gekeken. Vooral de kosten voor het prijzenprogramma zijn zeer hoog door onder andere de kosten van de prijsuitreiking. Ook de kosten van de netwerkbijeenkomsten en publicaties zijn relatief hoog te noemen. Daarentegen zijn de kosten van de overige drie componenten van het aanvragenprogramma (projecten, uitwisseling en tickets) relatief laag.

Vervolgens is ter wille van de evaluatie nagegaan of door het Fonds in voldoende mate aandacht is besteed aan het voorkomen van fraude en corruptie. In de praktijk hebben zich nauwelijks problemen voorgedaan. Het Fonds gebruikt vooral het netwerk om de reputatie van de aanvragers te onderzoeken. In de praktijk is dit volgens de evaluatoren een voldoende en zeker ook kosteffectieve methode. De nadere analyse van de controlefunctie toont aan dat er voldoende checks en balances in het systeem zijn ingebouwd om corruptie en fraude te voorkomen.

Ten derde is gekeken naar de kwaliteit van monitoring en evaluatie door het Fonds, waarvan de evaluatoren vaststellen op basis van de case studies dat die nog niet op niveau is. In feite besteedt het Fonds na het ontvangen van de rapportages nauwelijks aandacht aan systematische monitoring en evaluatie. Het Fonds aggregereert geen gegevens op systematische wijze en trekt weinig lessen, waardoor kennisontwikkeling beperkt blijft. Concluderend stelt het evaluatieteam vast dat er geen systeem is binnen het Fonds om doelbereiking vast te stellen.

Ten vierde is naar het beheer van het Fonds gekeken. Voor sommige programma's reageert het Fonds op aanvragen, terwijl het voor andere programma's (met name Prijzen, CER en het

netwerkprogramma) zelf op zoek gaat meestal met gebruikmaking van haar netwerk. Een verdere analyse van het beheer toont aan dat vooral de selectiefase heel veel tijd en energie vergt met name in het aanvragen- en prijzenprogramma. Het veldbezoek in Congo toonde aan dat niet in alle gevallen aanvragers geïnformeerd worden over afwijzing. Ook lijkt de tijd en energie voor de selectiefase ten koste te gaan van de aandacht voor verdere follow-up.

De beoordeling van de doelmatigheid van de activiteiten onder de verschillende programma's levert een gevarieerd beeld op. De doelmatigheid van de projecten en uitwisselingen onder het aanvragenprogramma is goed wanneer naar de vaak beperkte kosten voor de gerealiseerde outputs en de doorlooptijd wordt gekeken. Aan de prijzen zijn geen voorwaarden verbonden en daardoor varieert de doelmatigheid zeer. Voor het netwerkprogramma zijn te weinig gegevens beschikbaar om daadwerkelijk de doelmatigheid te beoordelen, maar plaatst het evaluatieteam wel vragen bij de kosten van de netwerkbijeenkomsten.

8.2 Aanbevelingen

Voor het ministerie van Buitenlandse Zaken

- Leg in een nieuwe financieringsovereenkomst met het Prins Claus Fonds een aantal heldere en meetbare resultaatverplichtingen vast die gebaseerd zijn op de doelstellingen van het eigen beleid voor cultuur en ontwikkeling en op de doelstellingen van het Prins Claus Fonds. Beperk het aantal richtlijnen in de financieringsovereenkomst zodat er voldoende ruimte blijft voor het Fonds om de eigen strategie uit te voeren.
- Voer een zakelijke dialoog op de hoofdlijnen die aangegeven zijn in de financieringsovereenkomst en leg de gemaakte afspraken duidelijk vast.

Voor het Prins Claus Fonds

Strategisch niveau

- Werk de interventielogica verder uit. Besteed daarbij vooral aandacht aan het operationaliseren van de beoogde wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling en het begrip 'cultuur als basisbehoefte'. Geef in het verlengde hiervan aan wat operationele en vooral meetbare doelstellingen en daarbij passende indicatoren zijn en hoe die zich verhouden tot de verschillende thema's *Zones of Silence*, *Culture and Conflict* en *Beauty in Context*.
- Overweeg meer focus aan te brengen in de werkterreinen van het Fonds zodat het selectieproces een minder zware beheerslast vormt voor monitoring en kennisontwikkeling. Dit kan door de ontwikkeling van bepaalde scenario's op grond waarvan keuzes worden gemaakt. Bij die scenario's zou ook de positionering van het Fonds ten opzichte van andere organisaties in overweging kunnen worden genomen.
- Mogelijke richtingen waarlangs het Fonds scenario's kan ontwikkelen, zijn:
 - Minder programma's en scherpere selectiecriteria per programma (al of niet voortzetten van het gehele aanvragenprogramma of schrappen van onderdelen daarvan; al of niet voortzetten van het kenniscentrum in de huidige vorm?).
 - Vaststellen van landenprioriteiten en/of prioriteiten voor bepaalde disciplines voor bepaalde programma's (bijvoorbeeld geen landenprioriteiten voor de Prijzen, maar wel voor andere programma's).
 - Sterkere thematische focus voor alle activiteiten of voor bepaalde programma's eventueel in combinatie met landenprioriteiten zodat bijvoorbeeld conflictgebieden structureel meer aandacht zouden krijgen.
- Verdere versterking van het lerende vermogen van het Fonds.

- Reflecteer op de kosten van de verschillende programma's in relatie tot de resultaten en beoordeel of de twee in balans zijn.
- Meer aandacht voor samenwerking met andere nationale en internationale financiers op het gebied van cultuur en ontwikkeling om gezamenlijk behoeften in kaart te brengen en op deze manier complementariteit en coördinatie verder vorm te geven.

Operationeel niveau

- Maak de selectiecriteria voor het aanvragenprogramma transparanter en inzichtelijker en zorg altijd voor een goede terugkoppeling naar de aanvragers.
- Besteed meer aandacht aan het systematisch opvolgen van de resultaten en aan evaluatie van activiteiten in een intensievere dialoog met de ondersteunde organisaties, kunstenaars en intellectuelen.
- Formuleer lessen op basis van een verbeterd systeem waarbinnen resultaten kunnen worden vastgesteld zodat zowel het Fonds als partners zich kunnen verbeteren.
- Overweeg steekproefsgewijze audits voor een selectie van een aantal projecten van de netwerkpartners.
- Geef actiever aandacht aan disseminatie van goede voorbeelden, waarbij ook geleerd kan worden van zaken die wat minder goed verlopen zijn.
- Maak actiever gebruik van nieuwe media, zoals sommige netwerkpartners als Drik al propageren.
- Denk na over de rol die het Fonds kan spelen tijdens de uitvoering van projecten zoals het vergroten van de betrokkenheid van de gemeenschap bij culturele noodhulpprojecten.

Bijlagen

Bijlage 1 Evaluatie Prins Claus Fonds: programma van eisen

Aanleiding

De aanleiding voor het doen uitvoeren van een evaluatie van het Prins Claus Fonds (PCF) ligt in het aflopen van het huidige subsidietijdvak van tien jaar eind 2011. In 2005 is in opdracht van Buitenlandse Zaken en het Fonds een *mid-term review* uitgevoerd, maar een externe evaluatie is nog niet eerder gedaan.

Met het oog op het aangaan van een nieuwe subsidierelatie vanaf 2012 en tevens met het oog op de geplande doorlichting van het Internationaal Cultuurbeleid in 2012 is besloten om het Fonds extern onafhankelijk te laten evalueren. De uitkomsten van de evaluatie zullen meewegen in de besluitvorming over een nieuwe (meerjarige) subsidie.

De evaluatie gaat uit van de overeenkomst tussen de Staat der Nederlanden en Prins Claus van 31 januari 1997, de beschikkingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken betreffende het Prins Claus Fonds van 6 juni 2002, met amendementen op 17 februari 2004 en 24 april 2008, en de documenten die aan de overeenkomst en de beschikkingen ten grondslag liggen. De evaluatie gaat voorts uit van de basisstukken als de statuten uit 1996, het beleidsplan uit 1997 en de Toekomstvisie 2001-2011. De bevindingen worden getoetst aan de doelstellingen zoals beschreven in de genoemde stukken, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen interne stukken van het Fonds en stukken die in het kader van de overeenkomst en beschikkingen zijn opgesteld.

Achtergrond

Het Prins Claus Fonds heeft als doel "het vergroten van het inzicht in culturen en het bevorderen van de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling"³⁹. Het Fonds werd in 1996 in het leven geroepen als geschenk van de Nederlandse regering aan Prins Claus ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag.

Het Fonds implementeert de volgende programma's:

- de Prins Claus Prijzen die jaarlijks mensen en organisaties op het gebied van cultuur en ontwikkeling eren;
- het Netwerksamenwerkingsprogramma waarin gedurende een langere periode van maximaal drie jaar met partnerorganisaties wordt samengewerkt;
- het Aanvragenprogramma waar mensen en organisaties voor hun activiteiten van culturele producties, publicaties en uitwisselingen steun kunnen aanvragen;
- het steunen van Publicaties die visueel en met tekst, vergeten en nieuwe onderwerpen bespreken en inzichtelijk maken (de Prince Claus Fund Library (tot en met 2009));
- het Projectbureau (2005-2009) is in het leven geroepen om gesteunde projecten in Nederland en daarbuiten bekend te maken. Tevens wil het Fonds zijn onderwerpen en thema's verdiepen door middel van conferenties en lezingen. Het wil met dit programma zijn expertise en kennis voor een groter publiek toegankelijk te maken; en
- het Cultural Emergency Response, een programma voor culturele noodhulp na conflicten of natuurrampen.

³⁹ Statuten van de Stichting Prins Claus Fonds voor Cultuur en Ontwikkeling, 6 september 1996, artikel 2.1.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) voert sinds 1991 beleid op het gebied van cultuur en ontwikkeling. Het beleid werd beschreven in de notitie *Een Wereld van Verschil* uit 1990, geactualiseerd in een beleidsbrief van 24 juni 2004 en in 2008 herzien in de notitie *Grenzeloze Kunst*. Doelstelling van het beleid is versterking van het cultureel leven en de culturele identiteit in ontwikkelingslanden, ten behoeve van maatschappelijke en persoonlijke ontwikkeling. De kunsten zijn belangrijke dragers en katalysators van cultuur in brede zin. De kunsten dragen bij aan het versterken van identiteit en zelfbewustzijn, bieden gelegenheid tot zelfexpressie en zijn een vorm van vrijheid van meningsuiting. Cultuuruitingen kunnen bijdragen aan ontwikkelingsdoelstelling door bijvoorbeeld een bijdrage te leveren aan het verwerken van oorlogstrauma's, aan zingeving en het versterken van zelfbewustzijn en zelfrespect en een menswaardig bestaan.

Evaluatiedoelstelling

De evaluatie van het Prins Claus Fonds heeft als doel te beoordelen of het Fonds zijn eigen en de in de subsidieovereenkomst en in de relevante beleidsstukken vastgestelde doelen heeft gerealiseerd (doeltreffendheid). Voorts zal onderzocht worden of het PCF hierbij doelmatig te werk is gegaan, dat wil zeggen of de gerealiseerde outputs in verhouding stonden met de inputs.

Onderzoeksvragen

Teneinde de doelstelling van de evaluatie te realiseren dient het onderzoek een antwoord te geven op de volgende:

- Welke programma's en activiteiten heeft het Prins Claus Fonds ondernomen en welke criteria hebben bij de keuze van de programma's en activiteiten een rol gespeeld? Hoe hebben politieke of economische omstandigheden hierbij een rol gespeeld?
- Hoeveel middelen (financieel, menskracht) is door het Fonds aan de onderscheiden programma's besteed?
- Welke resultaten zijn er met deze activiteiten bereikt in ontwikkelingslanden (en welke in Nederland en andere Westerse landen)? Komen deze resultaten overeen met de doelstellingen zoals verwoord (a) in de subsidieovereenkomst, en in de relevante beleidsstukken (zie p.1) en (b) in de programma's?
- In welke verhouding staan de kosten en inzet van menskracht tot de behaalde resultaten? Zijn de middelen doelmatig ingezet?
- Beschikt het PCF over een monitoring en evaluatiesysteem waarmee het zelf de voortgang en doelbereiking van activiteiten registreert? Op welke manier zijn de resultaten door het Fonds vastgesteld?
- Is de organisatie en controlefunctie van het Fonds toegesneden op de uitvoering van de taken? Welke maatregelen worden genomen om de risico's van fraude en corruptie te beperken binnen de gegeven context?

De onderzoeksvragen dienen door de evaluatoren verder te worden uitgewerkt in een evaluatiematrix en onderzoeksplan. Voor de onderscheiden resultaatniveaus dienen in de evaluatiematrix indicatoren te worden aangegeven waarop zal worden getoetst.

Evaluatieobject

De evaluatie richt zich op de organisatie en activiteiten van het Prins Claus Fonds in de periode vanaf 2005 tot en met 2009. Indien nodig, bijvoorbeeld voor een beleidsreconstructie of voor het analyseren van langer lopende activiteiten, kan verder worden teruggekeken.

Alle programma's van het Fonds worden geëvalueerd, dit wil zeggen de Prijzen, het Netwerkprogramma, Aanvragenprogramma, de Publicaties, het Projectbureau en het Cultural Emergency

Response (CER) programma. De organisatorische kant wordt betrokken bij het onderzoek naar doelmatigheid.

Methodologie en bronnen

Een selectie van activiteiten uit de verschillende programma's van het Fonds worden onderzocht om te bezien of deze hebben bijgedragen aan de overeengekomen doelstelling(en).

Het volgende zal deel uitmaken van het onderzoek:

- Dossieronderzoek bij Buitenlandse Zaken (ICE) en bij het Prins Claus Fonds. Betreft onder meer documenten over de financieringsrelatie (financieringsaanvragen, beoordelingsmemoranda, jaarplannen, jaarverslagen, contracten/overeenkomsten/ beschikkingen, regarderende correspondentie en rapportages), beleids- en strategiedocumenten en gegevens over activiteiten. Voor de toetsing van de beleidsrelevantie zijn beleidsdocumenten van BZ en eventueel door de organisatie aangeleverde materialen van belang. De evaluatie zal gebruik maken van evaluatiemateriaal van het Prins Claus Fonds, waar beschikbaar.
- Gesprekken met betrokkenen bij Buitenlandse Zaken en bij het Prins Claus Fonds.
- Gesprekken met door PCF of BZ aangewezen referenten actief op het terrein van cultuur en ontwikkeling of anderszins betrokken instellingen zoals het ministerie van OCW.
- Binnen ieder programma dient een aantal projecten, activiteiten, publicaties, prijzen e.d., die een representatief beeld van het betreffende programma geven, nader te worden onderzocht. Via dossierstudie dient een representatief aantal activiteiten te worden onderzocht; meer in diepte onderzoek dient te worden gedaan in/naar een beperkt aantal landen/activiteiten (case studies).
- Er zal onderzoek worden gedaan in één à drie ontwikkelingslanden waar het Fonds relatief veel activiteiten heeft gefinancierd c.q. prijzen heeft toegekend. De landen worden geselecteerd opdat zij een representatief beeld kunnen geven van de effecten van de activiteiten die door PCF zijn ontplooid. Één of meer onderzoekers uit ontwikkelingslanden worden betrokken bij en/of worden ingeschakeld voor de uitvoering van het veldonderzoek.
- Gesprekken (telefonische) met of een schriftelijke enquête onder informanten in andere ontwikkelingslanden ten einde de veldbezoeken te complementeren.

Organisatie van het onderzoek.

Er wordt voor de evaluatie een referentiegroep ingesteld, die zal bestaan uit een vertegenwoordiger van ICE, een vertegenwoordiger van het Prins Claus Fonds, twee externe deskundigen (academici of bestuurders) en een inspecteur van de inspectiedienst van BZ (IOB). De externe leden van de referentiegroep hebben geen rechtstreekse band met het Prins Claus Fonds of met Buitenlandse Zaken waardoor hun onafhankelijkheid in het geding kan komen. Een van de onafhankelijke, externe leden zal de referentiegroep voorzitten.

Het evaluatieteam dient een gedetailleerd onderzoeksvoorstel op te stellen inclusief methodologie, evaluatiematrix, indicatoren, en tijdpad en deze te bespreken met de referentiegroep. De tussenproducten (onderzoeksplan en eventuele deelrapporten) en concepteindrapport worden eveneens in de referentiegroep besproken. Het eindrapport wordt door de referentiegroep vastgesteld, nadat de commentaren van de belanghebbenden, voor zover ter zake, zijn verwerkt.

Rol belanghebbenden

- BZ is, naast opdrachtgever, informant voor de evaluatie.
- PCF is direct belanghebbende en object van evaluatie.
- De partnerorganisaties en contacten/begunstigden van PCF in ontwikkelingslanden zijn informanten.

Evaluatieteam

Het evaluatieteam dient zodanig te worden samengesteld dat daarin voldoende kennis en ervaring op de volgende terreinen is vertegenwoordigd:

- het uitvoeren van evaluaties in ontwikkelingslanden of met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking,
- het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid van Buitenlandse Zaken, en bij voorkeur van cultuur & ontwikkeling,
- het nationale en internationale culturele veld, en bij voorkeur culturele samenwerking met ontwikkelingslanden,
- in de onderzoekslanden: het lokale culturele veld (hiertoe kunnen lokale experts aan het evaluatieteam worden toegevoegd).

Het team zal bestaan uit experts die onafhankelijk staan van de te evalueren en te consulteren organisaties.

Rapportage

- Het rapport wordt in concept aangeleverd in februari 2010.
- Het rapport verstrekt de evaluatieresultaten en geeft aanbevelingen.
- In het eindrapport dient een oordeel te worden gegeven over naleving van de afspraken uit de overeenkomst en de subsidiebeschikkingen, de effecten van de activiteiten in ontwikkelingslanden en de mate waarin de activiteiten passen in en bijdragen aan de doelstellingen van het OS/C&O beleid.
- De geëvalueerde organisatie en de opdrachtgever (BZ, i.c. ICE) kunnen binnen twee weken na ontvangst van het concept schriftelijk of mondeling commentaar leveren.
- Twee weken na de commentaarperiode wordt de finale rapportage in zesvoud op papier alsmede elektronisch (pdf) aangeleverd.
- Het rapport heeft een omvang van maximaal 30 pagina's, exclusief bijlagen, en bevat een samenvatting van 2 pagina's.
- Het rapport wordt opgesteld in de Nederlandse taal.

Tijdpad

juli 2010	Gunning opdracht.
augustus	Presentatie van gedetailleerd evaluatiematrix en onderzoeksplan (evaluatieteam) aan de referentiegroep; bespreking onderzoeksplan (evaluatieteam en referentiegroep); vaststelling (BZ).
februari 2011	Inlevering/bespreking concept eindrapport (evaluatieteam en referentiegroep).
maart	Inlevering eindrapport (evaluatieteam).
april	Bespreking eindrapport (evaluatieteam, BZ en PCF). Vaststelling eindrapport (referentiegroep).
mei	Reactie PCF en BZ.

Bijlage 2 Evaluatiematrixen

Tabel B2.1 Evaluatiematrix op Fonds niveau

Niveau	Indicatoren	Informatiebronnen	Methodes van data verzameling
INPUT			
<ul style="list-style-type: none"> Financiën 	<ul style="list-style-type: none"> Gecommitteerde subsidies PCF door minBuZa (2005-2009) Inkomsten uit andere bronnen (alleen voor inventarisatie) 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarverslagen en financiële jaarstukken 	<ul style="list-style-type: none"> Dossierstudie Interviews
<ul style="list-style-type: none"> Financiering project-activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> Uitgaven per activiteit geaggregeerd naar programma en per discipline en per jaar (2005-2009), en naar landen (Nederland en andere westerse landen en ontwikkelingslanden) Totaal eigen bijdrage/ bijdrage derden in uitgevoerde activiteiten (alleen voor steekproef) 	<ul style="list-style-type: none"> Projectdossiers (financieel en inhoudelijk) Medewerkers ICE, PCF 	<ul style="list-style-type: none"> Dossierstudie
<ul style="list-style-type: none"> Beheer(kosten) 	<ul style="list-style-type: none"> Aantal fte's voor programmamanagement Overige kosten Interne organisatie van het PCF 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarverslagen en jaarplannen Notulen bestuurs-vergaderingen 	<ul style="list-style-type: none"> Dossierstudie Interviews
<ul style="list-style-type: none"> Interne organisatie, werkwijze, procedures (ook wel TROUGHPUT) 	<ul style="list-style-type: none"> Wijzigingen organisatiestructuur Wijziging programmastructuur Wijziging procedures en werkwijzen 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarverslagen en jaarplannen Notulen bestuurs-vergaderingen Notulen advies-commissies 	<ul style="list-style-type: none"> Dossierstudie Interviews

Niveau	Indicatoren	Informatiebronnen	Methodes van data verzameling
OUTPUT <ul style="list-style-type: none"> Projecten en resultaten 	<ul style="list-style-type: none"> Totaal aantal uitgevoerde activiteiten per discipline (design, muziek, media, literatuur, theater, filosofie, kunst, architectuur, fotografie, sport), per programma en per land (onderscheid continenten en inkomensniveau. Totaal aantal ondersteunde organisaties en kunstenaars en intellectuelen en classificatie naar aard van organisatie en type kunstenaar en gender. Totaal aantal ondersteunde organisaties en kunstenaars die streven naar zelfemancipatie, democratie en rechtvaardigheid. Totaal aantal vertoningen (film, festivals, tentoonstellingen, Tv-uitzendingen etc.)/ publicaties/ lezingen/debatten/ cultureel erfgood en (publieks)waardering. Totaal aantal bezoekers/ kijkers/ lezers met onderscheid naar groepen (mannen/vrouwen, jeugd, sociaal-economische groepen) en met onderscheid naar Nederland en andere Westerse landen, internationaal, eigen land en regio bereikt met activiteiten; Aantal (netwerk) samenwerkingsrelaties met (inter)nationale partners op het gebied van cultuur en ontwikkeling Totaal aantal georganiseerde evenementen naar landensoort (Nederland en andere Westerse landen en ontwikkelingslanden) 	<ul style="list-style-type: none"> (Activiteit) dossiers Medewerkers ICE, PCF Externe bronnen zoals kranten artikelen etc. Geselecteerde uitvoerders/betrokken individuen en partner-organisaties 	<ul style="list-style-type: none"> Dossierstudie (telefonische) interviews (Landen) case studies

Niveau	Indicatoren	Informatiebronnen	Methodes van data verzameling
OUTCOME <ul style="list-style-type: none"> Gerealiseerde doelstellingen Prins Claus Fonds 	<ul style="list-style-type: none"> Bijdrage aan onafhankelijke 'culturele' sector in (ontwikkelings) landen Aantoonbare toename van interculturele uitwisseling en debat (naar land en interdisciplinair) Aantal en aard van follow-up activiteiten en samenwerking van ondersteunde individuen en organisaties internationaal. Aantal follow-up vertoningen in Nederland en Internationaal Waardering en bekendheid van producten zich uitend in (internationale) perspublicaties, (internationale) prijzen. Aantoonbare toename van waardering en bekendheid van de partners via gefinancierde activiteiten; Aantoonbare vergrote aandacht voor gebieden met politieke instabiliteit of zware armoede; Aantoonbare vergrote aandacht en zichtbaarheid van onderbelichte disciplines, onderwerpen die taboe zijn en geschiedenissen die vergeten zijn; Aantoonbare bijdrage aan de verbetering van de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling Aantoonbare bijdrage aan de ontwikkeling van beginnende kunstenaars en ontplooiende intellectuelen. Aantoonbare bijdrage aan de thema's 'zelfemancipatie', democratie en rechtvaardigheid. 	<ul style="list-style-type: none"> Projectdossiers Medewerkers ICE, PCF Geselecteerde uitvoerders/ betrokken individuen en partner-organisatie Referenten op het gebied van cultuur en ontwikkeling, beleidsmakers, betrokken instellingen zoals Min OCW (zie hoofdstuk 4) Referenten in geselecteerde landen 	<ul style="list-style-type: none"> Dossierstudie (telefonische) interviews (Landen) case studies

Tabel B2.2 Evaluatie matrix op project niveau

Niveau	Indicatoren	Informatiebronnen	Methodes van data verzameling
INPUT <ul style="list-style-type: none"> Projectfinanciering Project ontwerp /planning (case studie projecten) 	<ul style="list-style-type: none"> Bijdrage PCF Totaal eigen bijdrage/ bijdrage derden in uitgevoerde projecten Kwaliteit projectontwerp/ planning 	<ul style="list-style-type: none"> Projectdossier (financieel en inhoudelijk) Medewerkers ICE, PCF 	<ul style="list-style-type: none"> Dossierstudie Interviews

Niveau	Indicatoren	Informatiebronnen	Methodes van data verzameling
<p>OUTPUT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projecten en resultaten 	<ul style="list-style-type: none"> • Perceptie van het belang van de ondersteuning door het PCF door de ondersteunde kunstenaar of organisatie; • Typering van de aard van de kunstenaar en ondersteunde organisatie (discipline, sociaal-economisch, gender, nationaal-internationaal georiënteerd) • Totaal aantal bezoekers/lezers/ kijkers/ gebruikers bereikt met activiteit (zie tabel 3.2) • Totaal aantal vertoningen/publicaties/ lezingen/debatten/ cultureel erfgoed (zie tabel 3.2) • Totaal aantal bezoekers/ kijkers/ lezers met onderscheid naar groepen (mannen/vrouwen, jeugd, sociaal-economische groepen) met onderscheid naar Nederland en andere Westerse landen, internationaal, eigen land en regio bereikt met activiteit; • Herstel/ restauratie cultureel erfgoed; • Intensiteit van het contact met de netwerkpartners en kwaliteit van de dialoog 	<ul style="list-style-type: none"> • (activiteit) dossier • Medewerkers ICE, PCF • Externe bronnen zoals kranten artikelen etc. • Geselecteerde uitvoerders/betrokken en individuen en partnerorganisaties 	<ul style="list-style-type: none"> • Dossierstudie • (telefonische) interviews • (Landen) case studies
<p>OUTCOME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realisatie doelstellingen activiteit • Realisatie doelstellingen programma's/ PCF 	<ul style="list-style-type: none"> • Mate van realisatie projectdoelstellingen (case studie projecten) • Zie tabel B2.1 	<ul style="list-style-type: none"> • Projectdossiers • Medewerkers ICE, PCF • Geselecteerde uitvoerders/betrokken en individuen en partnerorganisatie • Referenten op het gebied van cultuur en ontwikkeling, beleidsmakers, betrokken instellingen zoals Min OCW • derden in geselecteerde landen 	<ul style="list-style-type: none"> • Dossierstudie • (telefonische) interviews • (landen) case studies

Bijlage 3 Onderzochte projecten en project format

Programma	Jaar(start)/ projectnr	Land	Naam project	Discipline	Organisatie/persoon	Gecommitteerd bedrag
N	N.2004.01664	Bangladesh	Network Drik	Fotografie	DRIK	€ 200.000
Ui	UI.2006.02167/	Bangladesh	Arjo Cholochitro/	Culture and development	Arjo Cholochitro (Khalid	€ 10.000
Ui	UI.2007.02612		Art Competition for children of Khashi and Garo		Mahmood Mithu)	€ 10.000
CER	2003.01178 plus follow-up funding in 2007	Marokko	Restauration of the Mosque of Mestassa	Cultureel erfgoed	Mohammed Cheikh	€ 25000 (1 ^{ste} tr) € 15000 (2 ^{de} tr)
N	N2009-03211	Marokko	Cinémathèque de Tanger	Audio-visueel, film	Cinémathèque de Tanger	€ 180000
P	P.2005.01945	Colombia	Casa Chocolate	Cultuur en ontwikkeling	Fernando Arias, Diego Arias en Grupo de Jovenes Nuqui olv Josefina Klinger	€ 20.000
P	P.2006-2123	DR Congo	Stade de la liberté, Tarmac des Auteurs	Theater	Tarmac des Auteurs	€ 8000
PR	PR.2006.02106 (mogelijk 2007 want het betreft de hoofdprijs 2007)	DR Congo	Faustin Linyekula	Dans in combinatie met andere disciplines	Faustin Linyekula, Studio Kabako	€ 100000
PR	PR.2008.02881	DR Congo	Sammy Beloji	Fotografie, audio-visueel	Sammy Beloji	€ 25000

Programma	Jaar(start)/ projectnr	Land	Naam project	Discipline	Organisatie/persoon	Gecommitteerd bedrag
UI TI	UI2006.02093 en TI.2007.02325	DR Congo	ITournée Festival des Mensonges	Dans	Studios Kabako, Fautin Linyekula	€ 9700
UI	UI.2007.02483	Congo Brazzaville	Mantsina sur scène	Theater	Association Noe Culture, Congo-Brazzaville	€6.000
UI	UI2005.01739	DR Congo, Matadi	JOURCAS 2005 (Journées Congolaises des Arts et Spectacles)	Pluri-disciplinaire	Jean José Lwemba, Espace LIAK' LIKUMBI	€ 20.000
UI	UI2005.01752	DR Congo	8ième 'édition du Festival Rencontre des conteurs et Griots	Verhalen vertellen	Valentin Kuamba Kuka, Compagnie TamTam	€ 2.500
UI UI	UI2006.02132 en UI.2007.02381	DR Congo	BEH'OFO 2006 et 2007	audiovisueel	Jean José Lwemba, Espace LIAK' LIKUMBI	€9000 en €10000
UI	UI.2009.03085	Marokko	Festimode Casablanca	Mode	Festimode Casablanca	€ 17.500
UI	UI2005.01916	Marokko, Tanger	First Tangerine Documentary workshop	Audio-visueel, film	Cinémathèque de tanger	€ 18.000
PR	PR 20032	Marokko, Rabat	Mohammed Chafiq	Cultuur en ontwikkeling, bevordering Amazigh (Berber) cultuur	Mohammed Chafiq	€ 100.000
PR P P	Pr.2006.02213/ P.2008.02870/ P 2009.03191	Kenia	Gado/XYZ show	Drama. poppen, televisie	Gado/XYZ show	€25000 €21240 €24000
UI	UI 2006.02099	Kenia	Art Matters Critica Guild.	Media training	Ogava Ondega	€10000
PU PR	PU.2008.02748 PR.2009.03290	Kenia	Kwani trust	Literatuur/fotografie	Kwani trust	€2500 €25000
P	P 2006.02137	Kenia	Joseph Matenge		Joseph Matenge	€4000
Prijs	Pr 2005.01756	Kenia	Opiyo Okach	Dans	Opiyo Okach	€25000

Programma	Jaar(start)/ projectnr	Land	Naam project	Discipline	Organisatie/persoon	Gecommitteerd bedrag
Prijs	PR 2006.02060	Kenia	Henri Chakawa	Uitgever, literatuur en schoolboelken	Henri Chakawa	€25000
UI	UI 2005.01762	Kenia	U and Ur art	Webdesign	Nairobi	€3500
N	N 2004.01665	Kenia	MYSA . Mr. Majale	Sport en cultuur	MYSA . Mr. Majale	€174.000
TI	TI 2010.03497	Kenia	Up to you too	Pop/rap	Up to you too	
CER	CER.2009.03109	Jamaica	Preliminary research for the restoration of the Ward Theatre, Kingston, Jamaica	Cultural heritage	Dr. Jonathan Greenland, senior adviseur ministerie van Informatie, Cultuur, Jeugd en Sport.	€ 17.500
CER	CER.2009.03209	Afghanistan	De restauratie van de Milma Pal moskee in Kaboel	Cultural heritage	Jolyon Leslie, Aga Khan Trust for Culture	€ 26.000
CER	CER.2009.03329	Bhutan	Restoration of Drametse Lhakang, Mongar District	Cultural Heritage	Bhutan Foundation (Ugen Choden), World Monuments Fund en UNESCO	€ 35.000
P	P.2005.01987	Mexico	Frontera – A rehearsal for the creation of a future society	Kunst	Laboratorio curatorial 060, Javier Toscana	€ 10.000
P	P.2005.01771	Uruguay	Encuentro Regional de Arte (ERA3)	Culturele ontwikkeling	Arq. Gabriel Peluffo Linari – Asociación Amigos del Museo Blanes.	€ 15.000
P	P.2005.01864	Guatemala	La Bodeguita	Culturele ontwikkeling	La Bodeguita	€ 20.000
UI	UI.2007.02476	Dr Congo	Tournée Prophètes sans Dieu et Attentat	Theater	Ados Nombasi, Plateforme Waatobalabala, Kinshasa	€10.000

Programma	Jaar(start)/ projectnr	Land	Naam project	Discipline	Organisatie/persoon	Gecommitteerd bedrag
P	P.2006.02156	Turkey	Neighbours in Dialogue	Visual arts & culture and development	Beral Madra – BM Contemporary Art Centre	€ 10.000
P	P.2007.02353	Libanon	Photographic and video testimonies in the shadow of war	Audiovisual	Diana Allen, Lens on Lebanon (LOL)	€ 15.000
P	P.2008.02855	Brazilië	Nova Holanda – Novos Horizontes	Dans	Lia Rodrigues – Lia Rodrigues Companhia de Danças	€ 76.800
P	P.2008.02667	Peru	Global Roots	Audiovisueel	Alta Tecnología Andina	€ 35.000

Project format

Programma		Projecttitel	
Algemene project informatie			
Activiteitsnummer			
Naam organisatie en/of /persoon			
Land(en)			
Discipline			
Korte omschrijving			
Bestudeerde documenten			
Interviews (namen en data)			
Periode			
Activiteitskosten	Aanvraag	Committering	Werkelijke kosten
Indicatie totale kosten en financiering			
Initiatief			
Relevantie mn aandacht voor ontwikkelingsrelevantie en zones of silence			
In hoeverre past de activiteit binnen de doelstellingen en uitgangspunten van het Fonds	Eigen beoordeling PCF	Beoordeling evaluatoren	
Doeltreffendheid			
Typering aard ondersteunde persoon of organisatie			
Realisatie resultaten/output (aantal /intensiteit en waardering) en bereik (onderscheid naar groepen, landen en gebied) activiteit			
Follow-up activiteiten			
Realisatie doelstellingen activiteit			
Realisatie doelstellingen PCF (en programma's)			

Programma	Projecttitel
Doelmatigheid	
Uitvoering activiteit: <ul style="list-style-type: none"> • Realisatie van de activiteiten conform de opzet • Uitvoering in overeenstemming met het gecommitteerde budget • Realisatie van de activiteiten binnen de gestelde termijn • Verhouding input – output 	
Ervaring met beheer PCF: <ul style="list-style-type: none"> • Selectieprocedure • Ondersteuning & partnership • Controle en M&E functie PCF 	
Verbeterpunten beheer PCF	

Bijlage 4 Geïnterviewde personen

Totale lijst

Naam	Project/Functie
Albert Ferre	(Voormalig) programma coördinator Library
Eléonore de Merode	Programma coördinator CER
Franck van der Hoof	(Voormalig) Directeur bedrijfsvoering
Caro Mendez	Programma coördinator Aanvragen
Joumana El Zein Khoury	Programma coördinator Netwerken
Alma Ploeger	Directeur Bedrijfsvoering
Fariba de Bruin	Programma coördinator Prijzen
Charlotte Herwaarden	Coordinator Programmabureau
Els van der Plas	Directeur
Peter Geschiere	Bestuurslid Prins Claus Fonds en voorzitter prijzencommissie
Louk de la Rive Box	Oud-bestuurslid Prins Claus Fonds
Beral Madra	Curator en beneficiënt Turkije
Maziar Bahari	Beneficiënt en referent PCF Iran
Sammy Baloi	Laureaat 2009 PR.2008.02881
Bonnie Burnham	Directeur World Monuments Fund, matching funds partner
Shahidul Alam	N.2004.01664 Managing director Drik
Anja Roelofs	Cultureel attaché Nederlandse Ambassade/DRIK
Khalid Mahmood Mithu	UI.2006.02167 en UI.2007.02612
Jolyon Leslie	CER.2009.03209 The emergency restoration of the Milma Pal mosque in Kabul, Afghanistan
Angelique Jansen	Nederlandse ambassade te Marokko/ P2003.01178 plus follow-up funding in 2007
Fernando Arias	Casa Chocolata/ P.2005.01945
Jonathan Colin	Casa Chocolata/ P.2005.01945
Jean Shaka	P.2006-2123
Israel Tshipamba	P.2006-2123
Virginie Dupray	PR.2006.02106 , UI2006.02093 en TI.2007.02325
Audifax Moupasso	UI.2007.02483
Jean-José Lwemba, Emmanuel Lakeba du journal ELIMA, Sangi Valéry, Artiste, cineaste et régisseur, tiental andere musici, dansers en artiesten in Matadi	UI2005.01739, UI2006.02132 en UI.2007.02381
Valentin Kuamba Kuka en andere medewerkers TamTam	UI2005.01752
Jamal Bechar Angela Jansen. Ambassade NI in Marokko	UI.2009.03085
Yto Barrada	UI2005.01916/ N2009-03211
Gado, PR functionaris en lilian Geturo, production manager	p.2008.02870/ 2009.03191
Ogava Ondega	2006.02099
Angela Wachuka	PU.2008.02748
Sandra Cheke; Nienke Nauta; Willis	2010.03497

Naam	Project/Functie
Chimano (Sauti Sol)	
Opiyo Okach	Pr 2005.01756
Henri Chakawa	PR 2006.02060
Anne Ikiara	2005.01762
Henri Majale	N 2004.01665
Jan Huesken	HOS NI. Ambassade Kinshasa
Angelique Eijpe	1 ^e ambassadesecretaris, NI. Ambassade Kinshasa
Francis Wilanga	Medewerker NI Ambassade te Kinshasa
Francoise Gardies	Halle de la Gombe, Centre Culturel Francais Kinshasa
Brain Tshibanba	Centre Wallonie Brixelles, Kinshasa
Yves Sambu	Collectif SADI, Kinshasa
Paul van Paaschen	HIVOS CultuurFonds
Mechtild Hombrecht	Cultureel adviseur Kenia, voormalig directeur stichting DOEN
Laetitia van den Assem	Ambassadeur Kenia
Camilla Veerman	Huidige eerste secretaris ambassade Kenia (cultuur)
Marije Balt	Voormalig verantwoordelijke diplomaat voor cultuur in Kenia
Lilian Goncalves	Voorzitter Prins Claus Fonds
Maria Kint	Adviseur cultuur en marketing
Marion van Dijk	Directeur Sarakasi, Nairobi
Helene Bekker	Directeur Alliance Francaise ; Oost Afrika(subsidiegever)
Sheba Hirst	Onafhankelijke lokale (Keniaanse)adviseur cultuursector
Anne Ikaria	Nairobi
Judy Ogana	Godown Arts Centre
Salah Hassan	
Robert Loder	
N'Gone Fall	

Aanwezigen Focus groep netwerkpartners

Naam	Organisatie/project	Plaats/Land/Regio
Joumana el Zein	Prins Claus Fonds	
Shahidul Alam	Drik Picture Library	Dhaka, Bangladesh
Marcelo Araúz Lavadenz	Asociación Pro Arte y Cultura	Cruz de la Sierra, Bolivia
Peter Karanja	Mathare Youth Sports Association	Nairobi, Kenya
Stephane Damsin	Supersudaca	Latin America
Félix Madrazo	Supersudaca	Latin America
Daravuth Ly	Reyum Institute of Arts and Culture	Phnom Penh, Cambodia
Zeina Arida	Arab Image Foundation	Beirut, Lebanon
Etienne Minoungou	Compagnie Falinga	Ouagadougou, Burkina Faso
José-Carlos Mariategui	Alta Tecnologia Andina	Lima, Peru
Jorge Villacorta	Alta Tecnologia Andina	Lima, Peru
Laurence Hugues	International Alliance of Independent Publishers	World
Laxmi Murthy	Hri Institute - Southasia Trust	Kathmandu, Nepal
Conrado Uribe	Museo de Antioquia, Medellín	Colombia

Bijlage 5 Lijst bestudeerde documenten

- Concept Begroting 2005 van Stichting Prins Claus Fonds voor Cultuur en Ontwikkeling, Den Haag, 29 okt 2004.
- Begroting 2006 van Stichting Prins Claus Fonds voor Cultuur en Ontwikkeling, Den Haag, 14 Nov 2005.
- Begroting 2007 van Stichting Prins Claus Fonds voor Cultuur en Ontwikkeling, Den Haag, 1 Nov 2006.
- Begroting 2008 (werkexemplaar met kostenverdeling) van Stichting Prins Claus Fonds voor Cultuur en Ontwikkeling, Den Haag, 14 maart 2008.
- Begroting 2009 (exemplaar directie) van Stichting Prins Claus Fonds voor Cultuur en Ontwikkeling, Den Haag, 17 sept 2008.
- Begroting 2010 van Stichting Prins Claus Fonds voor Cultuur en Ontwikkeling (werkexemplaar directie met kostenverdeling), Amsterdam, 24 sept 2009.
- Beschikking Bandbreedte en afroepen liquiditeit 17 februari 2004.
- CER Beschikking 20 november 2009.
- CER Beschikking 24 april 2008.
- CER Verhoging subsidie 24 april 2008.
- Grenzeloze nieuwsgierigheid Beschikking 18 april 2008.
- Ministerie van Buitenlandse Zaken – Subsidiebeschikking PCF 6 juni 2002.
- Staat der Nederlanden - Oprichting PCF 31 jan 1997.
- Aanvragen Procedure 2009-2010.
- Administratieve organisatie d.d. 23 mei 2007. Haastrecht, J.M. den Boer.
- BESTUUR - Procedure projectadministratie 4 sept 2006.
- CER - Procedure version 10 February (revised after pc meeting).
- NETWORKS - Form call for proposal Network Partnership-version February 2010 – 2.
- NETWORKS - Guide for Network Partnership Proposal Form - version February 2010 – 2.
- NETWORKS - Network Partnership selection procedure - version February 2010 – 2.
- Notulen bestuursvergadering PCF 30 mei 2008 verhoging bureau mandaat €25.000 10 nov 2009.
- PCF Algemene arbeidsvoorwaarden d.d. 23 januari 2007, Den Haag.
- PCF Gedragscode.
- PCF Procedure projectadministratie Nederlands d.d. 04 september 2006.
- PRIJZEN - Procedure Prins Claus Prijzen 2010.
- Prins Claus Fonds directiereglement getekend 31 maart 2010.
- Voorstel Mandaat bureaubesluit Bestuursvergadering 30 mei 2008.
- PCF beleidsplan 1997, Den Haag.
- PCF Fondsenwervingsplan van het Prins Claus Fonds 2005-2015.
- PCF Fundraising plan 2009-2014, Mei 2009.
- Report CER to Minister Koenders 11 June 2009.
- Bijlage J Report CER to Minister Koenders 11 June 2009.
- Evaluatie oriëntatierizen 2004-2008, Gottschalk Cultureel Advies, 2008.
- PCF Evaluatierapport Mid-Term Evaluatie 2001-2005.
- PCF Mid-Term Evaluatie 2001-2005 Reactie PCF.
- PCF financiële jaarstukken 2005, Den Haag 23 feb 2006.
- PCF financiële jaarstukken 2006, Den Haag 21 feb 2007.
- PCF financiële jaarstukken 2007, Den Haag 3 maart 2008.
- PCF financiële jaarstukken 2008, Amsterdam 25 maart 2009.

- PCF financiële jaarstukken 2009, Amsterdam 29 maart 2010.
- PCF Jaarplan 2005, Den Haag, okt 2004.
- PCF Jaarplan 2006, Den Haag.
- PCF Jaarplan 2007, Den Haag, okt 2006.
- PCF Jaarplan 2008, Den Haag, Nov 2007.
- PCF Jaarplan 2009, Amsterdam.
- PCF Jaarplan 2010, Amsterdam, okt 2009.
- CER jaarverslag 2003-2004.
- PCF jaarverslag 2005.
- PCF jaarverslag 2006.
- PCF jaarverslag 2007.
- PCF jaarverslag 2008.
- PCF jaarverslag 2009.
- PCF Notulen Bestuursvergadering 2005-2010.
- CER – Standard contract adopted Program Meeting 24 June 2010.
- LIBRARY - Standard contract adopted Program Meeting 24 June 2010.
- NETWORK - Standard contract adopted Program Meeting 24 June 2010.
- PUBLICATION - Standard contract adopted Program Meeting 24 June 2010.
- TICKET - Standard contract adopted Program Meeting 24 June 2010.
- UITWISSELING - Standard contract adopted Program Meeting 24 June 2010.
- STATUTEN PRINS CLAUS FONDS versie 28 December 2005.
- STATUTEN PRINS CLAUS FONDS versie 25 Juni 2010.
- STATUTENWIJZIGING 2010 Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn Advocaten en Notarissen 23 maart 2010.
- Overzicht projecten Projectbureau 2005-2009 (PCF).
- PCF Toekomstvisie 2002-2011, Den Haag aug 2001.
- PCF Toekomstvisie 2011-2015, Amsterdam juli 2010.
- Kamernotitie 2008 grenzeloze kunst.
- PCF programma-activiteiten per 31122005 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- PCF programma-activiteiten per 31122006 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- PCF programma-activiteiten per 31122007 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- PCF programma-activiteiten per 31122008 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- PCF programma-activiteiten per 31122009 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- PCF programma-activiteiten per 31122010 concept Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- Gerealiseerde fte per functie 2005 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- Gerealiseerde fte per functie 2006 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- Gerealiseerde fte per functie 2007 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- Gerealiseerde fte per functie 2008 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- Gerealiseerde fte per functie 2009 Administratie kantoor Den Boer en Vink.
- Gerealiseerde fte per functie 2010 Administratie kantoor Den Boer en Vink.

De volledige projectdossiers van alle onderzochte projecten (zie bijlage 3).

Bijlage 6 Lasten overzicht PCF

	2005	2006	2007	2008	2009
<u>Directe programmakosten</u>					
Prijzen	650.622	650.000	700.000	713.698	787.775
Publicaties	463.875	282.969	297.650	250.820	234.700
PCF Library		129.031	176.500	214.683	157.263
Cultural Emergency Response		254.999	160.327	396.318	751.800
Activiteiten en Uitwisseling (incl. CER 2005)	1.393.644	1.376.245	1.561.496	1.485.727	1.116.177
Netwerken	440.050	382.351	390.481	394.559	399.424
Vrijval		-105.442	-2.391	-182.547	-69.515
Totaal Directe Programmakosten	2.948.191	2.970.153	3.284.063	3.273.258	3.377.624
<u>Beheerskosten</u>					
Totaal salariskosten	573.246	610.131	673.644	701.034	745.157
<u>Overige personeelskosten</u>					
ziekteverzuimverzekering	14.565	12.757	13.124	15.044	11.260
reiskosten woon-werk	26.028	20.191	24.217	35.101	31.213
personeel niet in loondienst	1.195	8.177	17.687	87.705	48.633
Diversen	20.385	29.188	9.557	13.987	16.528
Totaal overige personeelskosten	62.173	70.313	64.585	151.837	107.634
<u>Huisvesting</u>					
Huur	50.031	50.870	51.522	75.818	79.570
gas, water en elektra	7.871	8.512	5.718	11.658	12.235
schoonmaakkosten	10.251	9.054	9.528	13.288	17.917
verhuiskosten	0	0	3.553	21.856	1.190
Overig	4.293	3.706	3.069	9.218	4.024
Totaal huisvesting	72.446	72.142	73.390	131.838	114.936
<u>kantoor en algemene kosten</u>					
verzendkosten	20.111	12.288	15.096	18.892	17.400
telecommunicatie	16.496	17.063	15.384	13.931	18.580
kantoorbenodigdheden	7.495	12.250	8.919	9.032	12.548
kantoordrukwerk	7.669	10.293	7.421	10.965	5.962
lease fotokopieerapparaat	6.343	7.554	7.835	7.938	10.381
kleine reparaties, onderhoud	3.039	3.095	956	510	2.266
automatisering	13.981	15.760	20.529	29.789	29.243
bestuur (vergader-, reis- en verblijfkosten)	5.818	6.779	3.308	3.235	11.461
Evaluatie 2005/2006	179	75.000	-49.870	0	0
representatie	5.844	4.844	7.690	11.386	8.422
uitbesteding administratie	52.974	55.437	50.210	55.128	70.905
adviseurs	27.559	25.445	32.061	30.261	60.038
documentatie abonnementen	2.736	4.577	2.060	2.597	2.654

	2005	2006	2007	2008	2009
accountant	9.877	13.447	13.125	11.757	9.864
verzekeringen	4.373	3.847	2.703	5.122	3.166
bankkosten	5.197	12.279	10.140	10.805	9.810
Overig	7.995	9.935	5.605	2.461	6.081
Totaal kantoor en algemene kosten	197.686	289.893	153.172	223.809	278.781
<u>Reis en verblijf</u>					
reizen binnenland	4.742	3.428	5.228	4.616	2.589
reizen buitenland	19.481	11.538	6.517	5.899	11.703
Totaal reis en verblijf	24.223	14.966	11.745	10.515	14.292
<u>Communicatie en PR</u>					
jaarverslag en jaarplan	20.597	22.688	43.062	37.123	29.644
PR-materiaal	0	11.597	4.094	658	10.518
Website	37.151	18.584	4.279	4.785	1.821
positionering Nederland	0	6.365	11.696	5.224	14.099
Fondsenwerving	0	3.141	2.725	3.604	9.856
Overig	15.599	12.738	8.981	4.720	28.899
Totaal communicatie en PR	73.347	75.113	74.837	56.114	94.837
<u>Afschrijvingen</u>					
afschrijvingskosten kantoorinventaris	1.040	2.737	2.887	5.259	7.929
afschrijvingskosten automatiseringsapparatuur	4.328	7.390	9.849	18.248	18.722
afschrijving verbouwing	0	0	0	27.287	28.821
Totaal afschrijvingen	5.368	10.127	12.736	50.794	55.472
Totaal personele en materiële kosten	1.008.489	1.142.685	1.064.109	1.325.941	1.411.109
Totaal kosten	3.956.680	4.112.838	4.348.172	4.599.199	4.788.733

Bijlage 7 Prijswinnaars 2005-2009

Projectnummer	Prijswinnaar	Jaar	Regio	Projectland	Discipline	Bedrag
PR.2005.01756	Okach, Opiyo	2005	Afrika	Kenia	Dance	25.000
PR.2005.01774	Langeveldt, Edgar	2005	Afrika	Zimbabwe	Theatre	25.000
PR.2005.01829	Samba, Chéri	2005	Afrika	Democratische Republiek Congo	Beeldende kunst	25.000
PR.2005.01831	Joaquin Salvador Lavado	2005	Zuid-Amerika	Argentinië	Beeldende kunst	25.000
PR.2005.01837	Poghosian, Michael	2005	Azië	Armenië	Theatre, music	25.000
PR.2005.01869	Ebrahim Nabavi	2005	Azië	Iran	Media/journalism	25.000
PR.2005.01878	El-Ramly, Lenin	2005	Afrika	Egypte	Media/journalism, theatre	25.000
PR.2005.01890	Gundono, Slamet	2005	Azië	Indonesië	Theatre	25.000
PR.2005.01894	Abdul Sheriff	2005	Afrika	Tanzania	Cultural heritage, culture and development	25.000
PR.2005.01925	Guidon, Niède	2005	Zuid-Amerika	Brazilië	Cultural heritage	25.000
PR.2005.01951	Shapiro Jonathan	2005	Afrika	Zuid-Afrika	Beeldende kunst	100.000
PR.2006.02013	Tohme, Christine	2006	Azië	Libanon	Beeldende kunst	25.000
PR.2006.02014	Kamandjati, al	2006	Azië	Palestijnse gebieden	Music	25.000
PR.2006.02016	Mel, Michael	2006	Azië	Papoea-Nieuw-Guinea	Theatre, culture and development	25.000
PR.2006.02024	CORA	2006	Afrika	Nigeria	Audio-visual, beeldende kunst, culture and development	25.000
PR.2006.02030	National Museum of Mali	2006	Afrika	Mali	Cultural heritage	25.000
PR.2006.02036	Jacir, Emily	2006	Azië	Palestijnse gebieden	Beeldende kunst	25.000
PR.2006.02037	Gauhar, Madeeha	2006	Azië	Pakistan	Theatre	25.000
PR.2006.02048	Étienne, Frank	2006	Caraïben	Haiti	Music, literature, theatre	25.000
PR.2006.02060	Chakava, Henry	2006	Afrika	Kenia	Literature	25.000

Projectnummer	Prijswinnaar	Jaar	Regio	Projectland	Discipline	Bedrag
PR.2006.02062	Brodber, Erna	2006	Caraïben	Jamaica	Literature	25.000
PR.2006.02096	Abedini, Reza	2006	Azië	Iran	Design	100.000
PR.2006.02097	Abdul, Lida	2006	Azië	Afghanistan	Beeldende kunst, audio-visual	25.000
PR.2006.02106	Linyekula, Faustin	2007	Afrika	Democratische Republiek Congo	Dance	100.000
PR.2006.02126	Radio Isanganiro	2007	Afrika	Burundi	Media/journalism	25.000
PR.2006.02213	Gado	2007	Afrika	Kenia	Media/journalism	25.000
PR.2006.02241	Ariza, Patricia	2007	Zuid- Amerika	Colombia	Theatre	25.000
PR.2006.02264	Khachatryan, Harutyun	2007	Azië	Armenië	Audio-visual	25.000
PR.2006.02265	Boal, Augusto	2007	Zuid- Amerika	Brazilië	Theatre	25.000
PR.2006.02273	Hagerman, Oscar	2007	Zuid- Amerika	Mexico	Architecture	25.000
PR.2007.02401	Sow, Ousmane	2007	Afrika	Senegal	Art	25.000
PR.2007.02402	Sudanese Writers Union	2007	Afrika	Sudan	Literature	25.000
PR.2007.02408	Ars Aevi/Museum of Contemporary Art Sarajevo	2007	Wereld	Bosnië- Herzegovina	Art	25.000
PR.2007.02427	Liverpool, Hollis "Chalkdust"	2007	Zuid- Amerika	Trinidad en Tobago	Music	25.000
PR.2007.02543	Saintus, Jeanguy	2007	Caraïben	Haiti	Dance	25.000
PR.2007.02546	Suleiman, Elia	2007	Azië	Palestijnse gebieden	Audio-visual	25.000
PR.2007.02548	Consalvi, Carlos Henriquez	2007	Zuid- Amerika	El Salvador	Cultural heritage	25.000
PR.2007.02558	Goswami, Indira	2007	Azië	India	Literature	100.000
PR.2007.02559	Singh, Dayanita	2007	Azië	India	Photography	25.000
PR.2007.02560	Purevbat, Venerable	2007	Azië	Mongolië	Art	25.000
PR.2007.02609	Li Xianting	2007	Azië	China	Art	25.000
PR.2008.02691	Goded, Maya	2008	Zuid- Amerika	Mexico	Photography	25.000
PR.2008.02698	Dixit, Kanak Mani	2008	Azië	Nepal	Media/journalism	25.000
PR.2008.02718	Ma Ke	2008	Azië	China	Art	25.000

Projectnummer	Prijswinnaar	Jaar	Regio	Projectland	Discipline	Bedrag
PR.2008.02725	Bruguera, Tania	2008	Caraïben	Cuba	Art	25.000
PR.2008.02726	Iroha Uchechukwu, James	2008	Afrika	Nigeria	Photography	25.000
PR.2008.02875	Navarro, Desiderio	2008	Caraïben	Cuba	Literature	25.000
PR.2008.02876	Velez, Simon	2008	Zuid-Amerika	Colombia	Architecture	100.000
PR.2008.02881	Baloji, Sammy	2008	Afrika	Democratische Republiek Congo	Photography	25.000
PR.2008.02889	Doualart	2008	Afrika	Kameroen	Art	25.000
PR.2008.02901	Liang Shaoji	2008	Azië	China	Art	25.000
PR.2008.02906	IHNCA	2008	Zuid-Amerika	Nicaragua	Cultural heritage	25.000
PR.2008.02970	Mofokeng, Santu	2008	Afrika	Zuid-Afrika	Photography	25.000
PR.2008.02977	Soma Mashe, Jivya	2008	Azië	India	Art	25.000
PR.2009.03054	El Anatsui	2009	Afrika	Nigeria	Art	25.000
PR.2009.03082	Acurio, Gaston	2009	Zuid-Amerika	Peru	Cultural heritage	25.000
PR.2009.03267	Jia Zhangke	2010	Azië	China	Audio-visual	25.000
PR.2009.03284	Barzakh	2010	Afrika	Algerije	Literature	100.000
PR.2009.03290	Kwani	2010	Afrika	Kenia	Literature	25.000
PR.2009.03291	Djumaiev & Kasmaliev	2010	Azië	Kyrgyzstan	Art	25.000
PR.2009.03305	Dinh Q. Le	2010	Azië	Vietnam	Art, photography	25.000

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas